

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

LUKIOKOULUTUSTA UUDISTETAAN – UUDISTUVATKO LUKIOT?

Jaana Saarinen | Jan Hellgren | Laura Lepola | Jukka Marjanen
Sakari Ahola | Kristiina Engblom-Pelkkala | Mikael Eriksson
Pekka Fredriksson | Iiris Hynönen | Tiina Karjalainen | Kyösti Värri

JULKAISUT 8:2023

LUKIOKOULUTUSTA UUDISTETAAN – UUDISTUVATKO LUKIOT?

Jaana Saarinen
Jan Hellgren
Laura Lepola
Jukka Marjanen
Sakari Ahola
Kristiina Engblom-Pelkkala
Mikael Eriksson
Pekka Fredriksson
Iiris Hynönen
Tiina Karjalainen
Kyösti Värri

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 8:2023

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)
TAITTO PunaMusta

ISBN 978-952-206-781-4 pdf
ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (KARVI)

Julkaisun nimi

Lukiokoulutusta uudistetaan – uudistuvatko lukiot?

Tekijät

Jaana Saarinen, Jan Hellgren, Laura Lepola, Jukka Marjanen, Sakari Ahola, Kristiina Engblom-Pelkkala, Mikael Eriksson, Pekka Fredriksson, Iiris Hynönen, Tiina Karjalainen & Kyösti Värri

Vuosien 2020–2023 koulutuksen arviointisuunnitelmassa on Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tehtäväksi määritelty lukiouudistuksen tavoitteiden toteutumisen arviointi lukiokoulutuksessa. Arviointi toteutetaan vaiheittain vuosina 2022–2024. Tässä arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa on arvioitu lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmistelua ja käyttöönottoa. Uudet opetussuunnitelmien perusteet (LOPS 2019) tulivat voimaan 1.8.2021.

Raportissa tarkastellaan lukiouudistuksen taustaa, tavoitteita ja toimenpiteitä sekä arvioidaan paikallisten opetussuunnitelmien valmistelua ja tavoitteiden toteutumista ensimmäisen lukuvuoden 2021–2022 päätteeksi. Ensimmäisen vaiheen arviointiaineistot koostuvat lukiokoulutuksen järjestäjille ja lukioille suunnatuista kyselyistä sekä eri sidosryhmien kuulemistilaisuuksista.

Arviointihankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa lukiokoulutuksen tilasta ja toimivuudesta sekä sen rakenteiden ja reunaehtojen asettamista mahdollisuuksista ja rajoituksista. Tavoitteena on samalla kerryttää tietoa lukiokoulutuksen kehittämisen tueksi paikallisille ja valtakunnallisille toimijoille.

Opetussuunnitelmauudistuksen toteuttaminen on pitkäkestoinen prosessi. Arviointitulokset osoittavat, että laajamittaisissa uudistusprosesseissa toimivien ratkaisujen kehittäminen vaatii aikaa kokeilemiseen ja työstämiseen. Lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu- ja käyttöönottovaiheissa tulee kiinnittää erityisesti huomiota ohjaukseen, tukeen ja koulutukseen sekä niiden ajoittamiseen. Uudistuksen toteuttamista lukioissa edesauttaa kehittämismyönteinen ilmapiiri ja yhteistyön tekeminen eri toimijatahojen kanssa. Opetussuunnitelmien käyttöönotto on prosessinomaista ja ensimmäisen lukuvuoden lukiot ovat onnistuneet uudistuksen eri osaluokkien toteuttamisessa suhteellisen hyvin, mutta lukioiden välillä on vaihtelua.

Lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu ajoittui koronapandemia-aikaan, jolloin oli vireillä myös muita lukiokoulutukseen liittyviä uudistuksia. Aika opetussuunnitelmien valmisteluun oli rajallinen. Paikallisten opetussuunnitelmien valmistelussa lukiot ja koulutuksen järjestäjät korostivat yhteistyön ja yhdessä tekemisen merkitystä.

LOPS-uudistuksessa luovuttiin kurssirakenteesta ja siirryttiin uudenlaiseen järjestelmään, jossa opintojaksot muodostetaan paikallisesti LOPS:ssa määritellyistä moduuleista. Lukiokoulutuksen rakenteellinen uudistus moduuleihin ja opintojaksoihin on työllistänyt lukioita, eikä työ ole aina sujunut ongelmitta. Myös tietojärjestelmien yhteensopimattomuus aiheutti pulmia. Suurimmassa osassa lukioissa oli otettu opiskelijoiden hyvinvointi, erityisopetus ja muu oppimisen tuki huomioon valmistelussa ja niiden toteuttamisessa koettiin onnistumista.

Arvioinnin tulokset osoittavat, että opetussuunnitelmauudistuksen kaltainen laaja kokonaisuudistus edellyttää valtakunnan tasolla nykyistä pitkäjänteisempää ja parempaa suunnittelua sekä huolellisempaa eri uudistusten ajoitusta. Lukiot ovat keskenään erilaisissa tilanteissa uuden opetussuunnitelman toteuttamisessa. Monin paikoin tarvitaan vielä tukea muun muassa opintojen rakenteelliseen uudistukseen sekä yhteistyön toteuttamisessa lukion ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Väestömuutosten vuoksi tulevana vuosikymmeninä kansallisten, alueellisten ja paikallisten toimijatahojen yhteistyön merkitys tulee korostumaan. Yhteistyötä tarvitaan sen sijaan, että jokainen lukio toteuttaa lukiokoulutusta yksin yhä ahtaammissa olosuhteissa. Lukiokoulutuksen rahoituksen varmistaminen on avainasemassa lukion opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisessa.

LOPS-uudistuksen tavoitteiden toteutuminen riippuu osittain siitä, kuinka hyvin lukiokoulutukseen vaikuttavat tekijät toimivat yhdessä, esimerkiksi korkeakoulujen valintajärjestelmä, ylioppilastutkinto ja opettajien palkkausjärjestelmä. Lukiokoulutusta ohjaavien tekijöiden suhteista, toimivuudesta ja keskeisistä ongelmakohdista tarvitaan tutkittua tietoa.

Arviointiryhmä on laatinut arvioinnin tulosten pohjalta seuraavat kehittämissuosituksen:

1. Lukiokoulutusta tulee kehittää nykyistä pitkäjänteisemmin ja suunnitelmallisemmin.

Arvioinnin tulokset osoittavat, että opetussuunnitelmauudistuksen kaltainen laaja kokonaisuudistus edellyttää valtakunnan tasolla nykyistä parempaa suunnittelua ja valmistelua sekä huolellisempaa eri uudistusten ajoitusta. Lukiokoulutusta on syytä suunnitella yli hallituskausien, niin etteivät esimerkiksi peräkkäiset laajamittaiset uudistukset työllistä lukiokoulutuksen toimijoita liikaa ja johda uudistusten vaillinaiseen toteutumiseen.

LOPS 2019 -uudistus ajoittui tilanteeseen, jossa käynnissä oli useita laajoja lukiokoulutukseen kohdistuvia uudistuksia samanaikaisesti. Edellinen LOPS vuodelta 2015 oli juuri ehditty ottaa käyttöön, kun lukiokentän piti tarttua uuden LOPS:n vaatimiin muutoksiin. Samaan aikaan uudistettiin korkeakoulujen valintamenettelyjä ja toteutettiin oppivelvollisuuden laajentaminen. Useiden laajamittaisten uudistusten yhtäaikainen toteuttaminen laadukkaasti on käytännössä mahdotonta. Myös opetussuunnitelman perusteiden laajuutta on voitava tarkastella kriittisesti.

Opetussuunnitelmauudistus on jo itsessään laaja kokonaisuudistus, jonka laadukas toteuttaminen edellyttää, että uudistusta lukioissa toteuttavilla henkilöillä on riittävästi aikaa yhdessä ajatella, suunnitella, kehittää, kokeilla ja ottaa käyttöön uusia toimintoja ja toimintatapoja.

2. Lukiot tarvitsevat edelleen tukea opetussuunnitelmien toteuttamisessa.

Lukiot ovat keskenään erilaisissa tilanteissa uuden opetussuunnitelman toteuttamisessa. Monin paikoin kaivataan vielä tukea muun muassa opintojen rakenteelliseen uudistukseen sekä yhteistyön toteuttamisessa lukion ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opintojen rakenteellinen uudistaminen on ollut vaativa työ eivätkä yhteensopimattomat tietojärjestelmät ole sitä ainakaan helpottaneet.

Opetushallituksen tulee edelleen tukea lukioita ja lukiokoulutuksen järjestäjiä opetussuunnitelmien tavoitteiden toteuttamisessa. Lukiot kaipaavat selkeyttä ja konkretiaa, vinkkejä ja esimerkkejä sekä verkostoitumista muiden lukioiden kanssa. Hyvien käytäntöjen kartoittaminen ja jakaminen palvelisi koko lukiokoulutuksen kenttää. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuden varmistaminen on keskeistä opintojen rakenteellisen uudistuksen toteutumiselle. Ohjauksen ja tuen kohdentamisessa on syytä ottaa huomioon lukioiden erilaiset toimintaympäristöt ja tarpeet.

3. Lukion opetussuunnitelman toteuttaminen vaatii yhteistyön kehittämistä.

Väestömuutosten vuoksi tulevina vuosikymmeninä kansallisten, alueellisten ja paikallisten toimijatahojen yhteistyön merkitys tulee korostumaan. LOPS:n toteuttamista edesauttaa koulutuksen ja opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä, yli oppilaitos- ja järjestäjärajojen. Yhteistyötä tarvitaan sen sijaan, että jokainen lukio toteuttaa lukiokoulutusta yksin yhä ahtaammissa olosuhteissa.

Nykyisiä lukioverkostoja tulee vahvistaa ja tukea. Lisäksi tarvitaan enemmän lukioiden hyödynnettävissä olevia yhteisiä rakenteita, esimerkiksi yhteistyöverkostoja ja opintojaksoja, joita ei ole järkevää kaikkien kehittää yksin. Yhteistyötä korkeakoulujen, ammatillisen koulutuksen, työelämän ja vapaan sivistystyön kanssa tulee suunnitella ja toteuttaa yhdessä.

Kehittämismyönteinen ja yhteisöllinen toimintakulttuuri edistää uudistuksen tavoitteiden toteuttamista. Pedagoginen johtaminen on avainasemassa opetussuunnitelman toteuttamisessa ja koulutuksen kehittämisessä lukiossa. Lukion koko henkilöstön välistä yhteistyötä, kokemusta työn mielekkyydestä ja kiinnostusta opetuksen kehittämiseen tulee vaalia ja vahvistaa.

4. Valtion tulee turvata lukiokoulutuksen riittävä perusrahoitus.

Lukiokoulutuksen rahoituksen varmistaminen on avainasemassa lukion opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisessa. Esimerkiksi kunnat rahoittavat tällä hetkellä lukiokoulutustaan lakisääteisen asukasperusteisen rahoitusosuuden lisäksi merkittävästi myös itse. Olosuhteet kuitenkin muuttuvat, sillä sekä kuntien menot että tulot ovat vuodesta 2023 lähtien huomattavasti aiempaa pienempiä. Jatkossa ei ole mahdollista luottaa siihen,

että kunnat pystyvät kompensoimaan valtion rahoitusleikkauksia. Valtion tulee kantaa vastuunsa lukiokoulutuksen rahoituksesta poistamalla rahoituslain 23b § rahoitusleikkaus (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 2009/1705).

Lukiokoulutusta kehitetään ja toteutetaan myös erilaisilla hankerahoituksilla. Jatkuva hankerahoituksen hakeminen ja hankkeiden toteuttaminen työllistävät lukioita ja vievät opettajien ja rehtoreiden työaika ja energiaa. Arvioinnissa havaittiin, että monet lukiot olivat huolissaan, miten ne pärjäävät, kun hankerahoitus päättyy. Koulutuksen järjestäjillä ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia paikata rahoitusta, mikäli koulutuksen perusrahoitus on puutteellista.

5. Kaikessa kehittämisessä on huolehdittava siitä, etteivät lukiokoulutusta ohjaavat tekijät ole ristiriidassa toistensa kanssa.

Arvioinnissa ilmeni, että lukiokoulutusta ohjaavat LOPS:n lisäksi myös muut tekijät, jotka voivat olla ristiriidassa toistensa kanssa. Jos korkeakouluvalinnat ja sen myötä ylioppilastutkinto ylikorostuvat lukioiden toiminnassa, ne voivat vaikuttaa epäsuorasti LOPS:n kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen. LOPS:n tavoitteista esimerkiksi yhteistyö ammatillisen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja työelämän kanssa voivat jäädä vähemmälle huomiolle, kuten arviointitulosten perusteella näyttää käyneen.

LOPS-uudistuksen yhtenä tavoitteena on ollut opetuksen uudistaminen ja eri aineopettajien välisen yhteistyön vahvistaminen. Tämän tavoitteen toteutumista vaikeuttaa muun muassa opettajien palkkausjärjestelmä. Myös lukion tuntijako mainittiin arvioinnissa tekijänä, joka rajoittaa lukiokoulutuksen perusteellisempaa uudistamista.

LOPS-uudistuksen tavoitteiden toteutuminen riippuu osittain siitä, kuinka hyvin lukiokoulutukseen vaikuttavat tekijät toimivat yhdessä. Lukiokoulutusta ohjaavien eri tekijöiden suhteista, toimivuudesta ja keskeisistä ongelmakohtista tarvitaan lisää tutkimustietoa.

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU)

Publikationens namn

Gymnasieutbildningen förnyas – förnyas gymnasierna?

Författare

Jaana Saarinen, Jan Hellgren, Laura Lepola, Jukka Marjanen, Sakari Ahola, Kristiina Engblom-Pelkkala, Mikael Eriksson, Pekka Fredriksson, Iiris Hynönen, Tiina Karjalainen & Kyösti Värri

I planen för utbildningsutvärdering för åren 2020–2023 fastställs att Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) ska utvärdera hur målen för gymnasiereformen har uppnåtts i gymnasieutbildningen. NCU genomför utvärderingen av gymnasiereformen stegvis åren 2022–2024. I detta första skede av utvärderingen har beredningen och ibrukttagandet av gymnasiernas lokala läroplaner utvärderats. De nya grunderna för läroplanen (GLP 2019) trädde i kraft den 1 augusti 2021.

Denna rapport beskriver gymnasiereformens bakgrund, mål och åtgärder, och presenterar utvärderingsresultaten av beredningen av de lokala läroplanerna och utfallet av målen i slutet av det första läsåret 2021–2022. Utvärderingsmaterialet består av enkäter riktade till anordnare av gymnasieutbildning och gymnasier samt material från diskussionsmöten med olika intressentgrupper.

Målet med utvärderingsprojektet är också att producera allmän information om hur väl gymnasieutbildningen fungerar samt om gymnasiernas möjligheter och begränsningar inom ramarna för utbildningssystemet. Målet är samtidigt att samla kunskap som stöd för utvecklingen av gymnasieutbildningen för olika aktörer lokalt och nationellt.

Genomförandet av en läroplansreform är en lång process. Utvärderingsresultaten visar att det behövs tid för att testa och utveckla fungerande lösningar i en omfattande reformprocess. I beredningen och ibrukttagandet av gymnasiernas lokala läroplaner bör särskild uppmärksamhet fästas vid handledning, stöd och utbildning samt koordineringen av dessa. En utvecklingspositiv atmosfär och samarbete med olika aktörer har främjat genomförandet av gymnasiereformen. Under det första läsåret har gymnasierna lyckats relativt väl med att genomföra reformens olika delområden, men det förekommer variation mellan gymnasierna.

Beredningen av gymnasiernas lokala läroplaner inföll under coronapandemin, samtidigt som också andra reformer pågick med anknytning till gymnasieutbildningen. Tiden för beredningen var begränsad. I beredningen av de lokala läroplanerna betonade gymnasierna och utbildningsanordnarna betydelsen av samarbete.

I GLP-reformen slopades den tidigare kursstrukturen och man övergick till ett nytt system där studieavsnitt bildas lokalt av de moduler som fastställts i GLP. Den strukturella reformen i moduler och studieavsnitt har sysselsatt gymnasier och arbetet har inte alltid gått problemfritt. Även administrationssystemens oförenlighet med de förnyade strukturerna på studierna orsakade problem. I en stor del av gymnasier hade man beaktat studerandenas välbefinnande, specialundervisningen och annat stöd för lärande i beredningen, och man upplevde också att man lyckats genomföra dem väl.

Resultaten av utvärderingen visar att en omfattande totalreform, såsom läroplansreformen, förutsätter mer långsiktig och bättre planering än i nuläget samt noggrannare koordinering av olika reformer på riksnivå. Gymnasier befinner sig nu i olika lägen beträffande genomförandet av den nya läroplanen. På många håll behövs ännu stöd för bland annat de strukturella reformerna av studierna samt för att utveckla samarbetet med olika aktörer utanför gymnasiet.

Samarbetets betydelse kommer ytterligare att accentueras i anordnandet av gymnasieutbildningen på 2020-talet på grund av demografiska förändringar. Det behövs samarbete mellan olika aktörer nationellt, regionalt och lokalt. I stället för att varje gymnasium genomför gymnasieutbildningen på egen hand under allt trängre förhållanden behövs samarbete mellan olika gymnasier och utbildningsanordnare. Också säkerställandet av finansieringen av gymnasieutbildningen har en nyckelroll med tanke på uppnåendet av målen i gymnasiets läroplan.

Utfallet av målen för GLP-reformen beror delvis på hur de centrala faktorer som påverkar gymnasieutbildningen fungerar tillsammans, till exempel högskolornas urvalssystem, studentexamen och lönesystemet för lärare. Det behövs mer forskningsdata om hur väl faktorerna fungerar tillsammans och vilka de centrala problemen är.

Utvärderingsgruppen har på basis av utvärderingsresultaten utarbetat följande utvecklingsrekommendationer:

1. Gymnasieutbildningen bör utvecklas mer långsiktigt och systematiskt än i nuläget.

Resultaten av utvärderingen visar att en omfattande totalreform, såsom läroplansreformen, förutsätter bättre planering, beredning och noggrannare koordinering av olika reformer än i nuläget på riksnivå. Gymnasieutbildningen bör planeras över regeringsperioderna så att till exempel omfattande reformer efter varandra inte sysselsätter för många aktörer inom gymnasieutbildningen och att reformerna inte genomförs bristfälligt.

GLP 2019-reformen inföll i ett sådant läge då flera omfattande reformer av gymnasieutbildningen pågick samtidigt. De föregående läroplansgrunderna från 2015 hade precis hunnit tas i bruk, då gymnasier återigen var tvungna att ta tag i de förändringar som de nya läroplansgrunderna kräver. Samtidigt förnyades högskolornas urvalsförfaranden och reformen med den utvidgade läroplikten genomfördes. I praktiken är det omöjligt att samtidigt genomföra flera omfattande reformer med god kvalitet. Även omfattningen av grunderna för läroplanen måste kunna granskas kritiskt.

Läroplansreformen är redan i sig en omfattande totalreform, vars lyckade genomförande förutsätter att de personer som genomför reformen i gymnasier har tillräckligt med tid att tillsammans fundera, planera, utveckla, pröva och ta i bruk nya funktioner och verksamhetssätt.

2. Gymnasierna behöver fortfarande stöd för att implementera läroplanerna.

Gymnasierna befinner sig i olika lägen beträffande implementeringen av den nya läroplanen. På många håll behövs fortfarande stöd bland annat med att förnya studiernas strukturer samt för att utveckla samarbetet med olika aktörer utanför gymnasiet. De förändrade strukturerna har medfört mycket jobb och har inte heller underlättats av oförenliga administrationssystem.

Utbildningsstyrelsen bör fortsättningsvis stödja gymnasier och anordnarna av gymnasieutbildning i att uppnå målen i läroplanerna. Gymnasierna behöver tydlighet och konkretion, tips och exempel samt nätverkssamarbete med andra gymnasier. Att kartlägga, sammanställa och dela goda modeller skulle tjäna hela gymnasieutbildningen. Det är också viktigt att säkerställa att studieadministrationssystemen fungerar i förhållande till de nya strukturerna på studierna. I planeringen av stöd- och handledning till gymnasier är det skäl att beakta gymnasiernas varierande verksamhetsmiljöer och behov.

3. Implementeringen av gymnasiet läroplan förutsätter att samarbetet utvecklas.

Samarbetets betydelse kommer att accentueras i anordnandet av gymnasieutbildningen på 2020-talet på grund av demografiska förändringar. Det behövs samarbete mellan olika aktörer nationellt, regionalt och lokalt. Implementeringen av läroplanen främjas av att utbildningen och undervisningen planeras och genomförs i samarbete, över läroanstalts- och anordnargränserna. Samarbete behövs så att de enskilda gymnasier inte ska behöva genomföra och utveckla gymnasieutbildningen på egen hand under allt trängre förhållanden.

De nuvarande gymnasienätverken bör stärkas och stödjas. Dessutom behövs det fler gemensamma resurser som gymnasier kan utnyttja, till exempel samarbetsnätverk och studieavsnitt, vilka inte är förnuftiga för var och en att utveckla självständigt. Det lönar sig att planera och genomföra samarbetet med högskolorna, yrkesutbildningen, arbetslivet och det fria bildningsarbetet tillsammans.

En utvecklingspositiv och kollektiv verksamhetskultur i gymnasier främjar uppnåendet av målen för reformen. Den pedagogiska ledningen har en nyckelroll i genomförandet av läroplanen och utvecklingen av utbildningen i gymnasiet. Samarbetet med gymnasiet hela personal, upplevelsen av meningsfullhet i arbetet och intresset för att utveckla undervisningen bör värnas och stärkas.

4. Staten bör trygga en tillräcklig finansiering för gymnasieutbildningen.

Säkerställandet av finansieringen av gymnasieutbildningen har en nyckelroll med tanke på uppnåendet av målen i gymnasiets läroplan. För närvarande finansierar till exempel kommunerna själva i betydande grad sin gymnasieutbildning utöver den lagstadgade invånarbaserade finansieringsandelen. Förhållandena ändras dock eftersom kommunernas utgifter och inkomster kommer att vara betydligt mindre än tidigare från och med 2023. I fortsättningen är det inte möjligt att lita på att kommunerna kan kompensera för nedskärningarna i statens finansiering. Staten ska bära sitt ansvar för finansieringen av gymnasieutbildningen genom att slopa finansieringsnedskärningen i 23 b § i finansieringslagen (Lag om finansiering av undervisnings- och kulturverksamhet (1705/2009)).

Gymnasieutbildningen utvecklas och genomförs också med olika slags projektfinansiering. Ständig ansökan om projektfinansiering och genomförande av projekt sysselsätter gymnasierna och påverkar lärarnas och rektorernas arbetstid och energi. I utvärderingen noterades det att många gymnasier var oroliga för hur de skulle klara sig när projektfinansieringen upphör. Alla utbildningsanordnare har inte lika möjligheter att kompensera finansieringen om grundfinansieringen av utbildningen är bristfällig.

5. I all utveckling bör man se till att de faktorer som styr gymnasieutbildningen inte står i konflikt med varandra.

Det framgick i utvärderingen att gymnasieutbildningen styrs, förutom av läroplansgrunderna, även av andra faktorer som kan stå i konflikt med varandra. Om högskolornas urval och därmed studentexamen blir överbetonade i gymnasiernas verksamhet kan det indirekt inverka på hur heltäckande genomförandet av läroplansgrunderna är. Av målen i läroplansgrunderna kan till exempel samarbetet med yrkesutbildningen, det fria bildningsarbetet och arbetslivet få mindre uppmärksamhet, vilket enligt utvärderingsresultaten verkar ha varit fallet.

Läroplansreformens mål att förnya undervisningen och stärka samarbetet mellan olika ämneslärare försvåras av lönesystemet för lärare. Även timfördelningen i gymnasiet nämndes i utvärderingen som en faktor som begränsar en grundligare reform av gymnasieutbildningen.

Uppnåendet av målen i läroplansreformen beror delvis på hur väl de faktorer som påverkar gymnasieutbildningen fungerar tillsammans. Det behövs mer forskningsdata om hur väl faktorerna fungerar tillsammans och vilka de centrala problemen är.

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC)

Name of publication

General upper secondary education is undergoing reforms – are schools keeping up?

Authors

Jaana Saarinen, Jan Hellgren, Laura Lepola, Jukka Marjanen, Sakari Ahola, Kristiina Engblom-Pelkkala, Mikael Eriksson, Pekka Fredriksson, Iiris Hynönen, Tiina Karjalainen & Kyösti Värri

The tasks of the Finnish Education Evaluation Centre (FINEEC) listed in the Education Evaluation Plan for 2020–2023 include evaluating how the objectives of the general upper secondary education reform have been achieved. This evaluation is being conducted in phases between 2022 and 2024. The first phase evaluated the preparation and introduction of general upper secondary schools' local curricula. The new National core curriculum (LOPS 2019) entered into force on 1 August 2021.

This report discusses the background, objectives and measures of the general upper secondary school reform. Its primary focus is on the evaluation of the preparation of local curricula and the achievement of objectives at the end of the first academic year 2021–2022. Evaluation data used in the first phase were collected by means of surveys addressed to general upper secondary education providers and schools as well as through consultations with different stakeholders.

The aims of the evaluation project include producing information on the state and effectiveness of general upper secondary education as well as the possibilities and limitations created by its structures and boundary conditions. The project also seeks to gather information for local and national actors to support the development of general upper secondary education.

Implementing a curriculum reform is a lengthy process. The findings of the evaluation indicate that it takes time to experiment with and hone solutions that work in large-scale reform processes. As general upper secondary schools' local curricula are being prepared and introduced, particular attention should be paid to guidance, support and training as well as their proper timing. A positive attitude towards development as well as cooperation with different actors facilitate the implementation of the reform in general upper secondary schools. The introduction of curricula is a process, and while the schools were relatively successful in implementing the different areas of the reform during the first academic year, not all schools did equally well.

The local curricula were prepared during the coronavirus pandemic while other reforms related to general upper secondary education were also under way. The time available for preparing the curricula was limited. General upper secondary schools and education providers emphasised the importance of collaboration and working together in the preparation of local curricula.

As part of the curriculum reform, the course structure was dropped, and a new system was introduced in which study units are put together locally using modules specified in the National core curriculum. The structural reform that introduced modules and study units increased the workload of general upper secondary schools and was not always completed without problems. Lack of interoperability between information systems also caused problems. Most general upper secondary schools had taken student well-being, special needs education and other support for learning into account when preparing their curricula and felt that they had succeeded well in implementing these areas.

The evaluation results show that such large-scale changes as the curriculum reform require more sustained and better planning and preparation at the national level and more careful timing of different reforms. When it comes to implementing the new curriculum, the situations of general upper secondary schools vary. Many still need support with such aspects as the structural reform of the studies and working together with actors outside the school.

Due to demographic changes, the importance of cooperation between different actors at the national, regional and local levels will be emphasised further in the provision of general upper secondary education in the 2020s. Rather than each general upper secondary school striving to deliver general upper secondary education alone in increasingly narrow circumstances, cooperation will be needed. Securing funding for general upper secondary education plays a key role in achieving the objectives of the curriculum.

The schools' ability to achieve the objectives of the curriculum reform partly depends on the interplay of factors affecting general upper secondary education. These factors include the higher education admissions system, the matriculation examination and teachers' pay regime. More research evidence is needed on the relationships between as well as effectiveness and key problem areas of different factors directing general upper secondary education.

The assessment group has prepared the following development recommendations based on the evaluation results:

- 1. General upper secondary education should be developed more systematically and with a longer time span.**

Evaluation results show that such large-scale changes as the curriculum reform require better planning and preparation at the national level and more careful timing of different reforms. The planning of general upper secondary education should span different government terms ensuring that, for example, successive large-scale reforms do not impose an excessive workload on general upper secondary education actors and lead to incomplete implementation of reforms.

As the new National core curriculum for general upper secondary education 2019 entered into force, several large-scale reforms targeting this education form were simultaneously under way. The previous National core curriculum 2015 had barely been introduced when general upper secondary education again had to tackle changes required under a new curriculum. At the same time, higher education institutions' student admission procedures were reformed, and compulsory education was extended. Implementing several large-scale reforms simultaneously to a high quality is practically impossible. The scope of the core curriculum should also be examined critically.

A curriculum update is an extensive overall reform in itself, and the precondition for implementing it to a high quality is that those putting the reform into practice in the general upper secondary schools have sufficient time to think, plan, develop, experiment and introduce new activities and practices together.

2. General upper secondary schools continue to need support for curriculum implementation.

When it comes to implementing the new curriculum, the situations of general upper secondary schools vary. Many still need support with such aspects as the structural reform of the studies and working together with actors outside the school. The structural reform of the studies has been a demanding task, and incompatible information systems have done nothing to make it easier.

The Finnish National Agency for Education should continue to support the general upper secondary schools and education providers in achieving the objectives of the curricula. General upper secondary schools need clear and concrete guidelines, tips and examples as well as networking with other general upper secondary schools. Collecting and sharing good practices would serve the entire field of general upper secondary education. Ensuring information system interoperability is central to implementing the structural reform of studies. The different operating environments and needs of general upper secondary schools should be taken into account in the targeting of guidance and support.

3. Improved cooperation is needed to implement the National core curriculum.

Due to demographic changes, the importance of cooperation between different actors at the national, regional and local levels will be emphasised further in the provision of general upper secondary education in the 2020s. The implementation of the curriculum could be promoted by planning and delivering education and instruction together across the boundaries of educational institutions and providers. Rather than each general upper secondary school striving to deliver general upper secondary education alone in increasingly narrow circumstances, cooperation will be needed.

The current upper secondary school networks should be strengthened and supported. In addition, more common structures for the use of general upper secondary schools are needed, for example for cooperation and development of study units. It makes no sense for every school to develop education on their own. Cooperation with higher education institutions, vocational education and training, working life and liberal adult education should be planned and engaged in together.

School culture that entails a positive attitude towards development and a communal operating culture promotes the implementation of the reform's objectives. Pedagogical management is the key to implementing the curriculum and developing general upper secondary education. Cooperation, experiences of the work as meaningful, and interest in teaching development should be fostered and strengthened among all staff members at general upper secondary schools.

4. The central government must secure sufficient basic funding for general upper secondary education.

Securing funding for general upper secondary education plays a key role in achieving the objectives of the curriculum. For example, the municipalities currently provide significant funding for their general upper secondary schools in addition to statutory funding based on resident numbers. Their circumstances are changing, however, as both the expenditure and revenue of the municipalities will be significantly reduced from 2023 on. In the future, municipalities' ability to compensate for cuts in government funding cannot be relied on. The central government must accept its responsibility for funding general upper secondary education by abolishing the funding cut laid down in section 23b from the Act on the Financing of the Provision of Education and Culture (2009/1705).

Various types of project funding are also used to develop general upper secondary education. Continuously applying for project funding and carrying out projects increase the workload of general upper secondary schools and take up teachers' and principals' working time and energy. The evaluation found that many upper secondary schools were worried about how they would manage when project funding ended. Education providers do not have equal opportunities to make up for inadequate basic funding for education.

5. Coherence between factors directing general upper secondary education should be ensured in all development work.

The evaluation found that general upper secondary education is directed not only by the National core curriculum but also other, potentially conflicting factors. If higher education admissions and, consequently, the matriculation examination are overemphasised in general upper secondary schools' work, this may indirectly affect the comprehensive implementation of the curriculum. For example, such objectives of the curriculum as

cooperation with vocational education and training, liberal adult education and working life may receive less attention, and the evaluation results indicate that this indeed appears to have happened.

Teachers' pay regime makes it more difficult to achieve the curriculum's objectives concerning modernisation of teaching and cooperation between different subject teachers. The distribution of lesson hours in general upper secondary education was mentioned in the evaluation as a factor that restricts a more thorough reform of this education form.

The schools' ability to achieve the objectives of the curriculum reform partly depends on the interplay of factors affecting general upper secondary education. More research evidence is needed on the interplay and key problem areas of the different factors that direct general upper secondary education.

Tiivistelmä	3
Sammandrag.....	7
Abstract.....	11
1 Johdanto	21
2 Lukiouudistuksen tausta, tavoitteet ja toimenpiteet.....	27
2.1 Kohti lukiouudistusta	28
2.2 Lukiolain ja lukion opetussuunnitelmien perusteiden muutokset.....	31
2.3 Yleissivistyksen vahvistaminen ja opetuksen uudistaminen	32
2.4 Opintojen sujuvoittaminen kohti jatko-opintoja, työelämää ja kansainvälisyysosaamista.....	34
2.5 Erityisopetuksen ja oppimisen tuen vahvistaminen	35
2.6 Opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistaminen.....	36
2.7 Ylioppilastutkinnon muutokset	36
3 Arvioinnin tehtävät, tavoitteet ja toteuttaminen	41
3.1 Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet	42
3.2 Ensimmäisen vaiheen arviointikohteet ja kysymykset	44
3.3 Arviointiaineistot	45
3.3.1 Lukiokysely.....	45
3.3.2 Järjestäjäkysely.....	49
3.3.3 Kuulemistilaisuudet.....	50
3.4 Arviointiaineistojen analyysit.....	51
4 Paikallisen opetussuunnitelman valmistelu.....	53
4.1 Lukioiden opetussuunnitelmien valmistelu.....	54
4.2 Yhteistyö paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun aikana.....	58
4.3 Ohjaus ja tuki opetussuunnitelmaprosessin aikana	61
4.3.1 Opetussuunnitelman valmisteluun ja käyttöönottoon liittyvät koulutukset.....	61

4.3.2	Valtakunnallinen ohjaus ja tuki opetussuunnitelman valmistelun aikana ...	63
4.3.3	Koulutuksen järjestäjän tuki lukioille.....	67
5	Lukion opetussuunnitelmaudistuksen tavoitteiden toteuttamista tukevat resurssit	71
6	Lukion opetussuunnitelman toteutuminen lukuvuonna 2021–2022	79
6.1	Uudistuksen toteutuminen lukioissa kouluarvosanoin.....	81
6.2	Koulutuksen järjestäjien näkemyksiä uudistusten toteuttamisen vaikeudesta ja helppoudesta	84
6.3	Uudistuksen toteuttamista edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä lukioissa	87
6.4	Opintojen uudet rakenteet eri oppiaineissa.....	91
7	Onnistumisen nelikenttä – valmistelun ja toteuttamisen yhteys.....	95
8	Näkemyksiä opetussuunnitelmaudistuksesta ja lukion tilasta.....	103
8.1	Lukioiden ja koulutuksen järjestäjien suhtautuminen LOPS-uudistukseen.....	105
8.2	Lukiokoulutuksen järjestämisen mahdollisuudet ja rajoitukset tulevaisuudessa.....	113
8.3	Uudistuksen haasteet lukiokoulutuksen arjessa.....	116
8.4	Lukiokoulutuksen vahvuuksia järjestäjien näkökulmasta	118
9	Läroplansreformen i de svenskspråkiga gymnasierna	123
9.1	Beredningen av den lokala läroplanen.....	125
9.2	Resurser för implementeringen av läroplanen.....	130
9.3	Läroplansreformen i slutet av läsåret 2021–2022.....	133
9.4	Faktorer som försvårat eller underlättat implementeringen.....	134
10	Arvioinnin keskeiset tulokset.....	141
11	Kehittämissuosituksset	149
	Lähteet	155
	Liitteet	161
	Liite 1. Raportissa esitetyt tilastollisesti merkitsevät yhteydet tunnuslukuineen	162
	Liite 2. Korrelaatiotaulukko: valmistelu ja toteuttaminen	164

Johdanto

1

Lukuvuoden 2021–2022 alussa lukioissa otettiin käyttöön uudet sekä nuorten että aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet (OPH, 2019a; OPH, 2019b). Opetussuunnitelmauudistus liittyi laajempaan lukiokoulutuksen uudistukseen. Sen tavoitteena on ollut kehittää tulevaisuuden lukiokoulutusta yhteiskunnallisesti merkittäväksi ja opiskelijoiden kannalta mielekkääksi sekä laaja-alaista että erityistä osaamista kartuttavaksi koulutusmuodoksi, joka on yhdenvertaisesti saavutettavissa eri puolilla Suomea. Keskeisinä kehittämisen kohteina on ollut muun muassa opintojen rakenteiden joustavoittaminen, erityisopetus ja muu oppimisen tuki sekä lukiokoulutuksen ja jatko-opintojen nivelvaihe. Tavoitteena on ollut sujuvoittaa opintoja sekä siirtymistä jatko-opintoihin ja työelämään. Lukiokoulutuksessa halutaan lisätä kansainvälisyyttä ja yhteistyötä korkeakoulujen, työelämän sekä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Näin ollen ohjauksen merkitys korostuu lukio-opinnoissa, minkä lisäksi on tuettava opiskelijan kansainvälistä osaamista sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamista.

Lukiouudistuksen toteuttamista suunnitteli opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä laajan sidosryhmä- ja asiantuntijajoukon sekä Opetushallituksen kanssa. Taustatietona käytettiin lukio selvitystä (OKM, 2017b) ja siinä esille nostettuja haasteita. Uudistuksen tavoitteiden toimeenpano sisälsi lukiolain ja -asetuksen, ylioppilastutkintolain ja -asetuksen sekä lukiokoulutuksen toiminnallisen uudistamisen. Uudistusten toteuttamisen kannalta LOPS 2019, eli uudet lukion opetussuunnitelman perusteet (OPH, 2019:2a) muodostavat keskeisen lakiin perustuvan ohjauksen välineen.

Vuosien 2020–2023 koulutuksen arviointisuunnitelmassa on Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) tehtäväksi määritelty lukiouudistuksen tavoitteiden toteutumisen arviointi nuorten ja aikuisten lukiokoulutuksessa. Arviointi kohdistuu myös ylioppilastutkintoa koskevan lain uudistukseen, joka lukiolakiuudistuksen kanssa muodostaa vuonna 2017 käynnistetyn lukiouudistuksen säädösperustaisen ytimen.

Lukiouudistus ja tämä arviointihanke on tärkeää nähdä osana lukiokoulutuksen laajempaa kehittämistä. Lukiokoulutukseen kohdistuu tällä hetkellä useita erilaisia uudistuksia, joista erityisesti korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksella ja sekä oppivelvollisuuden laajentami-

sella vuonna 2021 on oletettavasti vaikutuksia tämän arviointihankkeen tuloksiin. Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti vuonna 2021 lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman vuosille 2021–2022 (OKM, 20.4.2021; OKM, 19.5.2021). Ohjelman tarkoituksena on parantaa lukiokoulutuksen laatua ja saavutettavuutta, edistää opiskelijoiden hyvinvointia sekä vahvistaa koulutuksen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Taustalla on myös huoli väestörakenteen muutosten vaikutuksista lukiokoulutuksen saavutettavuuteen ja laatuun. Vuoden 2022 lopussa OKM julkaisi *Lukiokoulutuksen laatustrategian* (OKM, 2022b). *Laadukas toisen asteen koulutus kaikille* (OKM, 2022a) kehittämistyöryhmän raportissa laadittiin toimenpide-ehdotuksia toisen asteen koulutuksen saavutettavuudesta ja laadusta muuttuvassa toimintaympäristössä. Hankkeessa tarkasteltiin toisen asteen koulutusta toiminnan ohjauksen, rahoituksen, opiskelumahdollisuuksien sisältöjen, järjestämisrakenteen ja yhteistyön kehittämisen näkökulmasta.

Uudistuksen arvioinnin tuloksia voidaan hyödyntää hankkeen edetessä lukiokoulutuksen kehittämiseen. Arviointi tuottaa tietoa lukion opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanosta, lukiouudistuksen onnistuneisuudesta ja toimivuudesta sekä uudistuksen tavoitteiden saavuttamisesta. Arvioinnin tavoitteena on hyödyttää lukiokoulutuksen eri tasojen toimijoita tuottamalla tietoa siitä, miten uudistuksen keskeiset tavoitteet ovat toteutuneet eri puolilla Suomea ja mitkä tekijät ovat edistäneet tai estäneet niiden toteutumista. Arvioinnin eri vaiheissa tuotettua tietoa ja tuloksia voidaan hyödyntää lukiokoulutuksen ja koulutuksen ohjausjärjestelmän kehittämisessä.

Karvissa arviointihankkeen toteuttamisesta vastaavat johtavat arviointiasiantuntijat Jaana Saarinen ja Jan Hellgren, arviointiasiantuntija Laura Lepola sekä johtava arviointiasiantuntija Jukka Marjanen. Tiina Parkkila toimi hankkeessa korkeakouluharjoittelijana 1.4.–30.6.2022.

Lukiouudistuksen kansallisen arvioinnin suunnittelu käynnistyi Karvissa vuonna 2021 arvioinnin hankesuunnitelman laadinnalla. Arviointiin nimitettiin Karvissa lukiokoulutuksen asiantuntijoista koostuva arviointiryhmä kaudelle 14.12.2021–30.6.2023. Arviointiryhmässä on yhteensä seitsemän jäsentä, joilla on tuntemusta lukiokoulutuksesta, lukion opetussuunnitelman uudistamisprosesseista sekä koulutuksen ohjausjärjestelmästä valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Arviointiryhmään kuuluvat erikoistutkija, dosentti Sakari Ahola (Turun yliopisto), koulutuksen oppimisen palvelut päällikkö Kristiina Engblom-Pelkkala (Tampereen ammattikorkeakoulu 31.1.2023 saakka), rehtori Mikael Eriksson (Kyrksläts gymnasium), lukiojohtaja Pekka Fredriksson (Oulun kaupunki), sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen (Suomen Lukiolaisten Liitto), apulaisrehtori Tiina Karjalainen (Kallaveden lukio, Kuopio) ja erityisasiantuntija Kyösti Väri (Kuntaliitto). Arviointiryhmän jäsenen tehtävien lisäksi Sakari Ahola on tehnyt lukioaineiston tilastollisia analyyseja.

Tässä raportissa tarkastellaan lukiouudistuksen taustaa, tavoitteita ja toimenpiteitä sekä arvioidaan opetussuunnitelmauudistuksen valmistelua ja tavoitteiden toteutumista ensimmäisen lukuvuoden 2021–2022 kokemusten valossa. Arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa arviointikohteena on ensisijaisesti ollut LOPS-uudistuksen valmistelu, sen käyttöönotto ja sen tavoitteiden toteutuminen uudistuksen ensimmäisenä lukuvuonna. Hankkeen seuraavissa vaiheissa arvioidaan tarkemmin lukiouudistuksen eri osa-alueita. Arviointihanke jatkuu vuoteen 2024 saakka.

Arviointihankkeen tavoitteena on tuottaa tietoa lukiokoulutuksen tilasta ja toimivuudesta sekä sen rakenteiden ja reunaehtojen asettamista mahdollisuuksista ja rajoituksista. Tavoitteena on samalla kerryttää tietoa lukiokoulutuksen kehittämisen tueksi eri toimijoille paikallisesti ja valtakunnallisesti. Karvin vuosille 2020–2023 laaditun koulutuksen arviointisuunnitelman läpileikkaavista teemoista arviointi tuottaa tietoa erityisesti koulutusjärjestelmän toimivuuden lisäämisen ja yhdenvertaisuuden edistämisen tueksi (Karvi, 2022).

Lukiouudistuksen tausta, tavoitteet ja toimenpiteet

2

Lukiouudistuksen arvioinnin (LUKA)¹ arviointikohteita ja tuloksia tarkasteltaessa on tarpeen tunnistaa ja ymmärtää lukiouudistuksen tausta, ja mistä sen tavoitteet ja toimenpiteet juontavat juurensa, eli mitä uudistuksella on tavoiteltu. Uudistuksen useat kehittämiskohteet, varsinkin yleissivistyksen vahvistaminen, opetuksen kehittäminen, opintojen sujuvoittaminen kohti jatko-opintoja ja työelämää sekä opintojen aikaisen tuen ja hyvinvoinnin vahvistaminen ovat jo pitkään 2000-luvulla nousseet esille lukiokoulutuksen kehittämisen kohteina eri yhteyksissä.

Lukiouudistus vuodelta 2017 muodostaa laajan kokonaisuuden, joka koostuu useista eri tavoitteista ja toimenpiteistä, joiden avulla lukiokoulutusta on pyritty kehittämään viime vuosina. Kehittämiskohteet liittyvät sekä eri selvityksissä havaittuihin ongelmakohtiin että koulutuspoliittisiin arvovalintoihin.

2.1 Kohti lukiouudistusta

Vanhasen I hallituksen Koulutuspoliittisessa selonteossa (OPM, 2006) ja Kataisen hallitusohjelmassa (Valtioneuvoston kanslia, 2011) asetettiin tavoitteeksi lukiokoulutuksen saavutettavuus ja laadun kehittäminen siten, että huomioidaan pienentyvät ikäluokat ja alueelliset väestönmuutokset. Tavoitteena oli myös vahvistaa lukiokoulutuksen työelämäyhteyttä ja -tietoisuutta. Ylioppilastutkintoa haluttiin kehittää siten, että se tukisi lukiokoulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja lisäksi ylioppilastutkinnon laajempaa hyödyntämistä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tavoitteena oli myös parantaa ylioppilastutkinnon arvosanojen vertailukelpoisuutta. Samaan aikaan käynnistettiin lukiokoulutuksen valtakunnallisten tavoitteiden ja tuntijaon uudistaminen sekä ylioppilastutkinnon digitalisoinnin kehittäminen. LOPS 2015-uudistusta edeltävät muutokset tuntijakoon olivat hyvin pieniä, ja LOPS 2019-uudistusta varten tuntijakoon ei tehty mitään muutoksia. Eri kehittämistoimenpiteiden taustalla voidaan nähdä, että jatkuvana lukiokoulutuksen kehittämisen tavoitteena on ollut resurssien tehokkaampi hyödyntäminen ja koulutusjärjestelmän vaikuttavuuden lisääminen.

¹ Lukiouudistuksen arvioinnista käytetään jatkossa lyhennettä LUKA

Koulutuksen arviointineuvoston *Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta* arvioinnissa (Hautamäki ym., 2012, 54) todettiin, että yksi lukiokoulutuksen keskeinen haaste on opinto-ohjaus. Arvioinnin tulokset osoittivat, että nykyinen opinto-ohjauksen malli ei ole riittävän toimiva. Lukiossa tarvitaan lisää ohjausta lukiokurssien valintaan ja ammatillisen identiteetin hahmottamiseen sekä järjestelmällisyyttä jatko-opintojen ohjaukseen. Arviointiin osallistuneet lukio-opiskelijat toivoivat lisää valinnaisuutta, jotta he voisivat keskittyä keskeisiksi kokemuksiinsa oppiaineisiin jatko-opintojen näkökulmasta. (ks. myös Kamppi ym., 2021).

Hautamäki ym. (2012, 75) esittivät lukion eri oppiaineiden opetukseen pedagogisen kehittämisen ideoita. Tulosten mukaan pedagogiikkaa tulisi kehittää lisäämällä oppiaineiden käytännönläheisyyttä ja yhteyttä esimerkiksi korkeakouluopintoihin ja työelämään sekä laajempia oppiainekokonaisuuksia. Arvioinnin tulosten mukaan lukiossa olisi kiinnitettävä huomiota erityisesti äidinkielen ja matematiikan perustaitoihin, ruotsin kielen hallintaan ja opiskelijoiden yhteiskunnalliseen osaamiseen. Korkeakoulutuksen näkökulmasta lukioissa olisi tärkeää varmistaa geneeristen taitojen osaaminen, joita ovat muun muassa tietotekniset valmiudet, oppimaan oppimisen taidot, oma-aloitteisuus, kriittisyys ja tieteellinen kirjoittaminen sekä työelämävalmiudet. Arvioinnissa ehdotettiin lukiokoulutuksen pirstaleisuuden vähentämistä ja keskeisten yleissivistävien oppiaineiden osaamisen vahvistamista. (Hautamäki ym., 2012.)

Myös *Tulevaisuuden lukio* (OKM, 2013) selvityksessä ehdotettiin, että lukiokoulutuksessa tulee vahvistaa yleissivistystä, laaja-alaista ja syvää osaamista, tulevaisuuden työelämässä tarvittavaa osaamista sekä joustavia opintopolkuja. Lukiokoulutuksessa tulisi lisätä yhteistyötä muiden koulutuksen järjestäjien kanssa sekä koulutusmuotojen ja -asteiden opetustarjonnan hyödyntämistä. Selvityksessä nostettiin esille myös huoli opiskelijoiden fyysisestä ja psyykkisestä hyvinvoinnista.

Sekä Kataisen hallituksen uudistamistoimenpiteissä että Sipilän hallituksen käynnistämässä vuoden 2017 lukiouudistuksessa oltiin huolissaan yleissivistyksestä ja opintojen pirstaleisuudesta sekä tarpeesta vahvistaa lukiokoulutuksen siteitä työelämään, jatko-opintoihin ja ympäröivään yhteiskuntaan. Myös joustavat ja sujuvamat opintopolut löytyvät molempien uudistusten tavoitteista. Näyttää siltä, että samat lukiokoulutuksen haasteet ovat olleet esillä useiden vuosien ajan ja niihin toimivien ratkaisujen löytäminen on ollut vaikeaa.

LOPS 2015-uudistus toteutettiin nopealla aikataululla ”lukion opetussuunnitelman perusteiden päivityksenä” tai ”tarkistuksena” (ks. esim. Bondfolk, 2017). Uudistuksen tavoitteina oli tarttua lukiokoulutuksen haasteisiin ja opetussuunnitelman perusteita haluttiin päivittää vastaamaan tämän päivän ja tulevaisuuden tarpeisiin. Opetushallituksen tavoitteina perusteiden päivityksessä oli erityisesti laaja-alaisen osaamisen vahvistaminen ja eri oppiaineiden yhteistyön lisääminen sekä tulevaisuuteen panostaminen elinikäisen oppimisen sekä monipuolisten opiskeluympäristöjen ja -teknologian avulla. Tavoitteina oli myös yhteisöllisyyden ja yhteistyön vahvistaminen sekä tuen tarpeessa olevien opiskelijoiden huomioiminen entistä paremmin. (ks. esim. Bondfolk, 2017).

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti keväällä 2016 *Uusi lukio – Uskalla kokeilla* -kehittämissuunnitelman. Sen puitteissa käynnistettiin lukion tuntijakokokeilu, johon valituissa lukioissa opiskelijoilla oli mahdollisuus suorittaa opinnot valtakunnallisen tuntijaon sijaan kokeilutuntijaolla. Kokeilutuntijaossa opiskelijan oli mahdollista valita valtakunnalliseen tuntijakoon verrattuna vapaammin

kursseja ja kokonaisia oppiaineita. Tuntijakokokeilun ensimmäisiä tuloksia julkaistiin väliraportissa *Lukion tuntijakokokeilu* (Blom & Tornberg, 2019). Karvin toteuttama koko tuntijakokokeilua koskeva *Lukion tuntijakokokeilun arviointi* julkaistiin marraskuussa 2021 (Kamppi ym., 2021).

Kehittämishajelman tueksi Opetushallitus perusti keväällä 2016 lukioiden kehittämisverkoston (LUKE-verkosto) kokeilutoiminnassa mukana oleville lukioille. Myöhemmin siitä tuli kaikille avoin verkosto, jonka tarkoituksena on edistää lukiokoulutuksen uudistamista, uuden lukiolainsäädännön tavoitteiden toteuttamista sekä vuonna 2021 käyttöön otettujen opetussuunnitelmien valmistelua ja toimeenpanoa. Verkosto tukee lukioiden opetushenkilöstöä ja johtoa toimintakulttuurin muutoksessa sekä pedagogiikan ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Lisäksi sen tarkoituksena on kokeilla ja levittää lukioiden korkeakoulu- ja työelämäyhteistyöhön sekä kansainvälisyyteen liittyviä käytäntöjä ja toimintamalleja.

Tämän arvioinnin taustalla oleva lukiouudistus käynnistettiin vuosina 2016–2017. Sen pohjalla oli opetus- ja kulttuuriministeriön teettämä *Lukioselvitys: Kooste lukion nykytilaa ja kehittämistarpeita koskevista selvityksistä ja tutkimuksista* (OKM, 2017b). Selvityksessä nostettiin esille seuraavia lukiokoulutuksen haasteita:

- Siirtyminen toiselta asteelta jatko-opintoihin on Suomessa OECD-maiden keskiarvoa hitaampaa. Kolmasosa ylioppilaista jatkaa suoraan lukion jälkeen jatko-opintoihin ja väli-vuotta pitävien määrä on kasvanut.
- Pitkän matematiikan lukijoiden ja ylioppilaskokeissa kirjoittajien määrä on vähentynyt ja kielivaranto on kaventunut.
- Lukioissa vallitsee edelleen vahvana opettajien yksin toimimisen perinne. Oppiminen toisilta, yhdessä tekeminen ja muut kehittyneitä yhteisöllisyyttä ilmentävät käytänteet ovat Suomessa vertailumaita harvinaisempia.
- Lukiolaisten koulu-uupumus on lisääntynyt. Tytöistä noin viidennes ja pojista hieman alle 10 prosenttia kokee koulu-uupumusta.
- Lukiot toimivat yhteistyössä korkeakoulujen ja työelämän kanssa usein erilaisin tavoin. Yhteistyö on laajentunut, mutta toimintamallit ovat pysyneet alakohtaisina ja paikallisina.
- Kaikilla lukiolaisilla ei ole mahdollisuuksia saada kokemuksia kansainvälisestä toiminnasta, vaikka nuorten oma toimintaympäristö on yhä kansainvälisempi. Ulkomaanjaksoille lähtee vain noin joka yhdeksäs lukiolainen. (OKM, 2017b, 3).

Lukiouudistuksen yhteydessä käynnistettiin myös muita lukiokoulutusta kehittäviä hankkeita, kuten lukiodiplomeihin liittyvän selvitys- ja kehittämistyön (Borodavkin, Härkönen & Tikka, 2020). Korkeakoulujen tulossopimuksissa 2017–2020 sovittiin, että korkeakoulut lisäävät yhteis-työtä toisen asteen koulutuksen järjestäjien kanssa korkeakouluopintoihin siirtymisen nopeut-tamiseksi (OKM, 2019a). Lukiouudistuksen yhteydessä muutettiin myös opetus- ja kulttuuritoi-men rahoituksesta annettua lakia (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 532/2017) siten, että siinä huomioidaan lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyöstä muodostuvien avoimen yliopiston opintopistemaksut. Siinä päätettiin, että lukiot toteuttavat lukiolain velvoitetta yhteistyöhön omalla rahoituksellaan ja vastaavasti korkeakoulut toteuttavat yhteistyötä omalla rahoituksellaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asetti vuonna 2018 lukioiden ja korkeakoulujen välisen yhteistyön kehittämistä valmistelevan työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää ja kuvata lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyön nykytilaa sekä erilaisia toimintamalleja. Työryhmän ehdotukset sisältyvät raporttiin *Katse korkealle – näkökulmia lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyöhön* (OKM, 2019a).

Myös ammatillisen koulutuksen reformilla ja muilla toisen asteen uudistuksilla on useita liittymäkohtia lukiokoulutuksen uudistusten kanssa, kuten opiskelun sujuvoittamispyrkimykset, opintojen ohjauksen ja tuen vahvistaminen sekä opintojen ja työelämän yhteistyön vahvistaminen. Korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus kuuluu samaan tavoitekokonaisuuteen, jolla on pyritty tehostamaan toisen ja kolmannen asteen opintojen nivelvaiheen toimivuutta. Samaa kokonaisuuteen liittyvät myös ne muutokset, jotka lukiouudistuksen myötä kohdistuvat ylioppilastutkintoon (esim. sujuvampi tutkintoprosessi, tutkinnon uusimisen esteiden purku). Uudistusten taustalla yhteisenä tavoitteena on tehokkaampi resurssien käyttö ja opiskelijoiden suoraviivainen ja nopea eteneminen ilman välivuolia opintojen ja eri koulutusasteiden läpi kohti työelämää.

Useat lukiokoulutuksen haasteet ovat liittyneet opintojen sisältöihin ja ylioppilastutkinnon rooliin väylänä jatko-opintoihin. Suurimpia lukiokoulutuksen haasteita ovat tavoitteiden ja opetussuunnitelman perusteiden yhteensovittaminen ylioppilastutkinnon ja korkeakoulujen opiskelijavalintojen kanssa sekä opiskelijoiden eri opintopolkujen sujuvoittaminen. Kitkaa on havaittu lukion yleissivistävän tavoitteen ja erityyppisten valintatilanteiden, kuten kurssivalintojen, ylioppilastutkinnon koevalintojen ja korkeakoulujen opiskelijavalintojen, välillä. Näissä valintatilanteissa opintojen painoarvo kohdistuu tiettyihin aineisiin, jolloin lukion yleissivistävä ja laaja-alainen tehtävä kapenee. Erilaisten lukiokoulutukseen kohdistuneiden tavoitteiden ja intressien yhteensovittaminen on osoittautunut hankalaksi.

Yhtenä lukiokoulutuksen haasteena on sen kehittäminen kansallisesti yhdenvertaisena ja laadukkaana koulutusmuotona, jossa otetaan huomioon väestönmuutosten alueelliset ja yhteiskunnalliset seuraukset sekä kehitetään lukiokoulutuksen saavutettavuutta ja toimivaa rahoitusmallia. Jo Kataisen hallitusohjelmassa 2011 nähtiin tarpeellisenä väestönkehityksen huomioiminen sekä lukiokoulutuksen laadun että rahoitusmallin kehittäminen. Viimeisin selvitys asiasta on julkaisu *Vaihtoehtoja lukiokoulutuksen rahoitukselle* (OKM, 2019b).

2.2 Lukiolain ja lukion opetussuunnitelmien perusteiden muutokset

Eduskunta hyväksyi 21.6.2018 uuden lukiolain (Lukiolaki 714/2018) ja siihen liittyvät muutoslait (Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 715/2018) ja (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 716/2018). Muutosten yhteydessä kaksi aikaisempaa asetusta² yhdistettiin, ja uusi valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018) hyväksyttiin 4.10.2018. Lait tulivat voimaan 1.8.2019 ja samalla kumottiin vanha lukiolaki (Lukiolaki 629/1998). Lukiolain ja asetuksen lisäksi lukiokoulutusta säätelevät myös muun muassa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (Oppilas- ja opis-

² Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallista tavoitteista ja tuntijaosta (942/2014) ja lukioasetus (810/1998)

kelijahuoltolaki 1287/2013), yliopistolaki (Yliopistolaki 558/2009) sekä laki ylioppilastutkinnosta (Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019), joka lukiolain lisäksi uudistettiin lukiouudistuksen yhteydessä (tarkemmin kuvattu luvussa 2.7).

Valtioneuvoston asetuksessa lukiokoulutuksen (Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018) liitteissä säädetään aikuisten ja nuorten lukiokoulutuksen oppimäärään sisältyvät opinnot. Lukiolaki ja asetus lukiokoulutuksesta ovat lukion opetussuunnitelman perusteiden keskeinen säädöspohja. Uudistuksessa lukiokoulutuksen laajuus ja kesto pysyivät ennallaan. Lukiolain keskeiset muutokset koskivat opintojen mitoittamista, jossa kursseista siirryttiin opintopisteisiin, ja annettiin koulutuksen järjestäjille mahdollisuus aikaisempaa vapaammin laatia eri muotoisia ja sisältöisiä opintojaksoja.

Nuorille tarkoitetun lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet ja aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet hyväksyttiin syksyllä 2019. Uudet opetussuunnitelman perusteet (OPH, 2019a; OPH, 2019b) määrittävät yhteisen perustan paikallisesti laadittaville opetussuunnitelmille ja niiden tarkoitus on muun muassa edistää opetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Muutoksia ei tullut tuntijakoon ja pakollisten opintojen määrään. Valinnaisissa opinnoissa luovuttiin aikaisemmasta jaottelusta syventäviin ja soveltaviin opintoihin, mutta niiden määrään ei tullut muutoksia.

Lukion opetussuunnitelman perusteet on Opetushallituksen määräys, jonka pohjalta koulutuksen järjestäjä laatii paikallisen opetussuunnitelman. Opetussuunnitelmat otettiin käyttöön 1.8.2021. Niiden käyttöönotto on edennyt vuosiluokittain siten, että ensimmäiset koko lukion uuden opetussuunnitelman mukaan opiskelijat suorittaneet valmistuvat jo vuonna 2023.

Lukiouudistuksen painopisteet on kirjattu lukion opetussuunnitelman perusteisiin, ja ne voidaan tiivistää seuraavasti:

- Yleissivistyksen vahvistaminen ja opetuksen uudistaminen
- Opintojen sujuvoittaminen kohti jatko-opintoja, työelämää ja kansainvälisyysosaamista
- Erityisopetuksen ja oppimisen tuen vahvistaminen
- Opiskelijoiden hyvinvointi

Seuraavissa alaluvuissa 2.3–2.6 kuvataan tarkemmin nämä arvioinnin kannalta keskeiset LOPS-uudistukset. Näiden jälkeen luvussa 2.7 kuvataan myös ylioppilastutkintoon liittyvät muutokset osana lukiouudistusta.

2.3 Yleissivistyksen vahvistaminen ja opetuksen uudistaminen

Yleissivistys on vuoden 2019 lukion opetussuunnitelman perusteissa kytketty muun muassa laaja-alaiseen osaamiseen ja lukio-opintojen moduuliratkaisuun, joiden avulla voidaan rakentaa eri oppiaineiden yhteisiä ja yhden oppiaineen omia, laajempia opintokokonaisuuksia. Niiden tavoitteena on hyvä yleissivistys, kestävä tulevaisuuden rakentaminen ja vahvat jatko-opinto-

työelämä ja kansainvälisyysvalmiudet. Lukion kaikkien oppiaineiden yhteiset laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat: hyvinvointiosaaminen, vuorovaikutusosaaminen, monitieteinen ja luova osaaminen, yhteiskunnallinen osaaminen, eettisyys ja ympäristöosaaminen, globaali- ja kulttuuriosaaminen. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteena on tukea opiskelijan kasvua hyväksi, tasapainoiseksi ja sivistyneeksi ihmiseksi (Kuvio 1). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti lukio-opiskelu konkretisoituu elinikäisinä työelämävalmiuksina ja -taitoina sekä laajempaan yhteiskunnallisena osaamisena. (OPH, 2019a, 60–65).

Laaja-alainen osaaminen lukiossa

Tavoitteina

- hyvä yleissivistys
- kestävä tulevaisuuden rakentaminen
- vahvat jatko-opinto-, työelämä- ja kansainvälisyysvalmiudet

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

#LOPS2021

KUVIO 1. Laaja-alainen osaaminen lukion opetussuunnitelman perusteissa (OPH, 2019a, 60)³

³ Kuviossa näkyvä #LOPS2021 viittaa perusteiden (OPH, 2019a) käyttöönottovuoteen.

Lukiouudistuksella on tavoiteltu myös lukiokoulutuksen toimintakulttuurin ja opetuskäytäntöjen muutosta lisäämällä esimerkiksi eri oppiaineiden ja opettajien välistä yhteistyötä. Opintojen eheyttämisen keskeisenä toimenpiteenä on opintojen moduulirakenne entisen kurssirakenteen sijaan. Pakolliset ja valtakunnalliset valinnaiset opinnot on jäsennelty LOPS:ssa 1–3 opintopisteen moduuleiksi, joista voidaan paikallisesti rakentaa joko oppiaineen omia tai eri oppiaineiden yhteisiä opintojaksoja. Uuden rakenteen tavoitteena on mahdollistaa aikaisempaa laajempien opintojaksojen ja oppiainerajat ylittävien opintojen järjestäminen, muuttaa lukio-opintojen pirstalemaista luonnetta, lisätä opettajien yhteistyötä ja vahvistaa laaja-alaisen osaamisen kehittymistä lukio-opintojen aikana. Uudistuksessa laajennettiin koulutuksen järjestäjän toimivaltaa opintojen järjestämisen osalta. Koulutuksen järjestäjä voi päättää opintojaksojen toteuttamisen laajuudesta ja siitä missä määrin niihin sisältyy oppiaineita integroivia opintojaksoja sekä temaattisia opintoja.

2.4 Opintojen sujuvoittaminen kohti jatko-opintoja, työelämää ja kansainvälisyysosaamista

Lukiolakiuudistuksen tuoma vahvistus ohjaukseen näkyy selvästi uusissa opetussuunnitelman perusteissa. Lukio-opiskelijalla on oikeus saada tarpeiden mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojensa ohjausta sekä jatko-opintoihin liittyvää ohjausta (Lukiolaki 714/2018 25 §, 2 mom.). Lukio-opiskelija on ohjauksen keskiössä ja ohjausta on tarkoitus toteuttaa suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti. Ohjaustoiminnan tavoitteena on tukea opiskelijan hyvinvointia, kasvua ja kehitystä, tarjota aineksia itsetuntemukseen sekä itseohjautuvuuden lisääntymiseen että kannustaa aktiiviseen kansalaisuuteen (OPH, 2019a, 27). Opinto-ohjaus on LOPS:ssa kytköksissä korkeakouluopintoihin, työelämään, kansainväliseen osaamiseen sekä yrittäjyyteen.

Opiskelijan ohjaukseen liittyvät asiat on LOPS-perusteissa kuvattu luvussa 4.1. Uusien veloitteiden joukossa on muun muassa paikallisen opetussuunnitelman osaksi laadittava ohjaussuunnitelma, jonka tarkoitus on toimia ohjaustyön arvioinnin ja kehittämisen välineenä (OPH, 2019a, 28). Opiskelijan tasolla vastaava suunnitelmallisuus näkyy henkilökohtaisessa opintosuunnitelmassa. Opintopolun sujuvoittamiseksi (lukio-opintojen etenemisen sekä jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen tueksi) lukio-opiskelijan on laadittava itselleen henkilökohtainen opintosuunnitelma (OPH, 2019a, 24).

LOPS:ssa painotetaan, että ohjaus on lukiokoulutuksen henkilöstön tavoitteellisesti johdettua yhteistä työtä, johon kuuluu myös yhteistyö korkeakoulujen ja työelämän kanssa (OPH, 2019a, 27). LOPS:ssa on määritelty erikseen opinto-ohjaajan, ryhmänohjaajan ja aineenopettajan ohjaukseen liittyvät tehtävät. Esimerkiksi aineenopettajia veloitetaan sisällyttämään opetukseensa jatko-opintoihin ja työelämään liittyviä aineksia (OPH, 2019a, 27). Lukiolaisilla tulee olla mahdollisuus saada kokemusta korkeakouluopiskelusta osana lukiokoulutuksen oppimäärää. Opetus on järjestettävä siten, että opiskelijalla on mahdollisuus kehittää kansainvälistä osaamista sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamista.

Lukiouudistuksen painopiste korkeakouluyhteistyö, työelämä ja kansainvälisyys käsitellään lukion opetussuunnitelman perusteiden luvussa 3.6. Luvussa todetaan muun muassa, että opintojaksoihin voidaan yhdistää kansainvälisyys- ja työelämäosaamisen osioita sekä korkeakouluihin tutustumista. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa on tarkoitus konkretisoida yhteistyön tavoitteet ja muodot sekä päättää yhteistyötahoista (OPH, 2019a, 24). Lukioiden korkeakouluyhteistyön velvoite ei koske korkeakouluosapuolia säädösten tai tulossopimusten kautta, vaan perustuu täysin vapaaehtoisuuteen. Korkeakoulut ovat jo pitkään kehittäneet omia yhteistyömuotojaan lukioiden kanssa osana opiskelijavalintojensa kehittämistä.

2.5 Erityisopetuksen ja oppimisen tuen vahvistaminen

Lukiolain uudistus toi erityisopetuksen ja oppimisen tuen uutena velvoittavana sisältökokonaisuutena opetussuunnitelmaan. Erityisopetus ja muu oppimisen tuki käsitellään opetussuunnitelman perusteissa luvussa 4.2, josta löytyy järjestämisen tarkemmat periaatteet. Oppimisen tuen järjestämisen perusteena toimii lukiolaissa säädettävä oikeus tukeen (Lukiolaki 714/2018, 28 §, 1 mom.). Kaikilla opiskelijoilla, joilla on oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoritua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea. Opiskelijan pyynnöstä oppimisen tuki voidaan kirjata henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan. (OPH, 2019a, 30–32).

Oppimisen tuen kannalta keskeistä on oppimisen esteettömyys ja saavutettavuus sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisy ja varhainen tunnistaminen. Tuen tarkoituksena on tukea lukio-opintoja sekä edistää opiskelijan hyvinvointia ja jaksamista. Tarkoituksena on myös antaa valmiuksia jatko-opintoja varten. (OPH, 2019a, 30).

Opiskelijalla on oikeus saada tukea riippumatta siitä, mistä syistä oppimisvaikeudet johtuvat. Lukiolain (Lukiolaki 714/2018, 28 §, 2 mom.) mukaan tuen tarvetta on arvioitava opintojen alussa sekä säännöllisesti opintojen aikana. Sen arvioinnissa on opiskelijan suostumuksella mahdollista käyttää asiantuntija-apua ja esimerkiksi alkuseulontoja. Tukitoimet vaativat perusteellisen suunnittelun ja ne toteutetaan henkilöstön yhteistyönä. (OPH, 2019a, 30).

Erityisopetus on erityisopettajan antamaa opetusta ja sen on tarkoitus tukea eri oppiaineiden opetusta. Se voidaan toteuttaa yhteisopettajuutena, ryhmämuotoisena opetuksena tai yksilötukena. Lukiolaki tarjoaa myös mahdollisuuden opiskelun poikkeavaan järjestelyyn erityisopetusta tai muuta tukea tarvitsevalle opiskelijalle. Opiskelijoiden tuen järjestämisen käytäntöihin liittyvät myös muun muassa ohjaus avustajapalvelujen, erityisten apuvälineiden ja muiden palvelujen hakeminen. Opiskeluhuollon palvelujen on myös oltava käytettävissä. (OPH, 2019a, 31).

Arvioinnin suhteen tukea tarvitsevalle opiskelijalle on turvattava monipuoliset mahdollisuudet osoittaa osaamistaan. Myös ylioppilastutkintoon liittyvistä erityisjärjestelyistä on tiedotettava opiskelijaa jo opiskelujen alkuvaiheessa ja aina tarpeen mukaan. Opiskelijalle tulee myös antaa mahdollisuus kokeilla erityisjärjestelyjä jo opintojen aikana. (OPH, 2019a, 31).

2.6 Opiskelijoiden hyvinvoinnin vahvistaminen

Opiskelijoiden hyvinvointiin ja koulu-uupumuksen lisääntymiseen kiinnitettiin huomiota Lukio-selvityksessä (OKM, 2017b), ja siitä muodostui yksi lukio-uudistuksen keskeisistä painopisteistä. Opiskelijoiden hyvinvointitavoite läpäisee LOPS 2019:n monella eri tasolla integroituna lähes-tulkoon kaikkeen lukion toimintaan. Tavoitteen tulee toteutua toimenpiteinä muun muassa arvoperustan, toimintakulttuurin ja opiskelijahuollon kautta, sekä yhtenä laaja-alaisen osaamisen alueena eri oppiaineiden opetuksessa.

Lukiokoulutuksen arvoperustassa todetaan muun muassa lukio-opetuksen edistävän ”yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä demokratiaa ja hyvinvointia” (OPH, 2019a, 17). Lukioiden on huomioitava hyvinvointi osana toimintakulttuuria:

Lukiokoulutus vahvistaa opiskelijan fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia sekä antaa valmiuksia niiden ylläpitämiselle elämän eri vaiheissa. Vaikutukset opiskelijan hyvinvointiin otetaan huomioon kaikessa lukion suunnittelu- ja kehittämistyössä, johon osallistetaan myös opiskelijat. Hyvinvoinnin näkökulmat ohjaavat kaikkea lukion toimintaa ja jokaisen työtä niin arkisissa kohtaamisissa kuin osana opetusta. (OPH, 2019a, 21)

Hyvinvointi on lukion opetussuunnitelman perusteissa myös keskeinen osa opiskelijahuoltoa, jonka tavoitteena on edistää ”opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia ja huolehtia oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista sekä opiskeluympäristön terveellisyydestä ja turvallisuudesta.” (OPH, 2019a, 32).

Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet toimivat LOPS:ssa eheyttävänä ja eri oppiaineita yhteen sitovana tavoitekokonaisuutena. Hyvinvointiosaaminen on yksi kuudesta laaja-alaisuuden osa-alueesta, jonka tavoitteet tulee toteuttaa lukion eri oppiaineiden opetuksen kautta (OPH, 2019a, 62). Hyvinvointiosaamisen taustalla on näkemys aktiivisesta opiskelijasta, joka oppii myös itse ottamaan vastuuta sekä omasta että yhteisönsä hyvinvoinnista.

2.7 Ylioppilastutkinnon muutokset

Ylioppilastutkintolainsäädännön uudistamisen tavoitteena oli tukea lukio-uudistukselle asetettujen tavoitteiden toteutumista. Ylioppilastutkintoa koskevat uudistukset pohjautuivat muun muassa selvityksiin *Gaudeamus igitur – ylioppilastutkinnon kehittäminen* (OKM, 2017a) ja *Selvitys suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä englannin kielellä* (Rinta-aho & Mikkola, 2018).

Uusi ylioppilastutkintolaki (Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019), uusi lukiolaki (Lukiolaki 714/2018) sekä niihin liittyvät asetukset tulivat voimaan 1.8.2019. Uusi ylioppilastutkintolaki ja sen asetus korvasivat aikaisemman ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain ja yli-

oppilastutkinnosta annetun valtioneuvoston asetuksen (Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005; Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta 915/2005). Ennen uuden lain hyväksymistä aikaisempaan lakiin tehtiin muutoksia.

Ylioppilastutkintoon liittyvät muutokset, toimenpiteet ja tavoitteet on kuvattu hallituksen esityksessä (HE 235/2018). Muutokset perusteluineen olivat tiivistetysti seuraavat:

Yleissivistyksen ja laajan osaamisen vahvistaminen. Ylioppilastutkintoa suorittavan kokelaan on suoritettava viisi koetta aikaisemman neljän sijaan. Äidinkielen ja kirjallisuuden kokeen lisäksi kokelaan tulee valita vähintään neljä muuta pakollista koetta ryhmästä, johon kuuluvat matematiikassa, toisessa kotimaisessa kielessä, vieraassa kielessä ja reaaliaineessa järjestettävä koe. Ylioppilastutkinnon laajentamista perusteltiin sillä, että se ohjaa kokelaita osoittamaan osaamistaan ja suorittamaan eri kokeita aikaisempaa monipuolisemmin ja laajemmin (HE 235/2018). Ylioppilastutkinnossa osoitetusta laajasta ja monipuolisesta osaamisesta on kokelaille hyötyä jatko-opinnoissa ja myöhemmässä elämässä riippumatta heidän ura- tai muista tulevaisuuden suunnitelmistaan. Tämän uudistuksen myötä tutkinnon vaatimustaso nousi hieman.

Ylioppilastutkintoprosessin sujuvoittaminen. Kokelaan ei enää tarvitse ilmoittautumisen yhteydessä sitovasti valita kokeita pakollisiksi tai ylimääräisiksi. Eritasoisiin kokeisiin ilmoittautumista samassa tutkintoaineessa ei rajoiteta kuten aikaisemmin. Muutoin tutkinnon rakenne ja valinnaisuusaste säilyivät ennallaan. Jatkossa hylätyn ylioppilastutkinnon yhteydessä suoritettavat hyväksytyt kokeet voi sisällyttää aloitettavaan uuteen tutkintoon kolmen vuoden ajan. Tutkinto tulee edelleen suorittaa pääsääntöisesti enintään kolmena peräkkäisenä tutkintokertana, mutta sen suorittamisajan pidentymisen edellytyksiä muutettiin. Myös kokeiden uusimista koskevista rajoituksista luovuttiin ja hyväksytyt kokeet voi uudistuksen myötä uusia rajoituksetta ja hylätyn kokeen kolme kertaa tutkinnon suorittamisen aikana. Koulutuksen järjestäjille säädettiin velvollisuus järjestää kokeet myös uusijoille ja tutkinnon täydentäjille (HE 235/2018).

Ylioppilastutkinnon kansainvälistäminen. Uudistukseen liittyi tavoite mahdollistaa ylioppilastutkinnon suorittaminen myös englanniksi (HE 235/2018). Tavoitteesta luovuttiin 1.2.2019 eduskunnan sivistysvaliokunnan lausuman perusteella (SiVM 15/2018). Lukiokoulutuksen kansainvälistämiseen ja erityisesti englanninkielisen yo-tutkinnon perusteluihin liittyi myös Juha Sipilän hallituksen käynnistämä ns. Talent Boost -ohjelma (HE 235/2018). Ohjelman tarkoituksena oli houkutellessa kansainvälisiä osajia Suomeen sekä hyödyntää heidän verkostojaan investointien ja yritysten kasvun edistämiseksi.

Lukiouudistus ei toteudu ylioppilastutkinnon kannalta ainoastaan lain ja asetuksen kautta, vaan myös sitä kautta, että ylioppilastutkinnon kokeet mittaavat opetussuunnitelman perusteiden uudistettuja tavoitteita ja sisältöjä. Uudistus koskee kokelaita, jotka aloittivat ylioppilastutkinnon suorittamisen keväällä 2022 tai sen jälkeen. Kokeiden laadinnassa otetaan huomioon sekä vuosien 2015 että 2019 lukion opetussuunnitelmien perusteet kahden vuoden ajan, keväästä 2023 kevääseen

2025. Tämän jälkeen yo-tutkinto perustuu kokonaan vuoden 2019 lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Ylioppilastutkinnon asema lukiokoulutuksen opetussuunnitelman mukaisten tietojen ja taitojen saavuttamista mittaavana ja yleisen jatko-opintokelpoisuuden tuottavana päättötutkintona säilyi lakimuutoksessa ennallaan.

Arvioinnin
tehtävät,
tavoitteet ja
toteuttaminen

3

3.1 Arvioinnin tehtävät ja tavoitteet

Karvin lukiouudistuksen arvioinnin (LUKA) keskeisenä tehtävänä on arvioida lukiouudistuksen tavoitteiden toteutumista ja tuottaa tietoa lukiokoulutuksen kehittämisen tueksi. Arviointi toteutetaan vuosina 2022–2024 ja tavoitteena on tuottaa monipuolista arviointitietoa lukiouudistuksen

1. tavoitteiden toteutumisesta,
2. vaikuttavuudesta ja vaikutuksista,
3. tavoitteiden saavuttamista edistävästä ja estävästä tekijöistä,
4. kehittämistarpeista ja
5. uudistukseen liittyvästä hyvistä käytännön ratkaisuksista ja käytännöistä.

Arviointi tuottaa tietoa lukion opetussuunnitelman perusteiden ja paikallisten opetussuunnitelmien käyttöönoton tueksi lähivuosina. Arvioinnin eri vaiheissa selvitetään lukiouudistuksen tavoitteiden toteutumista ja lukiokoulutuksen kehittämisen rakenteita ja prosesseja. Tavoitteena on tarkastella lukiokoulutuksen saavutettavuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kansallisesta näkökulmasta.

Lukiokoulutuksen ohjausjärjestelmää voidaan tarkastella valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Normi-, resurssi- ja informaatio-ohjauksella on merkittävä rooli koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten arjessa, sillä niiden avulla ohjataan lukiokoulutusta valtakunnallisella ja paikallisella tasolla. Lukiouudistuksen arvioinnissa tarkastelu kohdistuu pääasiassa normi- ja informaatio-ohjaukseen.

Lukiouudistuksen arviointi edellyttää näiden molempien tasojen huomioinnista, sillä koulutuksen ohjausjärjestelmä kokonaisuudessaan on avainasemassa uudistusten tavoitteiden toteuttamisessa. Tämän johdosta ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan, miten esimerkiksi Opetushallitus on valtakunnallisella tasolla tukenut, ohjannut ja ohjeistanut koulutuksen järjestäjiä uudistusten toteuttamisessa sekä millaisia resursseja siihen on kohdennettu. Hankkeessa

tarkastellaan lukiouudistusta ohjausjärjestelmän eri tasoilla, pääosin paikallisen toteuttamisen näkökulmasta, mutta samalla peilataan sitä siihen, miten valtakunnallisella tasolla on tuettu ja ohjattu koulutuksen järjestäjiä uudistusten läpiviemisessä ja miten riittäviä uudistukset ovat olleet suhteessa tavoitteisiin.

Lukiouudistuksen tavoitteista ja niihin sisältyvistä toimenpiteistä on johdettu hankkeen arviointikohteet ja -kysymykset. Lukiokoulutuksen uudistuksen kokonaiskuvan muodostaminen edellyttää arviointikohteiden tarkastelua suhteessa uudistuksen keskeisiin tavoitteisiin. Arviointihanke tuottaa tietoa erilaisten aineistojen, selvitysten, tutkimusten ja aikaisempien arviointien pohjalta lukiokoulutuksen tilasta ja toimivuudesta osana koulutusjärjestelmää. Lisäksi arviointi tuottaa välillisesti tietoa esimerkiksi korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen ja oppivelvollisuuden laajentamisen vaikutuksista lukiokoulutukseen.

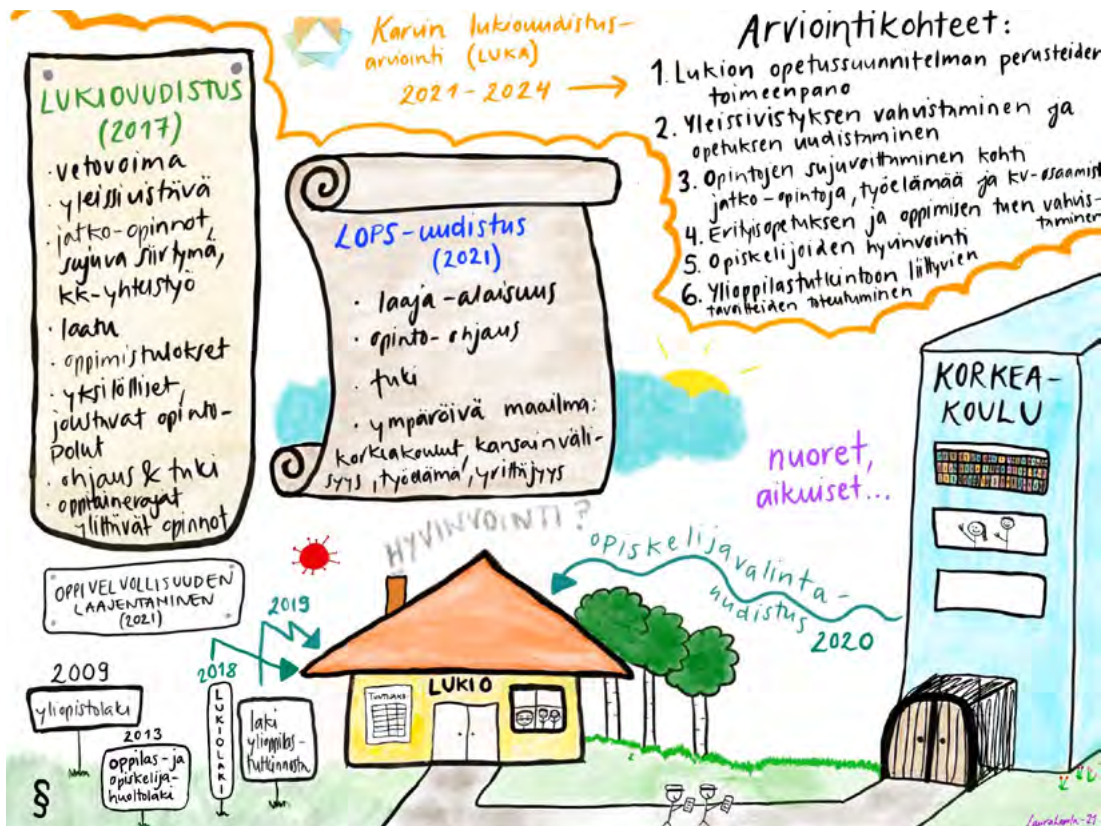
Vuosina 2022–2024 toteutettava lukiouudistuksen arviointi kohdistuu uudistuksen seuraaviin osa-alueisiin:

1. Lukion opetussuunnitelman perusteiden toimeenpano
2. Erityisopetuksen ja oppimisen tuen vahvistaminen
3. Yleissivistyksen vahvistaminen ja opetuksen uudistaminen
4. Opintojen sujuvoittaminen kohti jatko-opintoja, työelämää ja kansainvälisyysosaamista
5. Opiskelijoiden hyvinvointi
6. Ylioppilastutkintoon liittyvien tavoitteiden toteutuminen

Edellä mainittuja osa-alueita arvioidaan vuoden 2024 loppuun saakka. Hankkeen ensimmäisessä vaiheessa on arvioitu lukion opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa ja uudistuksen keskeisten yleisten tavoitteiden toteuttamista lukuvuonna 2021–2022. Arvioinnin toisessa vaiheessa tarkastellaan erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen toteutumista lukioissa. Seuraavista vaiheista tuotetaan tietoa muista arviointikohteista ja tuloksia julkaistaan myöhemmin hankkeen aikana.

Kuvassa 1 esitetään lukiokoulutuksen monitahoinen ja -tasoinen kenttä ja lukiouudistuksen arvioinnin kohteet. Lukiokoulutuksen kentällä vaikuttavat monet tekijät, keskeisinä esimerkiksi koulutusta säätelevät lait ja lukion opetussuunnitelma. Marinin hallituksen toimeenpanema oppivelvollisuuden laajennus on myös muokannut lukiokoulutuksen todellisuutta. Oppivelvollisuuden laajentaminen astui voimaan 1. elokuuta 2021 samaan kun LOPS 2019 otettiin lukioissa käyttöön. Lisäksi lukiokoulutuksen kentällä keskeinen vaikutin on korkeakoulujen opiskelijavalintauudistus ja ylipäättään korkeakoulujen valintatavat. Viime vuosina myös koronapandemia on tuonut toimintaan omat haasteensa.

Lukiokoulutuksen kenttää tarkasteltaessa on tärkeää huomioida eri tekijät ja vaikuttimen koulutuksen todellisuudessa. Se tekee syy-seuraussuhteiden esittämistä vaikeaa, ellei mahdotonta. Tässä arvioinnissa kuvaamme niin hyvin kuin mahdollista lukiokoulutuksen tilaa, ja sitä, miten hyvin lukiouudistuksen tavoitteet toteutuvat kansallisesti.

KUVA 1. Lukioon liittyvät uudistukset ja Karvin arviointi. Kuvitus Laura Lepola.

3.2 Ensimmäisen vaiheen arviointikohteet ja kysymykset

LUKA:n ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan lukion opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa. Arviointi tuottaa tietoa perusteiden toimivuudesta strategisen ja pedagogisen kehittämisen välineenä lukiokoulutuksessa. Paikallisella tasolla tarkastellaan lukion opetussuunnitelmien valmistelu- ja käyttöönottoprosesseja sekä perusteiden toimivuutta. Arvioinnissa tarkastellaan opetussuunnitelmien perusteiden toimeenpanon ohjauksen ja tuen onnistuneisuutta. Lisäksi ensimmäisessä vaiheessa arvioidaan lukion opetussuunnitelmien perusteiden sisällöllisten ja pedagogisten tavoitteiden saavuttamista ensimmäisen lukuvuoden 2021–2022 aikana sekä niiden toteutumista edistäviä ja estäviä tekijöitä.

Ensimmäisen vaiheen arviointikysymykset ovat seuraavat:

1. Miten koulutuksen järjestäjät ja lukiot arvioivat LOPS:n perusteiden ja paikallisten lukion opetussuunnitelmien toimeenpanoa (uudistusprosessi, käyttöönotto ja vaikutukset)?
2. Miten onnistuneeksi koulutuksen järjestäjät ja lukiot arvioivat LOPS-perusteiden toimeenpanon?
3. Mitkä tekijät ovat edistäneet ja/tai estäneet lukiouudistuksen toteuttamista?
4. Miten lukiokoulutuksessa on onnistuttu ensimmäisen lukuvuoden aikana uudistuksen tavoitteiden toteuttamisessa?

Lukiouudistuksen arvioinnissa hyödynnetään kehittävän arvioinnin lähestymistapoja (ks. esim. Patton, 2011; Atjonen, 2014; Niemi, 2013; Venäläinen & Saarinen, 2018; Venäläinen ym., 2020; Saarinen ym., 2021a & 2021b, Karvi, 2020). Kehittävän arvioinnin lähestymistapoja hyödynnetään osallistamalla eri toimijatahoja ja sidosryhmiä hankkeen suunnitteluvaiheesta sen toteuttamiseen.

3.3 Arviointiaineistot

Kehittävän arvioinnin ajatusten mukaan tuotettua tietoa voidaan hyödyntää lukiokoulutuksen prosessinomaisessa kehittämisessä kansallisella ja paikallisella tasolla. Lukion opetussuunnitelmien perusteiden uudistuksen osa-alueiden toteutumista voidaan arvioida erilaisten aineistojen avulla. Arvioinnin osahankkeiden kysymyksenasettelut mahdollistavat uudistuksen toteutumisen tarkastelun eri etäisyksiltä ja eri toimijoiden näkökulmista. Tavoitteena on arvioida uudistuksen toteuttamisen etenemistä sekä sitä edistäviä ja estäviä tekijöitä. Seuraavaksi kuvataan arvioinnin ensimmäisen vaiheen keskeiset aineistot ja otanta.

3.3.1 Lukiokysely

Arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa huhti-toukokuussa 2022 toteutettiin kyselyt lukioille, jotka valittiin arviointiin ositetulla systemaattisella satunnaisotannalla. Otannassa käytetyt lukiotiedot kerättiin Opetushallinnon tietopalvelusta (vipunen.fi). Systemaattinen otanta tarkoitti tässä arvioinnissa sitä, että kustakin ositteesta (tietyin perustein muodostettu toisensa poissulkeva ryhmä lukioita) valittiin arviointiin joka toinen lukio. Ennen valintaa kunkin ositteen lukiot järjestettiin Aluehallintovirastoittain (AVI) opiskelijamäärän mukaan. Tällä varmistettiin se, että otokseen valikoituneet lukiot edustivat kattavasti kaikkia Suomen lukioita sekä maantieteellisen sijaintinsa että kokonsa puolesta.

Tekemällä otanta ositettuna puolestaan varmistettiin, että otos sisälsi monipuolisesti erityyppisiä lukioita. Lukiot, joiden opetuskieli oli muu kuin suomi tai ruotsi, jätettiin arvioinnin tässä vaiheessa otoksen ulkopuolelle. Otoksen ositteet olivat seuraavat:

- Suomenkieliset lukiot, joissa
 1. koulutuksen järjestäjä oli kunta ja suurin osa opiskelijoista noudatti nuorten opetussuunnitelmaa
 2. suurin osa opiskelijoista noudatti aikuisten opetussuunnitelmaa
 3. koulutuksen järjestäjä oli jokin muu taho kuin kunta (pois lukien normaalikoulut)
 4. koulutuksen järjestäjä oli yliopisto (normaalikoulut).

- Ruotsinkieliset lukiot, joissa
 1. koulutuksen järjestäjä oli kunta, suurin osa opiskelijoista noudatti nuorten opetussuunnitelmaa
 2. suurin osa opiskelijoista noudatti aikuisten opetussuunnitelmaa
 3. koulutuksen järjestäjä oli jokin muu taho kuin kunta.

Taulukossa 1 esitetään lukioiden kokonaismäärät koko maassa, otoksessa ja saadussa kyselyaineistossa lukion AVI-alueen ja oppilasmäärän mukaan. Taulukossa 2 kuvataan otoksessa olevien lukioiden osuus kaikista Suomen lukioista sekä se, kuinka suuri osuus otoksen lukioista vastasi kyselyyn.

TAULUKKO 1. Lukioiden määrä Suomessa, otoksessa ja aineistossa

AVI	Kaikki lukiot				Otos				Aineisto			
	Lukion oppilasmäärä				Lukion oppilasmäärä				Lukion oppilasmäärä			
	0–99	100–299	>=300	Yht.	0–99	100–299	>=300	Yht.	0–99	100–299	>=300	Yht.
Etelä-Suomi	15	33	68	116	8	16	33	57	5	11	23	39
Lounais-Suomi	12	20	13	45	6	11	6	23	5	11	5	21
Itä-Suomi	24	14	11	49	12	7	6	25	8	6	5	19
Länsi- ja Sisä-Suomi	30	42	24	96	16	19	12	47	10	17	10	37
Pohjois-Suomi	14	18	11	43	7	10	6	23	7	8	2	17
Lappi	16	3	3	22	8	1	2	11	7	0	2	9
Yhteensä	111	130	130	371	57	64	65	186	42	53	47	142

Taulukon 2 perusteella otos oli tasapainoinen suhteessa lukioiden sijaintikunnan AVI-alueeseen ja oppilasmäärään. Lapissa lukioiden määrä kussakin taulukon 1 solussa oli hyvin pieni, joten prosenttiosuudet vaihtelevat merkittävästi sen mukaan, osuiko yksittäinen lukio otantaan vai ei.

TAULUKKO 2. Lukio-otoksen kattavuus ja lukiokyselyn vastausprosentti

	Otoksen kattavuus (%)				Vastausprosentti			
	Lukion oppilasmäärä				Lukion oppilasmäärä			
AVI	0–99	100–299	>=300	Yhteensä	0–99	100–299	>=300	Yhteensä
Etelä-Suomi	53,3	48,5	48,5	49,1	62,5	68,8	69,7	68,4
Lounais-Suomi	50,0	55,0	46,2	51,1	83,3	100	83,3	91,3
Itä-Suomi	50,0	50,0	54,5	51,0	66,7	85,7	83,3	76,0
Länsi- ja Sisä-Suomi	53,3	45,2	50,0	49,0	62,5	89,5	83,3	78,7
Pohjois-Suomi	50,0	55,6	54,5	53,5	100	80	33,3	73,9
Lappi	50,0	33,3	66,7	50,0	87,5	0	100	81,8
Yhteensä	51,4	49,2	50,0	50,1	73,7	82,8	72,3	76,3

Lukiokyselyyn tuli vastauksia yhteensä 142 lukiosta. Lukioiden vastausprosentti oli koko otoksen tasolla 76. Etelä-Suomen vastausprosentti oli hieman matalampi kuin muiden AVI-alueiden jäädessä hieman alle 70 prosenttiin. Lounais-Suomessa vastaaminen oli sen sijaan hyvin aktiivista, ja vastausprosentti oli yli 90. Aineiston lukioista 30 % (n = 42) oli alle 100 opiskelijaa, 37 % (n = 53) oli 100–299 opiskelijaa ja lopuksi 33 % (n = 47) vähintään 300 opiskelijaa. Aineiston lukioista lähes puolet sijaitsi kaupungeissa 46 % (n = 65), viidesosa taajamissa 22 % (n = 31) ja kolmasosa maaseudulla 32 % (n = 46).

TAULUKKO 3. Lukion koko ja kuntatyyppi aineistossa

Lukion koko/Kuntatyyppi	Kaupunki	Taajama	Maaseutu	Yhteensä
Pieni (≤ 49 opiskelijaa)	8	4	30	42
Keskikokoinen (100–299 opisk.)	11	26	16	53
Suuri (≥ 300 opisk.)	46	1	0	47
Yhteensä	65	31	46	142

Taulukossa 4 kuvataan lukioiden määrät, otoksen kattavuus sekä vastausprosentti luvun alussa kuvattujen ositteiden mukaan. Otoksen rakenne vastasi varsin hyvin kaikkien Suomen lukioiden jakautumista ositteisiin.

Vastausprosentti oli matalin niissä suomenkielisissä lukioissa, joiden järjestäjä oli jokin muu taho kuin kunta. Kokonaisaineistossa ja otoksessa näiden lukioiden osuus oli kuitenkin verraten vähäinen, ja siten vastaamattomuuden vaikutus arvioinnin tuloksiin on verraten pieni.

Kyselyyn vastasi yhteensä 128 suomen- ja 14 ruotsinkielistä lukiota. Suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden vastausprosentti oli suunnilleen yhtä korkea, ja kyselyyn osallistui noin kolme neljäsosaa molempien kieliryhmien otokseen valikoituneista lukioista.

TAULUKKO 4. Lukioiden määrät, otoksen kattavuus ja vastausprosentti otoksen ositteissa

Osite		Kaikki lukiot	Otos	Aineisto	Otoksen kattavuus	Vastausprosentti
Suomenkieliset lukiot	Kunnallinen järjestäjä, nuorten opetussuunnitelma	285	143	113	50,2	79,0
	Aikuisten opetussuunnitelma	20	8	5	40,0	62,5
	Järjestäjä muu kuin kunta	25	13	7	52,0	53,8
	Normaalikoulut	7	4	3	57,1	75,0
	Yhteensä	337	168	128	49,9	76,2
Ruotsinkieliset lukiot	Kunnallinen järjestäjä, nuorten opetussuunnitelma	28	13	9	46,4	69,2
	Aikuisten opetussuunnitelma	1	1	1	100,0	100,0
	Muut	5	4	4	80,0	100,0
	Yhteensä	34	18	14	52,9	77,8
Yhteensä		371	186	142	50,1	76,3

Lukiokyselyyn vastanneista 92 % (n = 130) ilmoitti vastanneensa nuorten lukiokoulutuksen näkökulmasta, 6 % (n = 8) aikuisten ja loput 3 % (n = 4) molempien lukiokoulutusten näkökulmista. Taulukon 4 mukaan vastanneissa oli yhteensä vain kuusi varsinaista aikuislukioita. Myös muiden ositteiden lukioissa saattoi kuitenkin olla aikuisopiskelijoita, joten vastaaminen aikuisten lukiokoulutuksen näkökulmasta oli mahdollista useammassa kuin yhdeksässä lukiossa. Kyselyaineiston lukioista 17 % (n = 24) oli erityistehtävä, joita ovat esimerkiksi musiikki, liikunta, luonnontieteelliset ja matemaattiset oppiaineet.

Lukiokyselyt lähetettiin rehtoreille, joiden tehtävänä oli koota vastaajaryhmät. Toiveena oli, että lukiokyselyyn vastattaisiin vähintään kolmen henkilön ryhmässä, jossa olisi mukana lukion johdon lisäksi paikalliseen lukion opetussuunnitelmatyöhön osallistuneita sekä työuran eri vaiheissa olevia opettajia ja opinto-ohjaajia. Kehittävän arvioinnin periaatteiden mukaan vastaaminen ryhmässä luo johdon ja henkilöstön yhteiselle keskustelulle lukiouudistuksen toteuttamisesta ja sen arvioimiseen.

Kyselyyn vastasi 142 lukiota ja vastaajaryhmiin osallistui yhteensä 388 henkilöä. Osallistujilta tiedusteltiin kyselyn yhteydessä, millä tehtävänimikkeillä työskenteleviä henkilöitä osallistui vastaamiseen. Vastausten perusteella ryhmät koostuivat rehtoreista, apulais- ja vararehtoreista, opettajista, opinto-ohjaajista ja muusta henkilöstöstä.

3.3.2 Järjestäjäkysely

Järjestäjäkysely lähetettiin niille kaikille koulutuksen järjestäjille, joiden lukioista vähintään yksi osui edellisessä luvussa kuvattuun lukio-otokseen. Kunnissa kysely osoitettiin henkilölle, jonka vastuulle kuuluu lukiokoulutus.

Järjestäjäkysely laadittiin lukiokyselyn pohjalta. Kyselyt sisälsivät suuren osan samoja kysymyksiä sekä muutamia järjestäjille ja lukioille kohdennettuja omia kysymyksiä.

Taulukossa 5 kuvataan arvioinnin otokseen ja aineistoon kuuluvat koulutuksen järjestäjät AVI-alueittain.

TAULUKKO 5. Järjestäjäotoksen kattavuus ja vastausprosentti alueittain

	Etelä-Suomi	Lounais-Suomi	Itä-Suomi	Länsi- ja Sisä-Suomi	Pohjois-Suomi	Lappi	Yhteensä
Kaikki järjestäjät	66	33	37	73	33	20	262
Otos	39	18	23	41	18	11	150
Aineisto	20	9	15	16	12	8	80
Otoksen kattavuus	59,1	54,5	62,2	56,2	54,5	55,0	57,3
Vastausprosentti	51,3	50,0	65,2	39,0	66,7	72,7	53,3

Vaikka järjestäjäkyselyn otos perustui siihen, mitkä lukiot valittiin arviointiin eikä varsinaista järjestäjäotosta tehty erikseen, otos oli alueellisesti katsoen varsin kattava ja tasapainoinen (taulukko 5). Itä- ja Etelä-Suomen koulutuksen järjestäjät tosin olivat otoksessa hieman yliedustettuina. Vastauksia kyselyyn saatiin 80, eli hieman yli puolet otoksen järjestäjistä osallistui kyselyyn. Järjestäjäkyselyn vastauksista noin 40 % (n = 31) tuli kaupunkikunnista, 25 % (n = 20) taajamamaisista kunnista ja 36 % (n = 29) maaseutumaisista kunnista. Ruotsinkielisten koulutusjärjestäjien vastausprosentti oli 33.

Taulukossa 6 kuvataan koulutuksen järjestäjäotoksen kattavuutta ja vastausprosenttia lukiodien määrän mukaan.

TAULUKKO 6. Järjestäjäotoksen kattavuus ja vastausprosentti lukioiden määrän mukaan

	1 lukio	2 lukiota	3 tai enemmän	Yhteensä
Kaikki järjestäjät	221	19	22	262
Otos	112	17	21	150
Aineisto	57	12	11	80
Otoksen kattavuus	50,7	89,5	95,5	57,3
Vastausprosentti	50,9	70,6	52,4	53,3

Kyselyssä koulutuksen järjestäjiä pyydettiin ilmoittamaan, kuinka monessa oppilaitoksessa he järjestävät lukiokoulutusta. Niiden määrät vaihtelivat yhdestä lukiosta 15 eri lukioon. Taulukosta 6 nähdään, että järjestäjäotoksessa oli kahden tai useamman lukion järjestäjiä suhteellisesti huomattavasti enemmän kuin niitä on koko maassa. Kaikista järjestäjistä noin 16 prosentilla on vähintään kaksi lukiota, aineistosta tällaisia järjestäjiä oli kuitenkin noin 29 prosenttia. Jos oletetaan, että lukioiden määrä vaikuttaa järjestäjäkyselyn vastauksiin, monilukioisten järjestäjien yliedustus aineistossa on syytä ottaa huomioon tulosten tulkinnessa.

Monilukioisten järjestäjien yliedustus johtuu tavasta, jolla lukiokyselyn otanta tehtiin: Koska kaikista lukioista poimittiin mukaan puolet systemaattisella otannalla, vähintään kahden lukion järjestäjien oppilaitoksista vähintään yksi tuli lähes varmasti mukaan otokseen. Siten lähes kaikki järjestäjät, joilla oli vähintään kaksi lukiota, saivat järjestäjäkyselyn vastattavakseen. Taulukon 6 perusteella kolme järjestäjää, joilla oli kaksi tai useampi lukio hallittavanaan, jäi kuitenkin otoksen ulkopuolelle. Tämä johtuu siitä, että kyseisillä järjestäjillä oli korkeintaan yksi oppilaitos kussakin lukio-otoksen ositteissa, eikä yksikään niistä sattunut mukaan otantaan.

Suurin osa kyselyyn vastanneista koulutuksen järjestäjistä oli kuntia (89 %), pieni osa yksityisiä (9 %) ja yliopistojen harjoittelukouluja (2 %). Lukiokoulutuksen järjestäjien kyselyyn 75 % (n = 60) vastasi nuorten lukiokoulutuksen näkökulmasta, 23 % (n = 18) sekä aikuisten että nuorten lukiokoulutuksen näkökulmasta ja vain 3 % (n = 2) aikuisten lukiokoulutuksen näkökulmasta.

Järjestäjäkyselyyn vastanneiden tehtävänimikkeet vaihtelivat. Suurin osa (n = 40) vastaajista oli lukioiden rehtoreita tai apulaisrehtoreita. Sivistystoimenjohtajia tai vastaavia oli 31 ja lukiokoulutuksen johtajia tai johtavia rehtoreita 17. Vastaajat saattoivat ilmoittaa useamman kuin yhden nimikkeen. Järjestäjävastaajajoukko kuvaa hyvin lukiokoulutuksen järjestämisen tapaa ja sen hallinnollista organisoitumista. Lukion rehtorin tehtäviin voivat kuulua kaikki pienen järjestäjän lukiokoulutusta koskevat asiat. Suurilla järjestäjillä tehtävät jakaantuvat sivistystoimen johdolle, opetuspäälliköille tai lukiojohtajille.

3.3.3 Kuulemistilaisuudet

Arvioinnin aineistojen keruun valmisteluvaiheessa järjestettiin yhteensä 13 kuulemistilaisuutta eri sidosryhmille, joihin osallistui yhteensä 41 henkilöä. Keskusteluja käytiin eri puolella Suomea sijaitsevien eri kokoisten lukioiden sekä suomen- ja ruotsinkielisten lukioiden rehtoreiden kans-

sa. LUKE-verkoston⁴ toimijoille järjestettiin oma kuulemistilaisuus. Lisäksi tavattiin opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen lukiokoulutuksen asiantuntijoita sekä Kuntaliiton, Lukiolaisten liiton ja OAJ:n edustajia.

Kuulemistilaisuuksilla on tärkeä tehtävä, sillä niiden avulla saatiin tietoa lukion tilasta eri toimijoiden näkökulmista. Arvioinnin toteuttamisen näkökulmasta nämä tilaisuudet olivat tärkeitä, sillä ne taustoittivat ja lisäsivät ymmärrystä arvioinnin kohteena olevasta ilmiöstä ja sen monitahoisuudesta. Keskusteluissa pureuduttiin myös lukioon kohdistuneiden uudistusten taustoihin ja niiden valmisteluprosesseihin. Eri tahojen kuulemistilaisuuksista tuotettua tietoa on käytetty taustoittavana arviointiaineistona. Kuulemistilaisuuksista saatua tietoa on hyödynnetty arvioinnin toteuttamisessa, esimerkiksi aineistonkeruiden suunnittelussa.

3.4 Arviointiaineistojen analyysit

Lukiouudistuksen arvioinnin kyselyaineistojen analyysissa käytettiin määrällisiä ja laadullisia menetelmiä. Suurin osa kyselystä koostui strukturoiduista osioista, joihin vastattiin pääasiallisesti viisiportaisella, välimatka-asteikolliseksi tulkittavissa olevalla asteikolla. Tämän aineiston analyysi on raportissa pääosin kuvailevaa. Tulosluvuissa strukturoiduista osioista esitetään vastausvaihtoehtojen frekvenssit tai suhteellinen jakauma koko aineistossa. Yleistarkastelun täydentämiseksi aineistolle tehtiin myös muutamia ryhmäkohtaisia vertailuja, kuten lukion sijainnin kuntatyyppin tai opiskelijamäärän mukaan.

Tilastolliset analyysit suoritettiin Jamovin versiolla 2.3.21 (The jamovi project, 2022), R:n versiolla 4.1.1 (R Core Team, 2021) ja IBM SPSS Statisticsin versiolla 28.0 (IBM, 2021). Useamman kuin kahden riippumattoman otoksen välisen eron merkitsevyyttä testattiin Kruskal-Wallis testillä ja ryhmien välisiä eroja tarkasteltiin Dwass-Steel-Critchlow-Flignerin parittaisilla vertailuilla. Korrelaatioita tarkasteltiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimen avulla. Raportissa raportoidaan tilastollisesti merkitsevät erot ($p < 0,05$), joiden efektikoko (Cohenin d) on suurempi kuin 0,2 tai korrelaatiokerroin on suurempi kuin 0,3. Raportissa esitetyt tilastollisesti merkitsevät yhteydet on koottu liitteisiin 1 ja 2.

Lukioiden ja järjestäjien kyselyissä oli useita avovastauksia. Osassa niistä vastaajat saivat perustella esimerkiksi monivalintakysymyksissä arvioimiaan asioita tai lisätä niistä puuttuvia asioita. Nämä olivat luonteeltaan monivalintakysymyksiä täydentäviä vastauksia. Osassa avokysymyksissä kartoitettiin vastaajien käsityksiä ja näkemyksiä arvioinnin kohteena olevista eri asioista. Avovastaukset luokiteltiin sisällöllisesti teemoihin ensimmäisellä lukukierroksella. Toisella lukukierroksella niistä etsittiin ja nimettiin mahdollisimman kattavia käsitteellisiä kategorioita. Laadullisen analyysin tavoitteena oli syventää arvioinnin kohteena olevia teemoja ja tuoda esille myös niihin liittyvää variaatiota.

⁴ Lukioiden kehittämisverkosto, joka on kaikille lukioille avoin valtakunnallinen ja alueellinen yhteistyöverkosto.

Paikallisen opetus- suunnitelman valmistelu

4

Lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu ajoittui hyvin erityiseen ajanjaksoon. Valmistelu oli tehtävä lyhyessä ajassa ja samaan aikaan koronapandemia aiheutti suuria muutoksia lukiokoulutukseen arkeen. Samaan aikaan valmisteltiin laajennetun oppivelvollisuuden toteuttamista.

Opetussuunnitelmien valmisteluun oli tarjolla ohjausta ja tukea, mutta niiden ajoittaminen ei onnistunut parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi Opetushallituksen ohjeet valmistuivat vasta siinä vaiheessa, kun osa järjestäjistä ja lukioista oli jo aloittanut paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun. Erityisesti opintojen uusien rakenteiden toteuttamiseen olisi kaivattu enemmän konkretiaa.

Lukiot onnistuivat ottamaan hyvin huomioon erityisesti opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen sekä erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen järjestämisen paikallisen opetussuunnitelman valmistelussa. Sen sijaan heikoimmin lukiot arvioivat onnistuneensa ottamaan huomioon yhteistyön vapaan sivistystyön ja ammatillisen koulutuksen kanssa. Paikallisesta toimintaympäristöstä oli keskusteltu maaseudun lukioissa kaupunkilukioita enemmän.

4.1 Lukioiden opetussuunnitelmien valmistelu

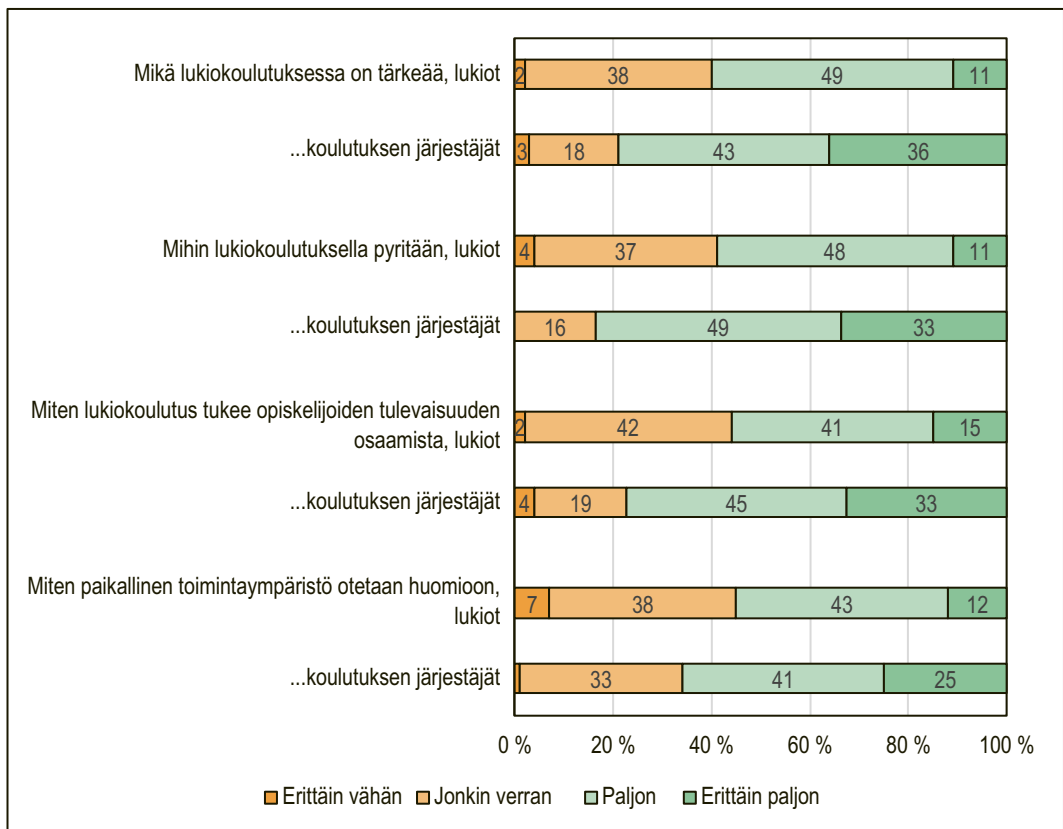
Lukioiden ja koulutuksen järjestäjien kyselyissä selvitettiin paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun toimivuutta ja onnistuneisuutta. Koulutuksen järjestäjät ja lukiot arvioivat, miten paljon he ovat valmistelun yhteydessä keskustelleet lukiokoulutuksen tärkeydestä, tavoitteista, tulevaisuuden osaamisesta ja paikallisen toimintaympäristön huomioon ottamisesta (Kuvio 2).

Opetussuunnitelman valmistelun aikana suurin osa (82 % paljon tai erittäin paljon) koulutuksen järjestäjistä oli keskustellut siitä, mihin lukiokoulutuksella pyritään. Yli puolet lukioista ilmoitti keskustelleensa kyseistä temasta (59 % paljon tai erittäin paljon). Ero voi johtua siitä, että koulutuksen järjestäjän tasolla asetetaan tavoitteita eri tavoin kuin lukioissa, joissa niitä toteutetaan

konkreettisin toimenpitein. Vain pieni osa lukioista (4 %) ilmoitti keskustelleensa erittäin vähän siitä, mihin lukiokoulutuksella pyritään. Yhteensä 79 % järjestäjistä ja 60 % lukioista oli keskustellut siitä, mikä lukiokoulutuksessa on tärkeää.

Tulokset osoittavat, että järjestäjät arvioivat keskustelleensa kaikista kysytyistä asioista enemmän kuin lukiot. Myös perusopetuksen OPS-arvioinnissa on todettu, että järjestäjätasolla ollaan keskimäärin tyytyväisempiä tai arvioidaan asioita positiivisemmin verrattuna oppilaitoksiin (ks. esim. Saarinen ym. 2019, 153). Jokaisessa lukiossa oli keskusteltu jokaisesta aiheesta, sillä yksikään lukio eikä järjestäjä vastannut minkään väittämän kohdalla ”emme lainkaan”.

Maaseudulla paikallisen toimintaympäristön huomioinnista oli keskusteltu enemmän kuin kaupungeissa⁵. Pienelle lukiolle maaseudulla yhteistyö paikallisten toimijoiden kanssa voi olla erittäin tärkeää lukion toiminnalle. Lukiokoulutuksen järjestäminen voi olla kunnalle merkittävää, jopa elinehto. Tulos osoittaa, että erilaisissa olosuhteissa toimivat lukiot ovat usein hyvin eri tavoin sidoksissa paikallisiin toimintaympäristöihin ja verkostoihin.

KUVIO 2. Miten paljon olette keskustelleet seuraavista asioista opetussuunnitelman valmistelun aikana (Lukio n = 142 ja koulutuksen järjestäjät n = 80)

⁵ Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

Lukioita pyydettiin arvioimaan, missä määrin ne ovat onnistuneet ottamaan huomioon kuviossa 3 esitetyt lukiouudistuksen tavoitteet jo opetussuunnitelmansa valmisteluvaiheessa. Tulokset osoittavat, että etenkin opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen (77 % erittäin paljon tai paljon), erityisopetuksen (63 %) ja muun oppimisen tuen järjestäminen (58 %) on onnistuttu ottamaan huomioon valmistelutyössä. Opiskelijoiden hyvinvointi ja tuen tarve ovat olleet viimeisten vuosien aikana paljon esillä yhteiskunnallisessa keskustelussa ja tutkimuksessa. Kouluterveyskyselyn mukaan nuorten uupumus on ollut noususuunnassa vuodesta 2017 alkaen. Erityisen jyrkkää nousu on viimeisimmän (2021) ja sitä edeltävän (2019) mittauskerran välillä (THL, 2023).

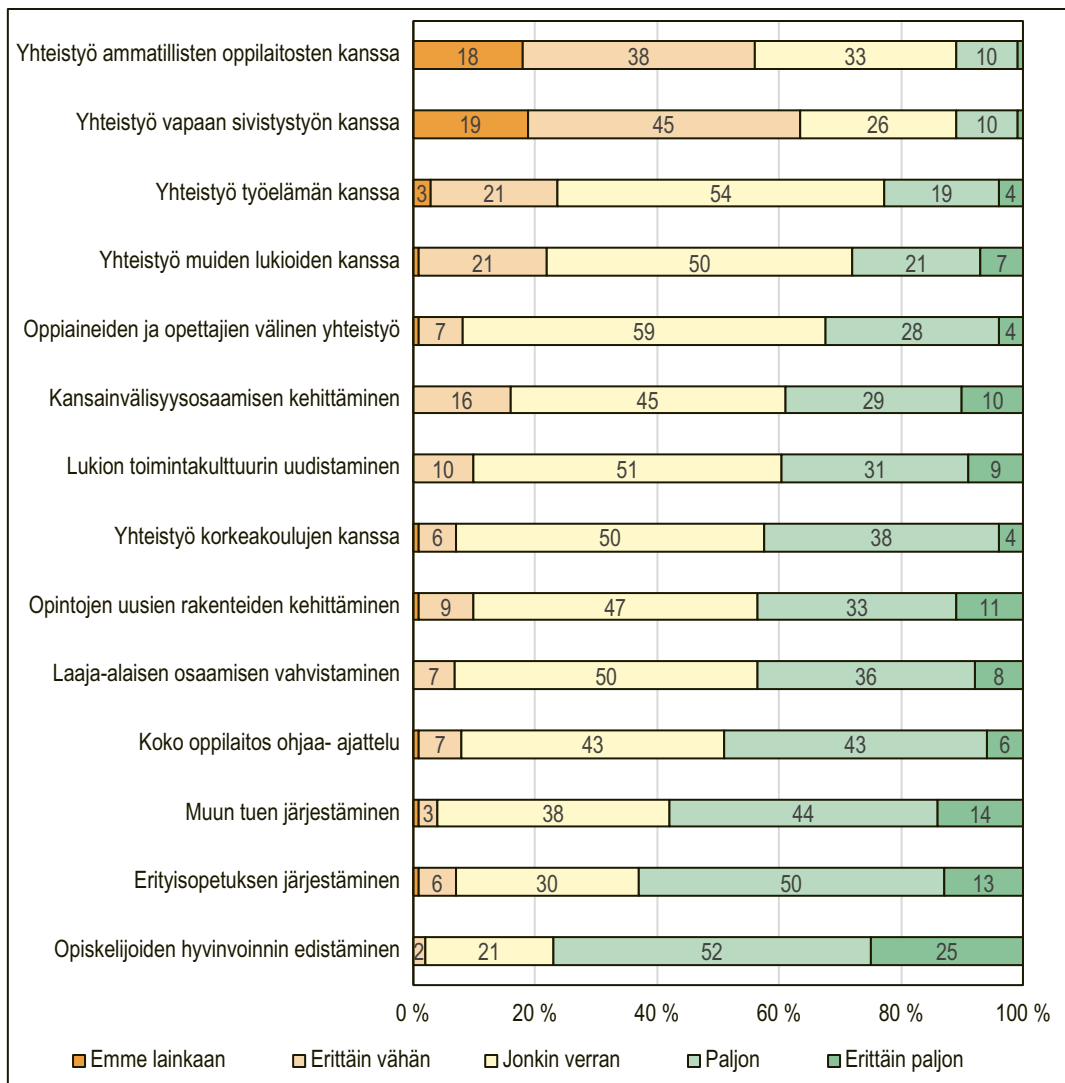
Huomionarvioista on, että opetussuunnitelmien valmistelutyössä on jäänyt vähemmälle huomiolle, kuinka yhteistyötä vapaan sivistystyön ja ammatillisen koulutuksen kanssa tullaan tekemään tulevaisuudessa. Lähes viidesosaa vastaajista arvioi, etteivät he ole ottaneet lainkaan huomioon yhteistyötä vapaan sivistystyön (19 %) tai ammatillisten oppilaitosten (18 %) kanssa. Vain 10 % (paljon tai erittäin paljon) lukioista vastasi huomioineensa ammatillisten oppilaitosten tai vapaan sivistystyön kanssa hyvin.

Maaseudulla ja taajamassa onnistuttiin kaupunkeja paremmin ottamaan huomioon yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa⁶. Kaupunkilukioissa arviot muiden lukioiden kanssa tehtävän yhteistyön huomioimisesta olivat sen sijaan positiivisempia kuin maaseutu- tai taajamalukioissa⁷. Tulos on pohdinnan arvoinen: sen taustalla voi esimerkiksi olla se, että monilla lukioilla ei ole ollut tarvetta yhteistyöhön näiden tahojen kanssa. Pienillä lukioilla yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa voi olla tarpeellista esimerkiksi vieraiden kielten opetuksen toteuttamisessa, mutta toisille lukioille yhteistyö ei ole niiden prioriteettilistojen kärjessä. Pienillä paikkakunnilla ei usein ole lähellä ammatillista koulutusta.

Suurin osa lukioista oli huomionnut korkeakoulujen kanssa tehtävän yhteistyön paikallisen opetussuunnitelman valmistelussa (42 % paljon tai erittäin paljon). Tämä on ymmärrettävää, sillä lukiokoulutuksen yhtenä keskeisenä tavoitteena on tuottaa jatko-opintokelpoisuus korkeakouluihin, ja myös normit velvoittavat lukioita tekemään yhteistyötä korkeakoulujen kanssa. Osa lukioista onkin tehnyt korkeakoulu yhteistyötä jo pitkään, ja opiskelijoille on ollut mahdollista suorittaa ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen opintojaksoja osana lukiokoulutusta. Taustalla on ajatus siitä, että tutustuminen korkeakouluopintoihin voi parhaimmillaan tukea ja nopeuttaa opiskelijoiden koulutusalan valintaa.

6 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

7 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

KUVIO 3. Lukioiden arviot eri osa-alueiden huomioimisesta paikallisen opetussuunnitelman valmisteluprosessissa (n = 141)

Koko oppilaitos ohjaa- ajattelun edistämisen on huomioinut hyvin noin puolet vastaajista (paljon 43 % tai erittäin paljon 6 %). Lukiolaissa (714/2018, 25 §, 2 mom.) on määritelty lukion oppimäärää suorittavan opiskelijan oikeudesta saada tarpeidensa mukaista henkilökohtaista ja muuta opintojen ohjausta sekä jatko-opintoihin liittyvää ohjausta ja jälkiohjaus lukion päättyessä. Opiskelijan ohjaus ja tukeminen on ollut yksi lukiouudistuksen tavoitteista ja perusteissa ne on määritelty opinto-ohjaajan, ryhmänohjaajan ja aineenopettajien tehtäviin kuuluviksi (OPH, 2019a, 27).

Suurin osa vastaajista on huomionnut vähintään jonkin verran opintojen uudet rakenteet paikallisen opetussuunnitelman valmistelussa. Sama koski myös opettajien ja eri oppiaineiden välistä yhteistyötä sekä toimintakulttuurin kehittämistä.

4.2 Yhteistyö paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun aikana

Tässä luvussa tarkastellaan lukioiden ja järjestäjien tekemää yhteistyötä opetussuunnitelmien valmistelussa. Lukioilta tiedusteltiin, miten niiden opetussuunnitelmat oli laadittu ja vastaajilla oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Lukioista vajaa kaksi kolmasosaa (60 %) ilmoitti laatineensa opetussuunnitelman itsenäisesti. Lisäksi kolmasosa (33 %) oli laatinut opetussuunnitelman tai sen osia yhteistyössä saman koulutuksen järjestäjän lukioiden kanssa. Lisäksi vajaa kolmasosa (30 %) lukioista ilmoitti valmistelleensa opetussuunnitelmaa tai sen osia yhteistyössä muiden koulutuksen järjestäjien lukioiden kanssa. Paikallisia opetussuunnitelmia tai niiden osia voitiin laatia oppilaitos-, järjestäjä- tai seutukuntakohtaisina sekä niiden erilaisina yhdistelminä. Opetussuunnitelmia on laadittu myös siten, että yhteiset osat on tehty järjestäjäkohtaisesti ja oppiainekohtaiset osat lukioissa.

Lukiot kokivat yhteistyön hyödylliseksi paikallisten opetussuunnitelmien laadinnassa. Osallistuminen erilaisiin verkostoihin ja koulutuksiin antaa opettajille mahdollisuuden keskustella oman oppiaineen opettajien kanssa, mikä on erityisen merkityksellistä opettajille, joilla ei ole saman oppiaineen kollegoita omassa oppilaitoksessaan. Yhteistyö opetussuunnitelmaprosessin aikana mahdollistaa yhdessä kehittämisen, eri ideoiden ja ratkaisujen jakamisen, ja se tuo turvaa erityisesti silloin kun liikutaan uusiin, aikaisemmasta poikkeaviin paikallisiin opetussuunnitelman ratkaisuihin.

Lukioiden yhteistyö organisoitiin esimerkiksi laajana seutukunnallisena tai kahden lukion yhteisenä opetussuunnitelmaprosessina. Seuraavassa muutamia esimerkkejä eri tavoilla organisoiduista opetussuunnitelmaprosesseista.

Aloitimme prosessin niin, että kutsuin rehtorina naapurilukion opettajakunnan yhteiseen opettajatyöpäivään. Ohjeistimme rehtorit [ja lukioiden A ja B] oppiaineryhmät työn alkuun ja esittelimme ePerusteet-sovelluksen. Sovimme siinä, mitä osioita oppiaineryhmittäin tuotetaan ja millä aikataululla. Työ sitten etenikin oppiaineryhmissä (niissä siis mukana molempien lukioiden ao opet) ja koonti tehtiin sitten lukioittain eli molemmille lukioille omat LOPS2021-asiakirjat, mutta sisältöjen osalta niissä on paljon yhteistä. (Lukio 92)

Seudullinen osio tehtiin yhteistyössä [X] kaupungin ja [sen] lähikuntien kesken. Seudullisesti perustettiin erilaisia ryhmiä: LOPS johtoryhmä, arviointi ja oppiminen, ohjaus ja tuki, pedagoginen ryhmä, korkeakoulu yhteistyö, rakenneryhmä), jotka linjasivat asioita ja loivat vaihtoehtoisia malleja toteutettaviksi. (Lukio 68)

Hela läroplansarbetet inom [X] stad leddes av en styrgrupp i vilken ingick alla gymnasierektorer. Dessutom tillsattes en projektledare, som tillsammans med några ledare för olika ämnesgrupper

utarbetade förslag till hur bl.a. de kommunala tilläggsdelarna skulle utformas. Detta utgående från styrgruppens önskemål. Varje gymnasium hade minst en representant bland ledarna för ämnesgrupperna. (Gymnasium 131)

Det var inte enbart de gemensamma delarna som dryftades utan också frågor kring antalet perioder, utvärderingsveckans varande eller icke varande. Ledarna för de olika ämnesgrupperna samlade i sin tur ämneslärarna från de olika gymnasierna till möten, där de tillsammans jobbade fram de allmänna riktlinjerna för de ämnesvisa delarna. Då det gäller de gymnasievisa delarna tillämpades ett liknande system på gymnasienivå, där ledningsgruppen drog upp riktlinjerna för gymnasiet och lärarteamen jobbade vidare med de allmänna delarna på ett mera detaljerat plan. (Gymnasium 131)

Oppiainekohtaista yhteistyötä lukiot tekivät eniten järjestäjän muiden lukioiden kanssa tai eri järjestäjien lukioiden kesken. Myös alueelliset tai seutukunnalliset LOPS-prosessit olivat lukioille tärkeitä yhteistyön muotoja. Yhteistyö vaihteli lukion opetussuunnitelman tekstien yhteisestä työstämisestä käsitteiden tulkintaan ja keskusteluun sekä kokemusten jakamiseen opetussuunnitelmaprosesseista ja toisilta oppimiseen. Paikallisten opetussuunnitelmien valmistelussa hyödynnettiin esimerkiksi veso-päiviä, perustettiin erilaisia työryhmiä ja järjestettiin työpajoja perusteiden eri teemojen valmisteluun (esim. laaja-alainen osaaminen).

Suurin osa, 87 prosenttia lukioista arvioi, että henkilöstöä oli osallistettu hyvin tai erittäin hyvin paikallisen opetussuunnitelman valmistelussa. Sen sijaan huoltajien osallistaminen oli jäänyt heikoksi (44 % erittäin huonosti tai huonosti). Opiskelijoita lukiot olivat onnistuneet osallistamaan huoltajia enemmän: vastaajista 44 % arvioi osallistaneensa opiskelijoita hyvin tai erittäin hyvin, ja vain 10 % huonosti tai erittäin huonosti.

Järjestäjäkyselyyn vastanneista suurin osa (80 %) oli osallistunut lukionsa tai lukioidensa opetussuunnitelmaprosessiin, mutta heidän tehtävänsä vaihtelivat. Useimmiten järjestäjätason tehtävät liittyivät muun muassa opetussuunnitelmatyön johtamiseen ja koordinoimiseen.

Koulutuksen järjestäjät (n = 77/80) kuvasivat avovastauksissaan, millaista yhteistyötä he ovat tehneet muiden järjestäjien kanssa. Vastaajat olivat esimerkiksi tehneet verkostomaista yhteistyötä sekä jakaneet kokemuksia eri lukioiden kanssa. Koulutuksen järjestäjät olivat aktiivisesti osallistuneet lukiokoulutuksen erilaisiin paikallisiin ja alueellisiin verkostoihin sekä LUKE-verkoston toimintaan. Järjestäjät olivat pääsääntöisesti tehneet yhteistyötä muiden lukiokoulutuksen järjestäjien kanssa. Lisäksi muutamat vastaajat ilmoittivat tehneensä yhteistyötä ammatillisen koulutuksen ja perusopetuksen tai vapaan sivistystyön kanssa. Vastaajien joukkoon mahtui muutamia järjestäjiä, jotka eivät kaivanneet yhteistyötä.

Koulutuksen järjestäjät ovat tehneet yhteistyötä muun muassa tulkitsemalla yhdessä muiden kanssa lukion opetussuunnitelman perusteudistuksen käsitteitä ja laatimalla paikallisia lukioiden opetussuunnitelmia. Osa järjestäjistä oli työstänyt yhteisiä perusteiden osioita, esimerkiksi eri oppiaineissa, ohjauksessa ja erityisopetuksessa. He korostivat yhteistyön merkitystä erityisesti pienten lukioiden aineenopettajien kannalta.

Koulutuksen järjestäjien kuvaukset vaihtelivat alueen lukioiden tiiviistä yhteistyöstä erilaisten verkostojen toimintaan ja koulutuksiin osallistumiseen.

Olemme tehneet paljon yhteistyötä alueella 11 lukion kesken. Muodostamme [kaupungin] eteläisen alueen lukioiden verkoston ja meillä on [hankkeen] rehtoriyhdistys, jonka pj. olen. Haimme Tutor-opettaja -hanketta, jonka tiimoilta järjestimme alueellisen LOPS-yhteistyön koko LOPS-prosessin ajan. Meillä sekä rehtorit että kaikki aineopettajat tekivät alueellista yhteistyötä. Osa teksteistä laadittiin yhdessä alueellisesti, osa paikallisesti. Yhteistyö jatkuu edelleen... :) (Koulutuksen järjestäjä 7)

LOPS-työn aikana olimme mukana yksityiskoulujen yhteisessä verkostossa, jossa eri koulujen LOPS-tutorit kouluttautuivat, suunnittelivat oman koulunsa LOPS-prosesseja, tapasivat ja jakoivat ajatuksia LOPS-työn eri vaiheissa. Yhteistyö oli erittäin tärkeää ja hyödyllistä. (Koulutuksen järjestäjä 10)

Erityisesti [maakunnan] pienillä lukioilla on tiivis keskusteluyhteys ja olemme verkostossa käsitelleet uudistusta. Lisäksi [maakunnassa/alueella] järjestettiin isoja uudistusta valmistelevia tilaisuuksia, joihin meiltä osallistui myös opiskelijoita. (Koulutuksen järjestäjä 19)

Työ on tehty pääosin paikallisesti lukion itsenäisenä työnä ja olemme osallistuneet alueellisiin ja valtakunnallisiin koulutuksiin. (Koulutuksen järjestäjä 68)

Ämnesvisa diskussioner med andra kommuner. Inom huvudstadsregionen diskuterat också gällande perioder och positionssystem. Även andra kommuners upplägg har undersökts. Fortbildning kring bedömning och mångsidiga kompetenser. [---]-linjens läroplan har utformats efter samarbete med andra kommuners motsvarande gymnasier. (Utbildningsanordnare 80)

Koulutuksen järjestäjät arvioivat kouluarvosanoin (4–10) paikallisen yhteistyön työn onnistumista opetussuunnitelmaprosessissa. Vastaajista lähes puolet (48 %) arvioi opetussuunnitelmaprosessin paikallisen yhteistyön onnistuneen kiitettävästi, lähes neljäsosa (24 %) hyvin ja loput (15 %) tyydyttävästi. Erittäin pieni osa järjestäjistä (5 %) arvioi yhteistyön onnistuneen välttävästi tai kohtalaisesti. Lisäksi vain kymmenesosa järjestäjistä (9 %) ei ollut tehnyt lainkaan paikallista yhteistyöstä opetussuunnitelmaprosessin yhteydessä. Yhteistyön mahdollisuudet vaihtelevat eri puolilla Suomea. Näyttää siltä, että paikallinen yhteistyö tukee hyvin opetussuunnitelmien valmistelua, koska siinä keskiössä ovat paikallisen tason lukiokoulutuksen kysymykset ja niihin on luontevaa etsiä yhdessä ratkaisuja.

Koulutuksen järjestäjien mukaan opetussuunnitelmaprosessien alueellinen tai verkostomainen yhteistyö oli sujunut erinomaisesti tai kiitettävästi vastaajista vajaan viidesosan (18 %) mukaan, hyvin kolmasosan (33 %) näkökulmasta ja tyydyttävästi alle kolmasosan (28 %) mielestä. Reilu kymmenesosa (13 %) vastaajista arvioi yhteistyön onnistuneen kohtalaisesti tai välttävästi. Järjestäjistä joka kymmenes (10 %) ei ollut tehnyt lainkaan alueellista tai verkostomaista yhteistyötä.

4.3 Ohjaus ja tuki opetussuunnitelmaprosessin aikana

4.3.1 Opetussuunnitelman valmisteluun ja käyttöönottoon liittyvät koulutukset

Lukioilta kysyttiin mihin eri toimijoiden järjestämiin opetussuunnitelman valmisteluun tai käyttöönottoon liittyviin koulutuksiin lukion henkilöstö on osallistunut. Lisäksi vastaajia vastaajaa pyydettiin arvioimaan koulutusten hyödyllisyyttä. Lähes puolet (47 %) kyselyyn vastaajista oli osallistunut 3–4 eri toimijatahon koulutuksiin ja reilu kolmasosa (37 %) jopa 5–7 eri toimijatahon koulutuksiin. 1–2 eri toimijatahon koulutuksiin oli osallistunut 16 % lukioista.

Lähes kaikki kyselyyn vastanneet lukiot (94 %) ilmoittivat osallistuneensa Opetushallituksen järjestämiin koulutuksiin. Toiseksi eniten oli osallistuttu koulutuksen järjestäjien tarjoamiin koulutuksiin (77 %). Aluehallintovirastojen, LUKE-verkoston tai yliopistojen ja muiden täydennyskoulutustahojen koulutuksiin oli osallistunut noin puolet vastaajista. Muiden lukioverkostojen yhteisiin koulutuksiin oli osallistunut 61 % lukioista ja 45 % oli osallistunut muihin koulutuksiin.

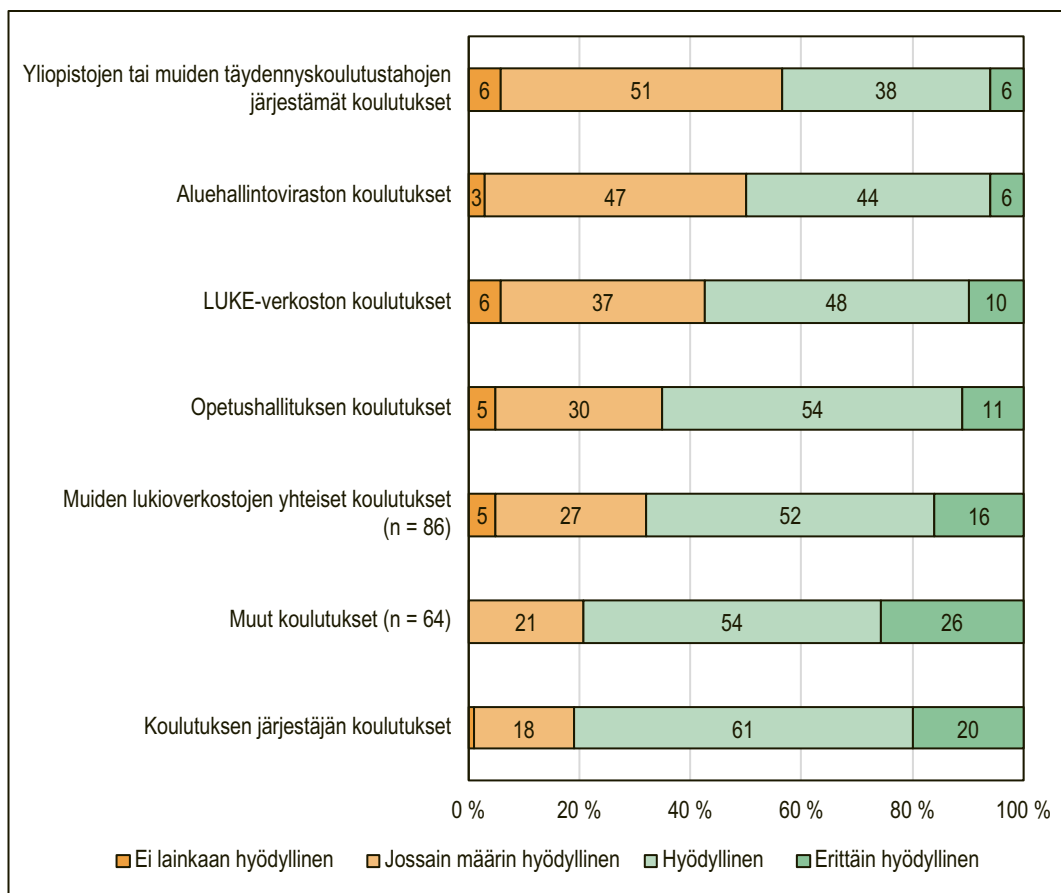
Avovastausten tarkastelu osoitti, että eri puolilla Suomea järjestettiin lukuisia räätälöityjä LOPS-koulutuksia. Näitä koulutuksia toteuttivat useat eri järjestäjät, kuten erilaiset yhdistykset, oppiainejärjestöt, erityislukioiden verkostot sekä paikalliset ja alueelliset yhteistyöverkostot.⁸ Hieman yli puolet lukioista oli osallistunut vähintään neljään eri tahon tarjoamaan koulutukseen, ja kaikki kyselyyn vastanneet lukiot olivat osallistuneet vähintään johonkin opetussuunnitelman valmisteluun liittyvään koulutukseen.

Koulutuksiin osallistuneet lukiot arvioivat niiden hyödyllisyyttä (kuvio 4). Pääsääntöisesti lukio-kyselyyn vastanneet pitivät koulutuksia vähintään jossain määrin hyödyllisinä. Vain pieni osa vastaajista (6 %) arvioi, ettei koulutuksista ollut mitään hyötyä.

Lukiot pitivät hyödyllisimpinä koulutuksen järjestäjän toteuttamia koulutuksia (81 %). Opetushallituksen koulutuksia piti hyödyllisinä 65 % vastaajista. Näiden tahojen koulutukset ovat todennäköisesti olleet kohdennettuja suhteessa osallistujien tietotarpeisiin. Järjestäjien koulutukset on toteutettu osana paikallisen lukion opetussuunnitelman valmistelua, ja näin ne ovat tukeneet konkreettisesti opetussuunnitelmatyötä.

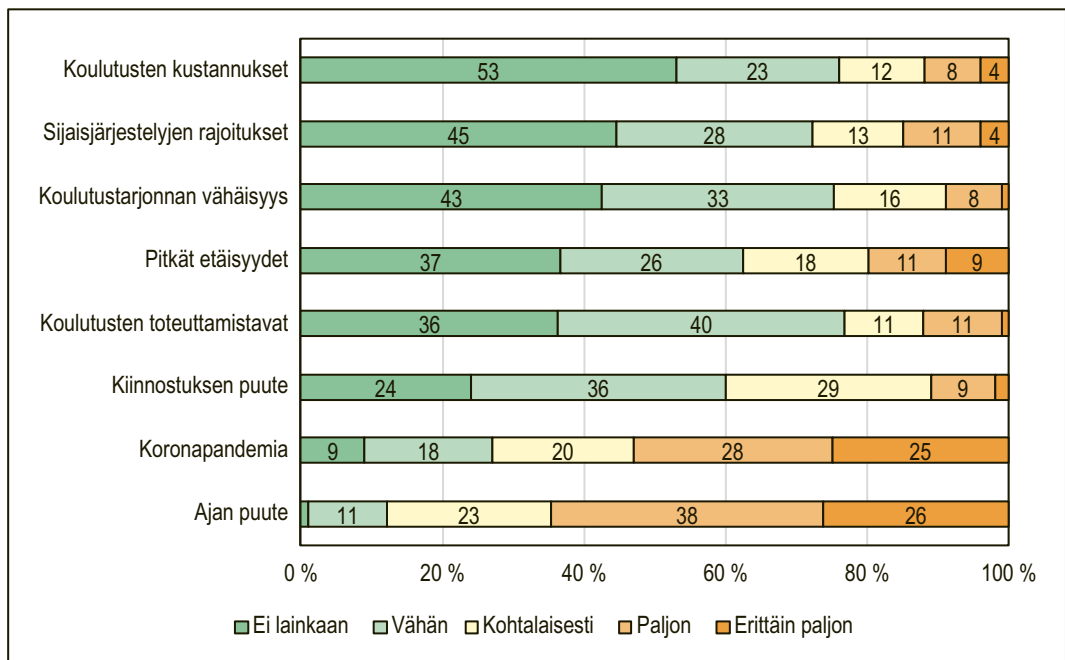
Muiden lukioverkostojen yhteisiin koulutuksiin osallistuneista noin kaksi kolmasosaa arvioi nämä koulutukset hyödyllisiksi tai erittäin hyödyllisiksi. Erilaisten lukioiden tarpeet on näissä kohdennetuista koulutuksista voitu ottaa huomioon esimerkiksi keskittymällä pienten tai erityislukioiden tietotarpeisiin.

⁸ Mainintoina muun muassa Lukioverkosto Suomen lähilukioyhdistys, eLukion koulutukset, Pienten lukioiden yhdistys, Yksityiskoulujen liiton koulutukset, Urheilun valtakunnallisen kehittämistehtävän verkosto, Musiikkilukioiden yhteiset koulutussessiot jne. Useat lukiot osallistuivat myös erilaisiin paikallisiin ja alueellisiin koulutuksiin. Mainintoina muun muassa Pohjois-Savon ISO-verkosto, Wiitaunioni yhteistyö, Viisiapila-verkosto ja ruotsinkielisten lukioiden GNET, Vi7 ja Team Nord.

KUVIO 4. Koulutuksiin osallistuneiden lukioiden arvioita niiden hyödyllisyydestä (n = 141)

Tulosten mukaan eniten koulutuksiin osallistumista rajoittivat (kuviokuva 5) ajan puute (64 % paljon tai erittäin paljon) ja koronapandemia (53 % paljon tai erittäin paljon). Sen sijaan koulutusten kustannukset, sijaisjärjestelyt tai koulutustarjonnan vähäisyys eivät vastaajien mukaan juurikaan rajoittaneet osallistumista niihin. Jopa yli puolet vastaajista arvioi, että koulutusten kustannukset eivät lainkaan rajoittaneet koulutuksiin osallistumista.

KUVIO 5. Lukioiden arvioita tekijöistä, jotka rajoittivat opetussuunnitelmauudistuksen koulutuksiin osallistumista (n = 141)

Pitkät etäisyydet rajoittivat opetussuunnitelmauudistuksiin liittyviin koulutuksiin osallistumista enemmän maaseudulla ja taajamassa kuin kaupungissa⁹. Myös pienten ja suurten lukioiden välillä oli tässä eroa¹⁰. Koronapandemian aikana keväällä 2020 siirryttiin eri puolella Suomea etäopetukseen ja -opiskeluun. Pandemian vuoksi paikallisten opetussuunnitelmien valmistelua tukevat koulutukset toteutettiin pääsääntöisesti etänä. Koulutuksiin osallistumisen kynnyksen laski lukioiden opetussuunnitelmien valmisteluun liittyvien koulutusten siirtyessä verkkoympäristöihin ja myöhemmin etä- ja hybriditoteutuksiin. Näin ollen osallistuminen oli suhteellisen helppoa, koska niistä ei aiheutunut esimerkiksi matka- tai sijaiskuluja. Maaseudun ja taajamien ja kaupunkien välinen osallistumisero kertoo kuitenkin mahdollisesti sen, että etäyhteydet eivät poistaneet joitain saavutettavuuteen liittyviä alueellisia esteitä.

4.3.2 Valtakunnallinen ohjaus ja tuki opetussuunnitelman valmistelun aikana

Lukioista puolet (50 %) ja järjestäjistä yli puolet (59 %) arvioi Opetushallituksen opetussuunnitelmaan liittyvän ohjauksen ja tuen olleen vähintään melko riittävää. Yksikään kyselyyn vastanneista lukioista tai järjestäjistä ei arvioinut tuen olleen täysin riittämätöntä. Koulutuksen järjestäjien arviot Opetushallituksen ohjauksesta ja tuesta olivat lukioiden arvioiden kanssa samansuuntaisia, mutta hieman myönteisempiä. Vastajaat saivat pohtia arviotaan täydentävässä

⁹ Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

¹⁰ Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

avokysymyksessä, millaista ohjausta ja tukea he olisivat kaivanneet enemmän Opetushallitukselta. Tähän mahdollisuuteen tarttui valtaosa lukioista (n = 95/142) ja kolmasosa koulutuksen järjestäjistä (n = 26/80).

Useissa lukioiden vastauksissa tuotiin esille vaikeudet opintojen uuden rakenteen kanssa. Opintojaksot ja moduulit olivat aiheuttaneet runsaasti päänvaivaa, ja työhön olisi tarvittu enemmän tukea ja esimerkiksi valmiita malleja. Erityisesti yhden ja kolmen opintopisteen moduulien kanssa kipultiin. Kaiken kaikkiaan vastaajat eivät täysin ymmärtäneet uuden rakenteen etuja, ja he olisivat toivoneet lisäksi perusteluja uudelle rakenteelle.

Muutama valmis malli siihen miten yhden ja kolmen opintopisteen opintojaksot saa järkevästi sijoitettua lukujärjestykseen. Mikseivät pakolliset ja valtakunnalliset syventävät opintojaksot voineet tulla valmiina, koska niiden pitää olla kaikissa kouluissa olla samanlaiset (esim. arviointi, laaja-alaisuus jne.) (Lukio 19)

Konkreettisia toteutustapoja, miten moduulit ja opintojaksot sijoitetaan/ajoitetaan jaksoihin ja lukujärjestyksiin. Oikeita esimerkkejä yhdistettävistä moduuleista selkeine kokonaisuuksineen ja materiaaleineen. (Lukio 11)

Kolmen opintopisteen juridiikasta ei ole saatu ohjeistusta -> jos opiskelija muuttaa periodin jälkeen ja on suorittanut kolmen opintopisteen opintojaksosta vain 2 opintopistettä, niin hän menettää koko suorituksen, kun yksi opintopiste on vielä jäänyt puuttumaan. (Lukio 24)

Monet rakenteelliset uudistukset jäivät vaille riittävää ohjeistusta ja käytännön ohjausta. Lisäksi jäi hyvin epäselväksi, mihin moduuli- ja opintopisteuudistuksilla oikeastaan pyritään. (Lukio 125)

Perusteet sisältävät ristiriitaisia vaatimuksia, joita ei voi toteuttaa. Tällainen on esim. vaatimus valtakunnallisten valinnaisopintojen tarjoamista 2 op:n laajuisena. Samaan aikaan pitäisi myös muodostaa opintojaksoja, joissa on useampia moduuleja yhdessä. Mahdoton yhtälö. Tähän olisi pitänyt olla ratkaisuehdotuksia. (Lukio 77)

Ei ole konkretisoitunut, mitä lisäarvoa on saatu sillä, että moduulit ovat kestoltaan eri mittaisia. Uudistukset olisi voitu tehdä, vaikka kaikki moduulit olisivat olleet 2 opintopisteen laajuisia, sillä OPS määrää, että valtakunnalliset valinnaiset tulee voida suorittaa näin. (Lukio 80)

Ylipäättään lukiot toivoivat selkeämpiä ja käytännönläheisempiä, konkreettisempia ohjeita Opetushallitukselta. Myös koulutuksen järjestäjät peräänkuuluttivat Opetushallituksen ohjaukselta ja tuelta konkreettisuutta.

Olisimme halunneet pidemmälle jäseneltyä ja konkreettisempaa ohjeistusta. (Lukio 22)

Koulutuksista on puuttunut konkretia. Pelkkää Lopsin toistelua (Lukio 31)

Konkreettisia toimintaohjeita eikä pelkkää tsemppausta (Lukio 39)

Enemmän konkreettista käsikirjatyypistä ohjausta. Enemmän ohjausta liiteasiakirjojen laadinnassa. (Koulutuksen järjestäjä 42)

Muutamissa asioissa olisi toivonut konkreettisempia opetussuunnitelman tulkintaohjeita. Esim. arvioinnin osalta oli paljon asioita, joita piti pohtia ja tulkita useampaan kertaan. Opetussuunnitelman laadintaohjeet eivät myöskään olleet kaikilta osin selkeät ja teimme alkuvaiheessa lukioille virheellisen ohjeistuksen paikallisten tarkennusten laatimisesta oppiaineen osalta. Teimme myös paikallisen tarkennuksen laaja-alaisesta osaamisesta, mutta myöhemmin kuulimme, että näin ei olisikaan pitänyt toimia. Näin isossa uudistuksessa toivoisi selkeämpiä ohjeita ja tulkintoja. Koulutuksissa toistettiin liikaa samoja yleisperiaatteita esimerkiksi laaja-alaisesta osaamisesta ja arvioinnista. (Koulutuksen järjestäjä 70)

LOPS-prosessin aikataulua kommentoivat sekä lukiot että järjestäjät. Osa lukioista ja järjestäjistä käynnisti paikallisen opetussuunnitelmatyön heti perusteiden julkistamisen jälkeen, mutta silloin ei vielä ollut riittävästi tukea tarjolla. Aikatauluihin liittyviä kommentteja oli muunkinlaisia: uuden LOPS:n koettiin tulleen liian nopeasti edellisen jälkeen, valmistelu tehtiin nopeasti tai toimeenpanovaihe oli liian kiireinen. Toimeenpanovaihetta kuormitti myös samaan aikaan sattunut koronapandemia.

Paikallinen lops-työ käynnistettiin meillä heti perusteiden julkaisemisen jälkeen. Siihen nähden tukimateriaali ja Opetushallituksen työpajat sekä oppiainekoulutuksen olivat auttamattomasti myöhässä. (Koulutuksen järjestäjä 19)

Webinarierna kom på tok för sent! Våren 2021 erbjöds plötsligt väldigt många webinarier i olika ämnen, men då var vi redan klara med det mesta av skolans läroplan, som skulle godkännas av bildningsdirektören i mars för att gå till nämnden i april och ev komma tillbaka till skolan för rättelser och tillägg i maj. Webinarierna borde ha kommit ett år tidigare men då var allt ännu väldigt oklart från UBS sida upplevde vi. (Gymnasium 141)

Erityisesti LOPS-prosessin alkuvaiheessa OPH:lta ei saanut vastauksia opintojaksojen yhdistämis- ja laajuusasioihin liittyviin kysymyksiin. (Lukio 44)

Pidempää OPS kierrosta toivon. LOPS 2016 tavoitteet ja toteuma ei ehtinyt näkyä juurikaan, kun uutta jo laitettiin käytäntöön. (Lukio 2)

Valmistelu ja lausuntokierrokset pidempiä (Lukio 71)

Ops-uudistuksen aikataulu oli varsin tiukka. (Lukio 75)

Nyt koronan ja kiireen keskellä olisi opintojaksojen rakentamiseen toivonut enemmän ideaohjausta. Viimeiset pari vuotta ovat olleet aika hektisiä, niin innovatiivisuus jäi puolimatkaan opintojaksojen rakentamisen suhteen. (Lukio 61)

Sekä lukiot että koulutuksen järjestäjät olisivat kaivanneet myös vahvempaa tukea tietoteknisten järjestelmien kanssa, sillä ne eivät ole taipuneet rakenneuudistukseen. Opetushallitukselta olisi toivottu tämän asian huomioimista.

[---] Uuden rakenteen ja Koskeen siirrettävien tietojen sekä hallinto-ohjelmiston yhteistyö olisi pitänyt suunnitella etukäteen. (Lukio 33)

OPH:n olisi pitänyt jo ennakoon kysyä kentältä onko moduuleihin ja opintojaksoihin siirtymisestä mitään hyötyä tai tuottaako se muutosta parempaan. Muutoshan oli lähinnä kosmeettinen ja tuotti vain tolkuttomat ongelmat hallinto-ohjelmaan. (Lukio 42)

OPH olisi voinut tarjota tukea opiskelijahallinnon järjestelmän kehittämiseen uuden opsin haasteisiin sopivaksi. Esimerkiksi opintopisteiden kertymistä on vaikeata seurata nykyisellä järjestelmällä. (Lukio 43)

ePerusteet eivät ole toimineet ja ovat kankeat käyttää. Käyttäjaoikeuksia ei ole annettu kouluille riittävästi. (Lukio 67)

Suurimmat haasteet liittyvät opiskelijahallintajärjestelmän toimimattomuuteen. Visman ja OPH:n välillä olisi pitänyt olla enemmän keskustelua siitä, mitä pitää tehdä. Esimerkiksi ENA/RUB -oppiaineissa olisi järkevä tehdä aluksi 4 opintopisteen opintojakso, joka sisältää moduulit 1 ja 2. Nyt tämän jakson arviointi tehdään erikseen eri moduuleille eikä opiskelijoita saada samaan ryhmään. Olisi hienoa, jos kyseltäisiin vapaaehtoisia kouluja antamaan palautetta järjestelmien kehittämisen tueksi. (Lukio 80)

Uudistuksessa ei huomioitu lainkaan täysin riittämättömästi toimivaa MultiPrimusta. Vieläkin taistellaan arviointikirjojen, valintojen ja opintojen tunnustamisten kanssa. (Lukio 95)

[---] Opiskelijahallintojärjestelmät eivät tue uutta opetussuunnitelmaa ja moduuliperusteista opintorakennetta. Järjestelmien kehittäjät olisi voitu ottaa mukaan valmistelussa paremmin, jotta uudistusten käytännön toteutus olisi ollut lukioissa helpompaa. (Lukio 102)

Esimerkiksi arvioinnin toteutus käytännössä suhteessa Koskeen piti itse arvata. Eipä sitä voinut ohjata tai tukea, koska systeemi ei ollut kenenkään hallinnassa siinä vaiheessa. Edelleenkin oppilaitosten tietokantaohjelmat eivät taivu moduuliajatteluun. (Lukio 119)

Muutamissa lukioden vastauksissa tukea kaivattiin enemmän myös arviointiin ja eri oppiaineisiin liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi toivottiin erilaisten oppilaitosten, esimerkiksi aikuislukioden ja pienten lukioden, huomioon ottamista paremmin Opetushallituksen ohjauksessa ja tuessa.

Laaja-alaisen osaamisen arviointi oli yksi isoimmista haasteista arviointikokonaisuutta pohdittaessa. Tähän olisi kaivattu ohjausta ja selvennystä. (Lukio 110)

Enemmän oppiainekohtaista ohjausta. Oppiainekohtaiset koulutukset, OPHn tuunaamot, eivät joko ollenkaan edenneet moduulien työstämisen konkretiaan tai tämä konkreettinen ohjaaminen tuli kannaltamme liian myöhään, sillä aloimme työstää omaa LOPSiamme jo varhaisessa vaiheessa heti perusteluonnoksen valmistuttua. [---] (Lukio 64)

Olisimme kaivanneet enemmän aikuislukioiden näkökulmaa koulutusten toteuttamisessa. (Lukio 53)

[---] Rakenteen joustavuus suhteessa lukujärjestysohjelmaan sekä lukio-yläkoulu -arkeen olisi voitu testata maaseutukouluissa ennen näin pituuksiltaan kirjaviiden moduulien päättämistä. Aikamoisia teknisiä ongelmia toi ja sekavuutta opiskelijoiden valintatarjottimiin. (Lukio 61)

Muutamat järjestäjät toivoivat Opetushallitukselta lisäksi tukea yhteistyöverkostojen muodostamiseen. Lisäksi muutamat koulutuksen järjestäjät mainitsivat toiveen siitä, että joistain asioista voitaisiin linjata valtakunnallisesti, jotta ns. *pyörää ei tarvitsisi keksiä uudelleen* jokaisessa kunnassa.

Tukea lukioiden väliseen verkostoyhteistyöhön. Tässä kaupungit olivat vahvoilla. (Koulutuksen järjestäjä 37)

[---] Lisäksi yhteisiä seminaareja ja verkostotapaamisia olisi voinut olla useampia. (Koulutuksen järjestäjä 47)

Turha miettiä paikallistasolla asioita, joista voisi olla valtakunnallinen linjaus. (Koulutuksen järjestäjä 51)

4.3.3 Koulutuksen järjestäjän tuki lukioille

Arviointiin osallistuneet lukiot olivat pääsääntöisesti tyytyväisempiä omalta koulutuksen järjestäjältä saamaansa ohjaukseen ja tukeen kuin Opetushallituksen tukeen ja ohjaukseen. Lähes kaksi kolmasosaa lukioista arvioi koulutuksen järjestäjän ohjauksen ja tuen melko (38 %) tai täysin riittäväksi (26 %), ja vain pieni osa lukioista (5 %) arvioi järjestäjän tuen täysin riittämättömäksi. Lukioilla oli mahdollisuus kommentoida avovastauksessa, millaista ohjausta ja tukea he olisivat tarvinneet enemmän omalta koulutuksen järjestäjältä. Tähän avokysymykseen vastasi puolet lukioista (n = 71/142). Eniten lukiot olisivat tarvinneet lisää aikaa sekä systemaattisempaa johtamista ja LOPS-työn koordinoitua.

Lukiot olisivat kaivanneet koulutuksen järjestäjältä lisää tukea LOPS-työn resursointiin. Vastaajat olisivat tarvinneet enemmän aikaa yhteiseen keskusteluun ja paikallisen lukion opetussuunnitelman kirjoittamiseen. LOPS-uudistuksen aikatauluhaasteet johtuivat osittain valtakunnan tason päätösprosessista. Lukion opetussuunnitelman perusteet hyväksyttiin 7.11.2019 ja ne tuli ottaa käyttöön 1.8.2021. Paikallinen opetussuunnitelmatyö käynnistettiin monin paikoin vuodenvaihteessa 2019–2020, mutta koronapandemia vaikeutti sitä, ja jopa keskeytti työn keväällä 2020, kun

lukioissa elettiin poikkeusaikaa. Ajan niukkuuteen vaikutti myös koronapandemia ja esimerkiksi samanaikainen oppivelvollisuuden laajentaminen. Toisaalta on myös todettava, että ajanpuute periaatteessa kaikkeen toimintaan on jatkuva haaste lukioissa.

Koululla olisi tarvittu enemmän resursoitua työaikaa suunnitelman valmisteluun. (Lukio 19)

Aikaresurssia, opetussuunnitelma jouduttiin tekemään normaalin työajan ohella (Lukio 41)

Ev mera tid att jobba med GLP på arbetstid. Nu blev det dubbelarbete i o m att lärarna undervisade på heltid och sedan också skulle skriva läroplan. Tack vare att studiehandledaren var mycket insatt i GLP och hur det skulle skrivas in på Opintopolku så gick det bra. Lärarna fick boka in sig till henne för konsultation. (Gymnasium 141)

Muutama työnantajan järjestämä veso-koulutus aiheesta olisi ollut paikallaan. Toisaalta oli hyvä, että sai toimia suhteellisen itsenäisesti. (Lukio 110)

Mera tid för gemensamma träffar. Mer skrivtid önskades. Pandemin påverkade skrivandet och möjligheten att träffas fysiskt. (Gymnasium 137)

Järjestäjiltä kaivattiin myös vahvempaa johtamista ja vastuunottamista työn koordinoinnista. Lisäksi lukiot toivoivat järjestäjiltä läsnäoloa ja konkreettista osallistumista prosessiin.

Työn aikataulutuksen olisi pitänyt olla napakampaa, ohjausryhmän kokousmuistoista ei oikeastaan sovittu, vastuunjaot eivät olleet kaikilta osin selkeitä, opetustoimen johdon läsnäoloa kaivattiin. (Lukio 47)

Skolorna fick förklara för undervisningscheferna. Undervisningscheferna kände inte till läroplanen och inte heller hur gymnasierna fungerar. Rektorerna och lärarna från gymnasierna fick hålla i trådarna för hela läroplansarbetet. (Gymnasium 132)

Keskustelua ja ideologiaa oli paljon koulutuksen järjestäjän taholta, mutta todellinen konkretia arjen ja opetussuunnitelman sekä opintojaksotarjottimen toteuttamisesta olisi vaatinut enemmän käytännön ratkaisuja. (Lukio 24)

Työkalujen (ePerusteet) käyttöön ei ole saatu riittävästi käyttöoikeuksia eikä opastusta. Tarvitaisiin kokemusten vaihtoa koulujen välillä, mikäli LOPSin ideaa halutaan toteuttaa. Aikataulut ovat olleet kiireiset ja ohjeet muutoksiin ja tarvittaviin kirjauksiin tulevat viime tipassa – tai eivät tule lainkaan. Koulutuksen järjestäjällä ei ole ollut seurantaa ohjeiden noudattamisesta tai LOPSin valmistumisesta ja toteutuksesta. Työ on polkenut paikallaan mm. resurssi- ja aikapulan vuoksi. (Lukio 67)

Huomattava osa lukioista kertoi saaneensa riittävästi tukea koulutuksen järjestäjältä. Toisaalta koulutuksen järjestäjän tukea ei välttämättä kaivattu ollenkaan:

Emme olisi tarvinneet mitään ohjausta sieltä suunnasta. (Lukio 56)

Ei tarvita mitään. Hyvä, että ei liikaa ohjata koulun toimintaa. (Lukio 77)

Jäi olo, että tarvitessaan olisi saanut lisääkin tukea. (Lukio 81)

Tähän oli satsattu aikaa ja resursseja. (Lukio 45)

Kunta osallistui resursoimalla koordinaattorin ja työryhmälle aikaa (rahaa). Teimme oman lukion opsia (ainut suomenkielinen lukio), joten ohjausta ei kaivattu enempää. Ohjausryhmä kokoontui säännöllisesti. (Lukio 48)

Tukea on saatu ihan riittävästi, jos sitä on tarvittu. Emme ole tarvinneet OPS-työssä muuten kuin omien veso-päivien järjestämisessä. (Lukio 49)

Kysymys koulutuksen järjestäjän tuesta oli osalle vastaajista vaikea, sillä pienissä kunnissa koulutuksen järjestäjän ja lukion roolit eivät ole erillisiä, vaan ne kietoutuvat toisiinsa. Näin on erityisesti pienemmissä, yhden lukion kunnissa tai yksityisten lukioiden kohdalla, jossa rehtorille kuuluivat molempien tehtävät. Näillä lukioilla ei ole samanlaista koulutuksen järjestäjätahoa kuin suurempien kaupunkien lukioilla. Useat lukiot vastasivat hyvin itsenäisesti paikallisen lukion opetussuunnitelman laatimisesta. Nämä lukiot kokivat toisaalta itsenäisyyttä ja toisaalta yksinäisyyttä LOPS-työssä.

Pienessä kunnassa koulutuksen järjestäjä on erikoinen käsite, kun kunnassa ei ole enää erikseen koulutoimistoa tai sivistystoimenjohtajaa. Yhden rehtorin vastuulla on koko perusopetus ja lukio. Rehtori lienee siten samalla koulutuksen järjestäjän edustaja, kun lautakunnallakaan ei ole asiantuntemusta. (Lukio 4)

Kunnassamme on yksi lukio ja käytännössä lukion ulkopuolelta (koulutuksen järjestäjältä) ei saatu tukea eikä sille ollut tarvetta. Opetussuunnitelman työstämisessä auttoi suuresti saamamme erityisavustus, mutta sen hakemuksen laati koulumme rehtori. (Lukio 65)

Lukion rehtori vastaa organisaatiossamme koulutuksen järjestäjän vastuista lukiokoulutuksen osalta, joten tuki on ollut riittävää. (Lukio 80)

Kaikki LOPS-työ on jäänyt opettajien ja rehtorin tehtäväksi, koska pienessä kunnassa saman koulutuksen järjestäjän alaisuudessa ei ole muita lukioita eikä työtä näin ollen ole koordinoitu ”ylemmältä taholta”. Toisaalta tämä on lisännyt työtä, mutta samalla mahdollistanut innovointia ja oman näköisiä ratkaisuja. Yleiset osat olisi mukava saada annettuna, mutta ainekohtaiset osat on hyväkin tehdä samalla tasolla, jossa ne lopulta toteutetaan. (Lukio 85)

Normaalikouluna olimme yksinämme. (Lukio 63)

Aikuislukio jäi täysin yksin ops-valmistelussa. Nuorten lukioitten ja aikuislukion yhteistyötä ei ollut. (Lukio 27)

Lukion opetus-
suunnitelma-
uudistuksen
tavoitteiden
toteuttamista
tukevat resurssit

5

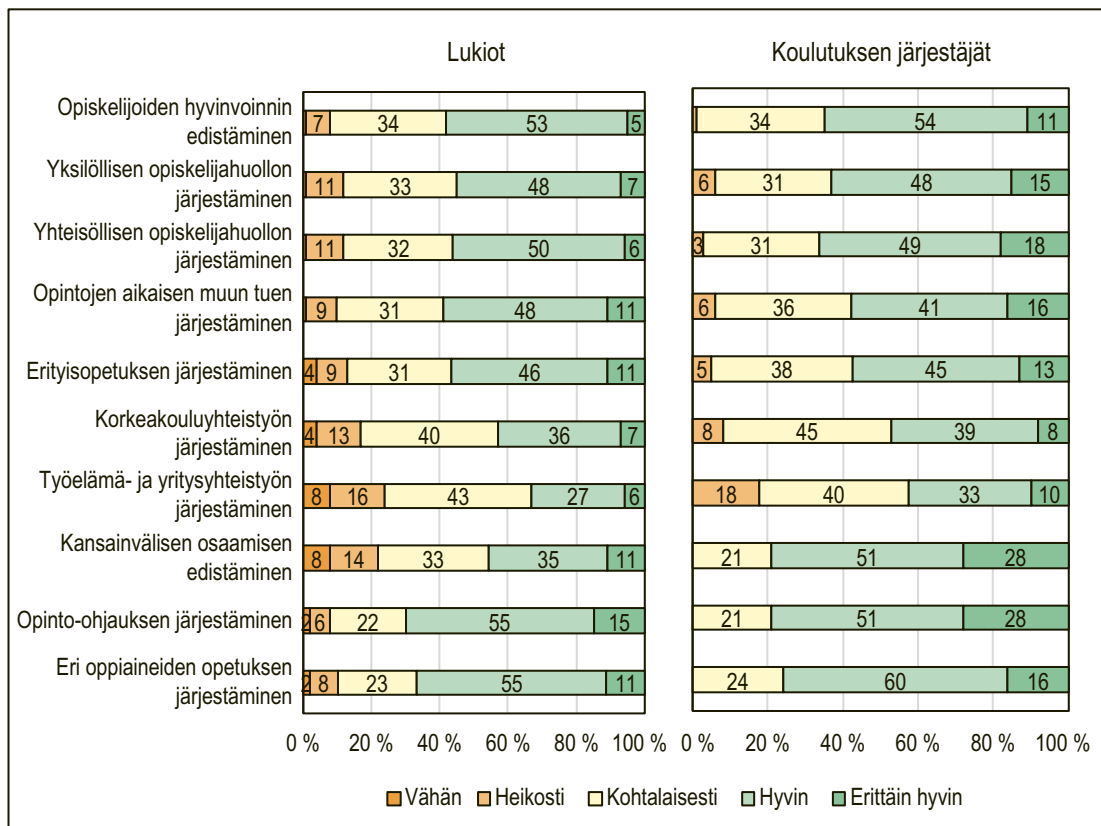
LOPS-uudistuksen eri osa-alueiden tavoitteiden toteuttamiseen kohdistetut resurssit lukiot ja järjestäjät arvioivat pääsääntöisesti kohtuullisen riittäviksi. Avovastauksissa tuotiin esille erilaisia, vakaviakin, resurssien puutteita, esimerkiksi henkilöstön vajuusta. Ajan puute koettiin jokseenkin yleisesti uudistuksen toteuttamisen pulmana. Monen samanaikaisen uudistuksen tiimellyksessä ruuvi vaikuttaa kiristyneen entisestään.

Opetuksen järjestämiseen osa lukioista ja koulutuksen järjestäjistä kertoi tarvitsevänsä lisää taloudellisia ja henkilöstöresursseja. Myös opiskelijahuollon toteuttamiseen olisi toivottu enemmän resursseja.

Taloudellisten resurssien riittävyyden arviointia vaikeuttaa varmasti se, että lukiokoulutuksen valtionosuusrahoitus on osa muuta yleiskatteellista valtionosuusrahoitusta, eikä sen yhteys lukiokoulutuksen talousarviosuunnitteluun ole vahva. Kun kunnat rahoittavat lisärahoituksellaan vapaaehtoisesti lukiokoulutustaan, ottavat vastaajat todennäköisesti kantaa kunnan talousarvion käyttötalouteen, eivät rahoitusosaan. Kuntien lisärahoitus näyttääkin mahdollistaneen uudistuksen toteuttamisen valtion rahoitusleikkauksista huolimatta.

Koulutuksen järjestäjät arvioivat lukiokoulutuksen taloudellisten resurssien riittävyyttä asteikolla 1 = täysin riittämättömät ja 5 = erittäin riittävät. Suurin osa järjestäjistä arvioi taloudellisten resurssien olevan kohtuullisen riittäviä (kohtalaiset 36 %, melko riittävät 44 %). Vajaa kymmenesosa vastaajista (9 %) arvioi taloudelliset erittäin hyväksi. Toisessa ääripäässä reilu kymmenesosa (12 %) järjestäjistä resurssien olevan riittämättömiä.

Lukioita ja koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan monivalintakysymyksellä, onko lukioilla ollut riittävästi resursseja lukion opetussuunnitelman eri osa-alueiden toteuttamiseen. Tulokset (kuviot 6) olivat pääosin samansuuntaisia molempien vastaajaryhmien osalta, tosin järjestäjien arviot olivat kautta linjan hieman positiivisempia. Yksikään järjestäjistä ei arvioinut resursseja vähäisiksi millään kysytyllä osa-alueella ja vain muutamassa kohdassa resurssit arvioitiin heikoiksi.

KUVIO 6. Lukioiden ja koulutuksen järjestäjien arviot resurssien riittävydestä (Lukiot n = 141, Koulutuksen järjestäjät n = 80)

Tarkasteltaessa lukioiden arvioita havaitaan, että noin kaksikolmasosaa vastaajista koki resurssien riittävän etenkin opinto-ohjaukseen (70 % hyvin tai erittäin hyvin) ja eri oppiaineiden opetuksen järjestämiseen (66 % hyvin tai erittäin hyvin). Lukiot arvioivat saatujen resurssien olleen riittäviä myös erityisopetuksen (57 % hyvin tai erittäin hyvin) ja opintojen aikaisen muun tuen (59 % hyvin tai erittäin hyvin) järjestämisessä. Järjestäjät arvioivat resurssien riittävyyden näiltä osin lukioita positiivisemmin: opinto-ohjaukseen resurssien arvioi riittäneen 79 prosenttia ja eri oppiaineiden opetuksen järjestämiseen 76 prosenttia vastaajista.

Lukioista osa arvioi työelämä- ja yritys yhteistyön järjestämiseen (24 %) ja kansainvälisen osaamisen edistämiseen (22 %) liittyvät resurssit vähäisiksi tai heikoiksi. Järjestäjistä yksikään ei pitänyt resursseja näin heikkoina. Se voi johtua osittain siitä, ettei järjestäjillä ole konkreettista tietoa operatiivisista resursseista ja niiden käytöstä oppilaitoksessa.

Järjestäjien ja lukioiden arviot resurssien riittävydestä uudistuksen toteuttamiseen erosivat eniten kansainvälisen osaamisen edistämisen osalta. Lukioista hieman alle puolet (46 %) arvioi niiden riittäneen hyvin tai erittäin hyvin, kun taas järjestäjistä neljä viidesosaa (79 %) arvioi niiden

riittäneen hyvin tai erittäin hyvin. Järjestäjien ja lukioiden vastauksissa olevan eron taustalla on todennäköisesti se, että lukioiden arviot resurssien riittävydestä perustuvat arjen kokemuksiin. Osalla lukioista ei ehkä ole valmiita kansainvälisiä verkostoja eikä niillä ole aika- ja henkilöstöresursseja kansainvälisen osaamisen kehittämiseen ja uusien kumppanuuksien rakentamiseen. Myös koronapandemia on vaikeuttanut kansainvälisten yhteistyökuvioiden konkreettista toteuttamista.

Lukioilla ja koulutuksen järjestäjillä oli mahdollisuus kuvailla avokysymyksessä sitä, mihin he olisivat erityisesti tarvinneet lisää resursseja. Kysymykseen vastasi 93/142 lukiota ja 48/80 järjestäjää. Lukiot ja koulutuksen järjestäjät kertoivat tarvitsevansa lisää taloudellisia ja henkilöstöresursseja opetuksen järjestämiseen. Lukioista osa piti opiskelijaryhmien suurta kokoa resursseihin liittyvänä ongelmana, sillä se vaikeutti esimerkiksi eriyttämistä. Toisaalta joissain lukioissa ryhmät olivat niin pieniä, ettei kaikkia tarjolla olevia opintojaksoja voitu toteuttaa. Omat haasteensa resursseihin asetti myös lukion opetussuunnitelmien perusteiden 2019 käyttöönoton valmistelu ja toteuttaminen koronapandemian aikana. Pienissä lukioissa oli pulmana myös se, ettei henkilöstöä voitu vapauttaa riittävästi opetussuunnitelmatyöhön, joka korona-aikana kuormitti heitä perustyön lisäksi.

Ihan opetuksen järjestämiseen, kuntataloustilanne on sellainen, että kaikki mennään minimillä. Onneksi lukiomme on kokenut toimija, pysyvyyttä opettajissa ja rehtoreissa. Hallinnon ja opetuksen yhteistyö toimii hyvin. Opiskeluhoitoa, osallisuutta ja hyvinvointia on jo vuosikausia kehitetty. (Koulutuksen järjestäjä 17)

Pienessä lukiossa henkilöstöresurssit ovat luonnollisesti rajalliset ja emme voineet palkata tähän hankkeeseen erikseen työntekijää/vapauttaa opettajia riittävässä määrin LOPSin tekemiseen. (Lukio 115)

Isot jopa lähes 40 opiskelijan ryhmät eivät tue uuden LOPSn tavoitteita. Lukiossa toimii [---] erityislukio ja lisäksi yritämme tarjota useita C, D-kieliä. Opetusta voidaan antaa aika tarkkaan 2 opintopistettä tai 1 kurssi opiskelijaa kohti lukuvuodessa ja mukana on em. opinnot, joissa ryhmäkoko on selvästi muita pienempi. (Lukio 126)

Det som vår skola mest skulle ha haft nytta av är att de nya reformerna, LP:n och utvidgad läroplikt, inte skulle ha sammanfallit samtidigt, detta skulle ha gett oss mera tid att bearbeta och implementera det nya i gymnasiet. Mera tid alltså. (Gymnasium 139)

Tukea LOPS työn jalkauttamiseen. Uudet materiaalit ja sisällöt sekä uudet rakenteet kuormittavat opettajia. Työelämä- ja korkeakoulu yhteistyön edistämiseen. Koronatuki onneksi toi resursseja opiskelijahuoltoon ja tuen lisääntyneeseen tarpeeseen. (Lukio 88)

Henkilöstömäärältään suhteellisen pienen lukion osalta kyse on erityisesti aikaresurssista, koska lukiouudistuksen toteuttaminen työllistää runsaasti opinto-ohjaajaa ja suuri tuntimäärä opettajakuntaa. (Lukio 87)

Huomattavasti aikaa lisää suunnitteluun. Aikaa lisää myös toteutumisen arviointiin. (Lukio 48)

Opiskelijahuollon toteuttamiseen olisi tarvittu enemmän resursseja ja aikaa. Useiden vastaajien mielestä opiskelijahuollon suunnittelu, järjestäminen ja toteuttaminen oli haastavaa. Lukiot ja järjestäjät kuvasivat vastauksissaan esimerkiksi opiskelijahuollon toteuttamisen erilaisia pulmia. Kaikista suurin pulma näyttää olevan pula opintopsykologeista. Esimerkiksi opiskelijahuollon suunnitteluun oli joissakin tapauksissa vaikeaa löytää aikaa tai sitä ei ollut riittävästi käytettävissä. Myös opiskelijoiden hyvinvointiin ja sen tukemiseen tarvittaisiin enemmän resursseja.

Mer resurser inom studerandevården skulle öka välbefinnandet. Ibland upplevs det svårt att få tider till olika typer av studerandevård. (Lukio 141)

Opiskeluhuollon osalta jaamme yhteiset henkilöt yhdessä yläkoulun kanssa. Resurssi on kuraattorin ja terveydenhoitajan resurssin osalta riittävä, mutta koulupsykologia ei ole ollut kevään aikana. Virka on ollut auki, mutta ei ole ollut yhtään hakijaa. (Koulutuksen järjestäjä 7)

Ajallista resurssia, kun moni asia koronapandemian ohella kuormitti pientä työyhteisöä. Esim. opiskelijahuollon toimintamallin suunnitteluun olisi tarvittu lisää ajallista resurssia. Eri ammattilaisten yhteisen suunnitteluaajan löytäminen oli kortilla. Aikaa olisi tarvittu enemmän myös opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen suunnitteluun, esim. yhteiset tavoitteet ja päämäärät sekä toteuttamistavat. (Lukio 110)

Koulupsykologipalvelut ovat vaikea järjestää, koska hakijoita avoimeen tehtävään ei ole ollut, useista hakukierroksista huolimatta. Palkkauskkin on järjestetty kilpailukykyiseksi. (Koulutuksen järjestäjä 56)

Lukioissa ohjaus kuuluu opinto-ohjaajille, ryhmänohjaajille ja jokaisella aineenopettajalle. Opinto-ohjaus on vakiintunut osaksi lukiodien toimintaa viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana, mutta yhä edelleen siihen tarvittaisiin enemmän resursseja. Opinto-ohjausta voidaan järjestää esimerkiksi hankerahoituksella, joka ei turvaa pitkäjänteistä ohjauksen kehittämistyötä lukioissa. Opiskelijoiden tarve ohjaukseen on vastaajien mukaan kasvanut.

Ohjaukseen, tukeen ja yhteistyön kehittämiseen ulkopuolisten tahojen kanssa aikaa, rahaa ja henkilöresurssia. (Lukio 109)

Eri oppiaineiden opetuksen järjestäminen sekä opinto-ohjauksen järjestäminen. Nyt opinto-ohjausta on kehitetty hankerahoituksen turvin. (Koulutuksen järjestäjä 53)

Erityisopetus ja muu oppimisen tuki vakiinnutettiin lukiodien tehtäväksi uusissa vuoden 2019 lukion opetussuunnitelman perusteissa. Osassa lukioissa on erityisopetusta toteutettu jo useiden vuosien ajan, jopa vuosikymmenten ajan vapaaehtoisuuden pohjalta. Erityisopetuksen ja oppimisen tuen tarve on lisääntynyt kaikilla kouluasteilla. Tällä hetkellä erityisopettajista on psykologien tavoin pulaa valtakunnallisesti.

Erityisopetuksessa on haasteena se, että opettajatarve on valtakunnallisesti suuri ja tekijöistä pulaa. Erityisopettajia ei oikein saa sitoutettua. Kunnissa on rahapula ja perusopetuksella isot erityisopettajatarpeet. Erityisopettajien työn tuntimäärät nousevat ja lukion tarjoaman osa-aikainen osuus ei houkuttele, koska se on pienempi. Nyt ”koronaraha” ja perusopetuksen puolen tasa-arvoraha ovat tuoneet kuntiin tukea ja on palkattu/palkataan erityisopettajia. Jokin ohjeellinen opiskelijamäärään sidottu mitoitus olisi hyvä. (Koulutuksen järjestäjä 53)

Psykologien puute ja vaihtuvuus hankaloittaa. Erityisopetukseen tarvittaisiin aina lisää resursseja. Osaan oppiaineisiin tuli lisää sisältöjä, muttei mitään otettu pois, joten aikaresurssia tarvittaisiin lisää. Lisäksi opiskelija-aines on entistä heterogeenisempää, kun meille tulee opiskelijoita useammasta yläkoulusta. (Lukio 33)

Erityisopetuksen resurssi aivan liian pieni; opiskeluhuollon palvelut eivät lain mukaan kuulu aikuislukion opiskelijoille, jolloin myöskään resurssia tähän ei ole. (Lukio 26)

*Yksilöohjauksen tarve lisääntyy ja aikaresurssi siihen ei riitä
- erityisopetuksen ja tuen tarve on lisääntynyt (+kirjaamisten lisääntyminen)
- opiskeluhuollolliset asiat työllistävät paljon (esim. erilaiset tuen lomakkeet KELALLE, palaverit)
(Lukio 15)*

Lukion opetussuunnitelman perusteisiin (OPH, 2019a, 24–26) on kirjattu lukiokoulutuksen tavoitteeksi opiskelijan mahdollisuudet kehittää jatko-opintovalmiuksia, kansainvälistä osaamista sekä työelämä- ja yrittäjyysosaamista. Korkeakouluyhteistyö tarjoaa mahdollisuuksia jatko-opintovalmiuksien kehittämiseen esimerkiksi tarjoamalla korkeakouluopintoihin tutustumista. Kyselyvastaukset osoittavat, että työelämä- ja yritys- ja korkeakouluyhteistyön sekä kansainvälisen osaamiseen kehittämiseen tarvitaan enemmän taloudellisia resursseja, aikaa ja henkilöitä.

Lukion toimintaympäristö (etäisyydet ja alueellinen tarjonta) on haasteellinen työelämäyhteistyön sekä korkeakouluyhteistyön kannalta. (Lukio 89)

Korkeakoulu- ja työelämäyhteistyöhön lisää rahallista resurssia. Myös korkeakouluille alueellisia velvoitteita lähestyä maakunnan / lähialueen lukioita ja luoda rakenteita yhteistyökanaville. (Lukio 113)

Olisimme tarvinneet lisäresursseja nimenomaan kansainvälisen osaamisen edistämiseen ja työelämäyhteistyön suunnitteluun ja sopimiseen. Koronarajoitukset ja pitkään jatkunut etäopetus vei opettajien resursseja, joten mihinkään ihan uuteen emme edes pyrkineet. (Lukio 63)

Borde få extra resurser för att initialt kunna bygga upp ett fungerande och långsiktigt samarbete med arbetsliv/företag, likaså högskolor och internationella kontakter. (Gymnasium 142)

Mera pengar för transporter till högskolor och även våra internationella projekt har resurserna minskat från tidigare. (Gymnasium 132)

Lukiot ja koulutuksen järjestäjät nostivat vastauksissaan esille myös yksittäisiä asioita, jotka vaikuttivat osaltaan resursseihin. Osa avokysymykseen vastanneista koulutuksen järjestäjistä kertoi, että he ovat joutuneet karsimaan opetuksesta. Valtion koronatuki on tuonut tarpeellista lisäresurssia lukioille, mutta tämän resurssin loppuminen huolestuttaa muutamia vastaajia.

Myös oppivelvollisuuden laajentaminen on tuonut lisäkustannuksia eikä siihen varattu valtionrahoitusosuus riitä kattamaan siitä aiheutuneita kuluja. Tosin osa pienemmistä koulutuksen järjestäjistä oli tarjonnut jo aikaisemmin opiskelijoille erilaisia etuja. Maksuttomat tietokoneet ja oppimateriaalit olivat ennen lukiolain uudistusta ja oppivelvollisuuden laajentamista keinoja houkuttaa opiskelijoita pienempien paikkakuntien lukioihin. Näin ollen osalla koulutuksen järjestäjillä oli aikaisempina vuosina jo varattu määrärahoja tietokoneisiin tai oppimateriaaleihin eivätkä ne lisänneet rahoitustarvetta.

Valtionosuuksia on leikattu viimeisen 10 vuoden aikana. Koulutuksen järjestäjät paikkaavat parhaansa mukaan vajetta. Tästä syntyy eriarvoisuutta eri paikkakuntien kesken. (Koulutuksen järjestäjä 16)

Perusrahoitusta tulisi saada nostettua. Osa toiminnasta pyörii hankerahoituksella, jonka organisointi kuormittaa. Opetuksen monipuolisuudesta on ollut viime vuosina pakko karsia. (Koulutuksen järjestäjä 23)

Paikallisesti kaupunkimme panostaa lukioon, mutta valtionosuudet ja niiden suuruus huolestuttaa koulutuksenjärjestäjää. (Koulutuksen järjestäjä 47)

Valtionosuudet eivät riitä kattamaan menoja ja luvattu kompensatio oppivelvollisuuden laajentamisen aiheuttamien kulujen kattamiseksi ei ole toteutunut. Kunta panostaa itse entistä enemmän lukiokoulutukseen ja tilanne on taloudellisesti tulevaisuudessa vaikea. (Koulutuksen järjestäjä 66)

Ollut hyvin resursseja valtiolta saadun koronatuen takia. Jatkosta olemme huolissamme, kun tämä resurssi loppuu. Pohdimme myös sote-uudistuksen vaikutuksia kuntatalouteen ja sitä kautta opetustoimen resursseihin. (Lukio 45)

Lukion valtionosuus on aivan liian niukka, kun koulutuksenjärjestäjän kontolla on yli 75 % kustannuksista. Pakollisen pystyy tarjoamaan mutta ekstra on luonnollisesti vaikeaa tässä rahoitusmallissa. (Lukio 42)

[---] Osaan oppiaineisiin tuli lisää sisältöjä, muttei mitään otettu pois, joten aikaresurssia tarvittaisiin lisää. Lisäksi opiskelija-aines on entistä heterogeenisempää, kun meille tulee opiskelijoita useammasta yläkoulusta. (Lukio 33)

Muutamit järjestäjät ovat tukeneet lukiokoulutusta lisäämällä omaa rahoitusosuuttaan, jopa useilla sadoilla euroilla opiskelijaa kohden. Lukio on elinvoimatekijä monessa kunnassa ja ne houkuttelevat opiskelijoita monin eri tavoin, esimerkiksi erikoistumalla tai tarjoamalla erilaisia etuja, kuten ilmaisen ajokortin. Näin halutaan varmistaa lukion säilyminen kunnassa.

Lukion opetus-
suunnitelman
toteutuminen
lukuvuonna
2021–2022

6

Lukiouudistuksen eri osa-alueiden toteuttamisessa koettiin onnistutun keskimäärin hyvin. LOPS-uudistuksen toteuttaminen on prosessinomaista ja ensimmäisen lukuvuoden kokemusten jälkeen lukiot ovat hyvin eri vaiheissa, eri osa-alueilla. Niille lukioille ja koulutuksen järjestäjille, jotka ovat jo aikaisemmin kehittäneet joitakin uudistuksen tavoitteisiin liittyviä asioita, tavoitteiden toteuttaminen on voinut olla helpompaa. Osa lukioista on saattanut kehittää jotakin osa-aluetta jo ennen varsinaista uudistusta. Toisten matka on vasta alussa.

Useiden uudistusten toteuttaminen ja kahden opetussuunnitelman samanaikainen noudattaminen koettiin vaikeaksi. Opintojen uusien rakenteiden toteuttaminen on ollut monille haaste. Lukiot olisivat tarvinneet konkreettisia malleja opintojaksojen muodostamiseen ja opintotarjottimen rakentamiseen. Erityisesti yhden ja kolmen opintopisteen moduulien sijoittaminen opintojaksoihin on ollut pulmallista.

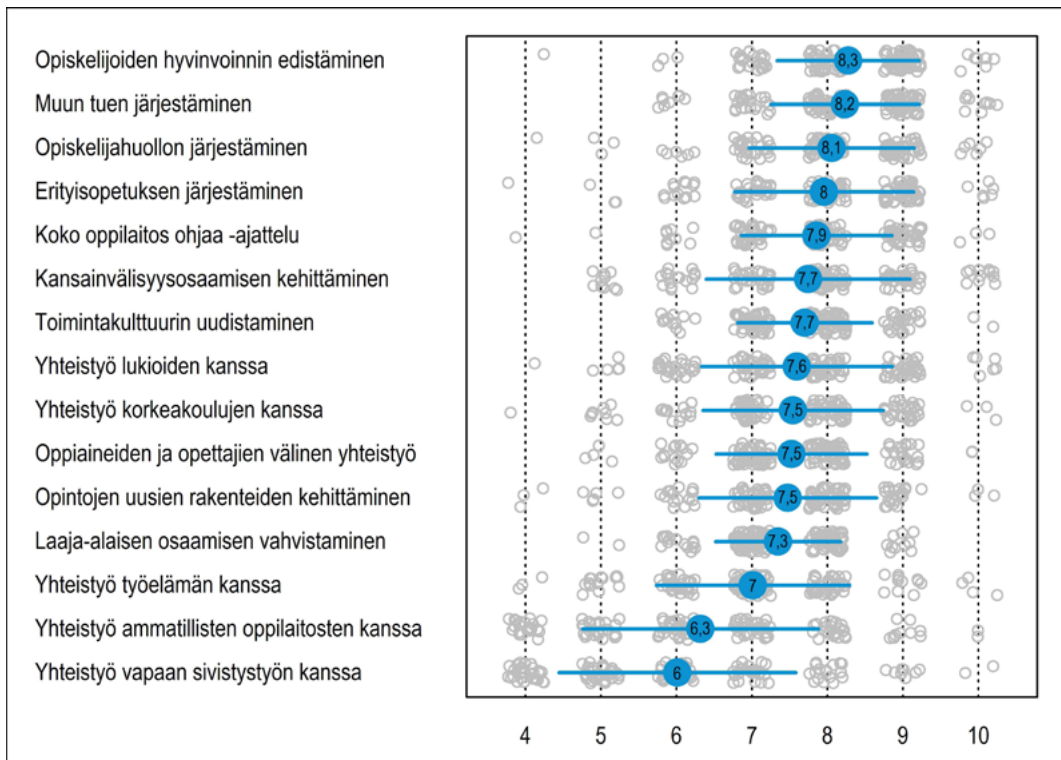
Korkeakouluysteistyö on toteutunut lukioissa muita yhteistyökuvioita paremmin. Heikoiten lukiot arvioivat onnistuneensa yhteistyössä vapaan sivistystyön, ammatillisten oppilaitosten ja työelämän kanssa. Maaseudulla ja taajamissa yhteistyön vapaan sivistystyön kanssa arvioitiin toteutuneen paremmin kuin kaupungeissa.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä sekä opiskelijahuollon, erityisopetuksen ja muun tuen järjestämisessä lukiot arvioivat onnistuneensa kohtuullisen hyvin. Erityisopetuksen järjestämisessä suuret lukiot arvioivat onnistuneensa pieniä lukioita paremmin.

Muutoksille myönteinen toimintakulttuuri ja opetushenkilöstön yhteistyö edistävät sekä koulutuksen järjestäjien että lukioiden mukaan lukiouudistuksen osa-alueiden tavoitteiden toteutumista.

6.1 Uudistuksen toteutuminen lukioissa kouluarvosanoin

Lukioita ja koulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan lukuvuoden 2021–2022 päättövaiheessa asteikolla 4–10, minkä arvosanan he antavat uudistuksen keskeisten asioiden toteuttamiselle omalta osaltaan. Kuviossa 7 esitetään lukioiden arvosanojen keskiarvot ja niiden jakaantuminen osa-alueittain.

KUVIO 7. Lukioiden arvioita lukiouudistuksen eri osa-alueiden toteutumisesta kouluarvosanoin 4–10 (n = 141)

Kaikkien kuviossa esitettyjen lukiouudistuksen osa-alueiden kokonaiskeskiarvo on 7,5, mikä voidaan nähdä eräänlaisena arvosanana uudistuksen toteutumisesta ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi. Keskiarvo asettuu hieman alle ”hyvän” (eli kahdeksan) tason. Eri osa-alueiden arvosanojen keskiarvot jakaantuvat välille 6,0–8,3. Kuvioon on myös pienillä ympyröillä merkitty jokaisen lukion itselleen antama arvosana. Niiden sijoittuminen arvosana-asteikolla osoittaa, miten eri vaiheissa lukiot arvioivat itse olevansa uudistusten eri osa-alueiden toteuttamisessa.

Tulokset osoittavat muun muassa yhteistyöhön liittyviä haasteita. Lukiot arvioivat onnistuneensa heikoiten yhteistyössä vapaan sivistystyön (6,0) ja ammatillisten oppilaitosten kanssa (6,3). Nämä yhteistyötahot oli huomioitu heikoiten myös valmistelussa. Tämän tuloksen taustalla voi olla se, että lukioista vain harvat ovat tehneet tai harvoilla on ollut tarve tehdä yhteistyötä ammatillisten oppilaitosten tai vapaan sivistystyön kanssa. Esimerkiksi kansalaisopistojen kanssa lukiot ovat voineet tehdä yhteistyötä harvinaisten kielten opetustarjonnassa. Maaseudulla ja taajamissa yhteistyön vapaan sivistystyön kanssa on arvioitu toteutuneen paremmin kuin kaupungeissa¹¹. Myös yhteistyö työelämän kanssa (7,0) on suhteellisen matalalla tasolla muihin verrattuna. Sen sijaan yhteistyön korkeakoulujen kanssa lukiot ovat arvioineet hieman muuta yhteistyötä korkeammalle tasolle (7,6).

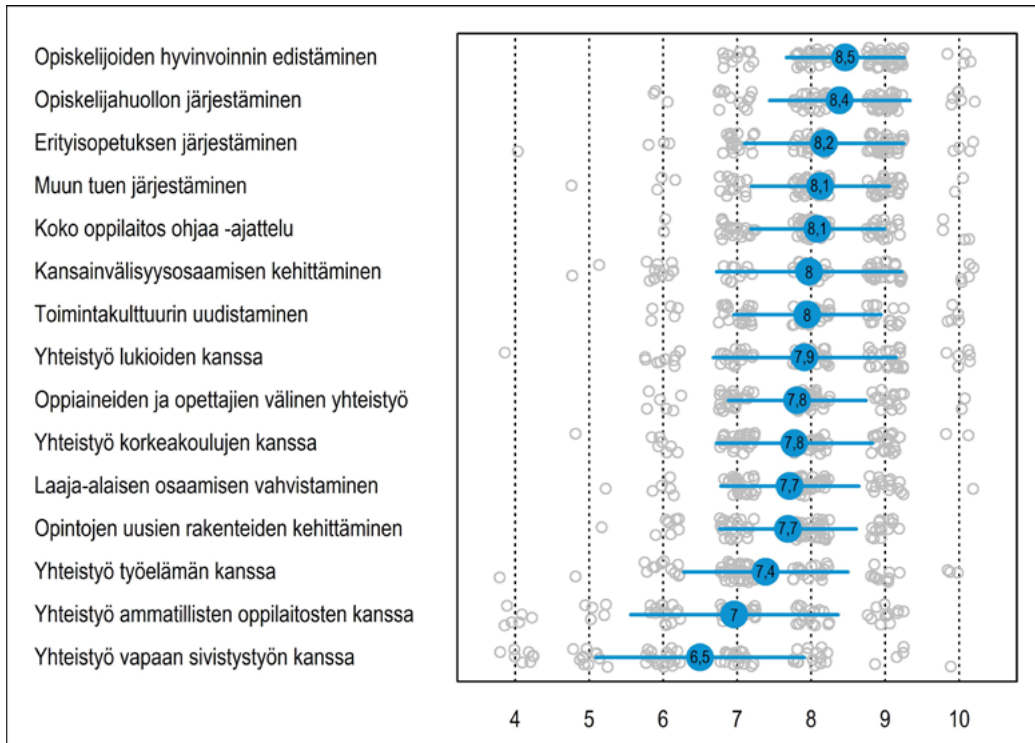
Yhteistyökuvioiden tulokset viittaavat siihen, etteivät niihin liittyvät uudistuksen tavoitteet ole vielä toteutuneet toivotulla tavalla. On kuitenkin huomattava, että lukioiden vastauksissa yhteistyön onnistumisen osalta eri toimijoiden kanssa oli suurta vaihtelua. Paikalliset olosuhteet ja mahdollisuudet vaikuttavat osaltaan yhteistyökuvioiden toteuttamiseen. Koronapandemia rajoituksineen osaltaan vaikeutti yhteistyön tekemistä. Toisaalta koronan myötä laajentuivat etäyhteistyön mahdollisuudet. Suurissa lukioissa koronapandemia vaikeutti LOPS-uudistusten toteuttamista enemmän kuin pienissä lukioissa, mikä saattaa ainakin osittain selittyä sillä, että kaupungeissa etäopetusta toteutettiin suhteellisen paljon, ja pitkään.

Lukiot arvioivat onnistuneensa opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä (8,3) ja muun tuen järjestämässä (8,2) varsin hyvin. Myös opiskelijahuollon (8,1) ja erityisopetuksen (8,0) järjestämässä lukiot arvioivat onnistuneensa hyvin. Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämiseen on tulosten mukaan lukioissa panostettu suhteellisen paljon. Tulos on hyvä suhteessa eri selvityksessä todettuun tarpeeseen, mutta se ei kuitenkaan kerro onko toimenpiteillä ollut vaikutusta opiskelijoiden hyvinvointiin. ”Lukion sisäisiä asioita” koskevilla, osa-alueilla (esim. hyvinvointi, muu tuki, erityisopetus) lukioiden vastauksissa oli suhteellisesti vähemmän hajontaa kuin ”lukion ulkoisilla asioilla” (esim. yhteistyökuviot). Erityisopetuksen järjestämisen toteuttamisessa suuret lukiot arvioivat onnistuneensa paremmin kuin pienet lukiot¹². Kuulemistilaisuuksissa kävi ilmi, että erityisopetusta on järjestetty hankerahoilla tai nk. ”koronarahoilla”, mikä pidemmän päälle ei ole kestävä ratkaisu.

Koulutuksen järjestäjien (n = 80) arviot uudistuksen eri osa-alueiden toteutumisesta ovat samansuuntaisia lukioiden kanssa (kuvio 8). Kuten arvioinnissa yleisesti, koulutuksen järjestäjien arviot (7,8) ovat hieman myönteisempiä kuin lukioiden näkemykset (7,5).

11 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

12 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

KUVIO 8. Koulutuksen järjestäjien arviot lukiouudistuksen osa-alueiden toteutumisesta kouluasteikolla 4–10 (n = 80)

Osa-alueiden keskiarvot vaihtelevat 6,5–8,5 välillä. Lukioiden tavoin järjestäjät antoivat heikoimmat arviot yhteistyön toteuttamiselle vapaan sivistystyön (6,5) ja ammatillisten oppilaitosten (7,0) kanssa. Parhaiten järjestäjät arvioivat onnistuneensa opiskelijoiden hyvinvoinnin (8,5) ja opiskelijahuollon (8,4) edistämisessä.

Keskihajontojen osalta järjestäjä- ja lukiokyselyjen tulokset piirtävät yhtenäistä kuvaa lukioiden välisestä vaihtelusta uudistuksen eri osa-alueiden tavoitteiden toteuttamisesta. Erilaisten yhteistyökuvioiden kohdalla vaihtelu on suurempaa (1,06–1,41) kuin esimerkiksi opintojen uusien rakenteiden (0,92), opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen (0,80) ja koko oppilaitos ohjaa -ajattelun (0,90) kohdalla. Ainoastaan erityisopetuksen järjestämisen kohdalla keskihajonta on yli 1,00 (1,08), muiden osa-alueiden kohdalla pienempi. Muiden toimijoiden kanssa tehtävässä yhteistyössä vaikuttavat todennäköisesti voimakkaammin olosuhdetekijät.

Lukiot arvioivat onnistuneensa parhaiten seuraavien LOPS:n tavoitteiden toteuttamisessa: opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisessä, opiskelijahuollon sekä erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen järjestämisessä. Lukiot ovat hyvin erilaisissa tilanteissa esimerkiksi erityisopetuksen osalta. Osa lukioista on voinut toteuttaa sitä jo pitkään ennen lukiolain uudistusta. Erityisopetuksen järjestäminen on vaatinut konkreettisia toimia jokaiselta lukiolta ja niiden toteuttaminen arvioitiin onnistuneeksi.

6.2. Koulutuksen järjestäjien näkemyksiä uudistusten toteuttamisen vaikeudesta ja helpoudesta

Koulutuksen järjestäjillä oli mahdollisuus pohtia avovastauksissa, mitkä uudistuksen osa-alueet olivat helppoja ja mitkä puolestaan vaikeita toteuttaa. Koulutuksen järjestäjistä 78 % (n = 63/80) koulusana-arvioitaan uudistuksen toteuttamisesta pohtimalla avokysymyksessä, mitkä olivat helposti toteutettavia uudistuksen osa-alueita.

Koulutuksen järjestäjien mukaan uudistusten osa-alueiden toteuttaminen oli helppoa, koska heidän lukioissaan oli kehittämismyönteinen ilmapiiri ja yhteistyön tekeminen eri toimijatahojen kanssa oli arkea. Lukioissa oli esimerkiksi tehty pitkään tiimityötä tai psykologi- ja kuraattoripalveluja oli riittävästi saatavilla. Järjestäjien yhteistyö eri toimijoiden kanssa, esimerkiksi muiden lukioiden, ammatillisen koulutuksen tai työelämän kanssa, tukee uudistuksen toteuttamista.

Uusien rakenteiden kehittäminen omassa lukiossa on ollut tervetullut asia, ja opettajat ovat omaksuneet ajatuksen hyvin. Ohjaus, opiskelijahuolto ja erityisopetus ovat toteutuneet erittäin hyvin jo aiemmin aloitetun kehitystyön pohjalta. (Koulutuksen järjestäjä 32)

Opettajien välinen yhteistyö ja toimintakulttuurin kehittäminen. Ongelmana kuitenkin yhteisen ajan puute. (Koulutuksen järjestäjä 47)

Meidän kouluamme opetussuunnitelmauudistus ei tuonut paljoakaan uutta, koska meillä oli jo pitkälle kehittynyt koko oppilaitos ohjaa -ajattelu ja tiimityö aktiivista. Toimintakulttuurimme oli jo ennestään niin monipuolista, ettei uudistus tuonut siihen juuri mitään lisää. Ehkä niihin lukioihin, joissa ennestään ei esim. tiimitoimintaa ollut. (Koulutuksen järjestäjä 21)

Kunnassamme on kunnossa psykologi sekä kuraattoripalvelut, joten ne ovat helposti saatavilla myös lukiolaisille. Samoin yhteistyö lähikuntien lukioiden välillä on toiminut erittäin hyvin jo vuosien ajan. Oppiaineiden ja opettajien välinen yhteistyö sujuu hyvin, kun sama opettaja opettaa oppiainetta niin lukiossa kuin peruskoulussakin. Pieni työyhteisö, jossa kaikki tuntevat toisensa, kommunikointi on mutkatonta. (Koulutuksen järjestäjä 48)

Opiskelijahuollon toteuttaminen ja erityisopetuksen toteuttaminen. Yrittäjyys-yhteistyö toteutunut hyvin. Paikallisilla yrittäjillä myönteinen yhteistyöasenne. (Koulutuksen järjestäjä 53)

Laaja-alaisen osaamisen vahvistaminen: opetussuunnitelma velvoittaa tähän ja se on otettu hyvin vastaan oppilaitoksissa. Tätä on tehty jo pitkään ja opettajat osaavat huomioida tämän työssään. Toimintakulttuurin uudistaminen: opetussuunnitelma velvoittaa ja haaste on otettu hyvin vastaan. Yhteistyö korkeakoulujen kanssa: säännöllisesti kokoontuva yhteistyöryhmä on todettu hyväksi ja erilaisia toimintamalleja on useita. Myös kesäyliopiston kanssa tehdään yhteistyötä koko seudulla. Korkeakoulujen nimetyt yhteyshenkilöt edesauttavat matalan kynnyksen yhteistyötä. Yhteistyö ammatillisen koulutuksen kanssa: pitkään jatkunut toimiva yhteistyö seudullisesti. Kansainvälisyysosaamisen kehittäminen: vahvat perinteet jo pitkään. Erityisopetuksen järjestäminen: vahvat perinteet jo pitkään. Opiskelijahuollon järjestäminen: vahvat perinteet jo pitkään. (Koulutuksen järjestäjä 62)

Stöda studerandes välbefinnande och samarbete. Ordlandet av specialundervisning. Det har gjorts planeringar för samarbete med olika instanser som fallit bort pga av corona pandemin. Samarbete med arbetslivet och högskolorna har varit lätta att förverkliga då strukturerna inom business-linjen har funnits från förut. (Utbildningsanordnare 80)

Kolme neljäsosaa koulutuksen järjestäjistä (n= 63/80) nosti avovastauksissaan esille sellaisia uudistuksen osa-alueita, joiden toteuttaminen oli ollut vaikeaa. Kaikkein eniten vaikeuksia oli aiheuttanut opintojen uusien rakenteiden toteuttaminen. Moduulit aiheuttivat päävaivaa luku-järjestysteknisistä syistä ja hallintojärjestelmien yhteensopimattomuuden johdosta. Haastavina koettiin eri oppiaineiden ja aineenopettajien välinen yhteistyö muun muassa aikaresurssien ja uusien toimintatapojen vuoksi.

Haastavimpia ovat olleet asiat, jotka edellyttävät voimakasta muutosta tuttuihin toimintatapoihin ja kenties malle epämukavuusalueelle siirtymistä. Osa opettajista on ollut innoissaan opintojaksoista ja mahdollisuudesta tehdä yhteistyötä muiden aineiden opettajien kanssa, mutta valtaosalle tämä on ollut henkisesti ja konkreettisesti haastavaa. Toivoimme, että olisimme voineet sopia muutamista kuntakohtaisista opintojaksoista, mutta käytännössä ne jäivät lopulta lukiokohtaisesti päätettäväksi, koska vastustus oli niin suurta. (Koulutuksen järjestäjä 71)

Moduuleiden järjestäminen suuremmiksi kokonaisuuksiksi ei käytännössä toteudu eikä ole edes mielekästä opiskelijan ja opettajan kannalta. Todistukseen arvosteltavien oppimäärien rinnalle on opetussuunnitelmassa asetettu muita tavoitteita, jotka sekoittavat opiskelijoiden ajattelua. Yhteisen opetuksen järjestäminen eri moduuleissa on vaikeaa. Asetus määrittää oppimäärille tietyt tuntimäärät ja yhteisopetus lisäisi niitä. Lisäksi esimerkiksi lain edellyttämä suomenkielinen opetus on ristiriidassa, joiden kurssien yhdistämisen kanssa. Moduulijärjestelmä on keinotekoinen ja heikosti opintoja palveleva. (Koulutuksen järjestäjä 46)

Moduulit aiheuttavat kaikkiaan aika haasteen lukujärjestysteknisesti. Se ei ole syy yllä olevaan, mutta tulee nyt kyselyyn vastatessa mieleen. 1–3 opintopisteen moduulien ideojat eivät ehkä tehneet kokeeksi lukujärjestystä nykyisillä hallinto-ohjelmilla (primus-kurre), jossa moduulien sijoittelu jaksoihin on kyllä aika viheliäinen homma. Haastavaksi tulee selkeän tarjottimen saaminen niin, että opiskelijat siitä hahmottavat tarjonnan. Aika paljon oikeita ratkaisemattomia teknisiä haasteita liittyy, jotka näkyvät vasta kun lukujärjestyksiä oikeasti tekee. Ei riitä, että moduuliyhdistelmät toimivat ePerusteissa kikkailen, jos taas varsinaisissa hallinto-ohjelmissa on haaste. (Koulutuksen järjestäjä 37)

1–3 opintojakson moduulien saaminen järkevästi kurssitarjottimeen oli vaikeaa. Kyseiset opintojaksot vievät 2 jakson tuntipaikan vaikka opetusta ei ole koko toisen jakson aikaa. Opiskelijat eivät voi valita muita opintoja kyseiselle tuntipaikalle vaan valinnan mahdollisuudet vaikeutuvat. Pahimmissa tapauksessa opintoja joudutaan tämän vuoksi jatkamaan 4. vuodelle. (Koulutuksen järjestäjä 70)

Kaksi asiaa vaikuttaa: entinen tapa tehdä ja lukion pienuus. Ensimmäinen vaikuttaa esim. siihen, että koeviikoista ei päästä eroon ja arvioinnin kehittäminen on vaikeaa. Toinen vaikuttaa siihen, että meidän on järkevää pysytellä perustarjonnassa eikä kehitellä kovin villejä opintojaksoja, koska niitä ei olisi mahdollista toteuttaa. (Koulutuksen järjestäjä 12)

Rakenteiden uudistaminen haasteellista: saatiin aikaiseksi yhteinen periodijärjestelmä ja tunti-kaavio, mutta se vaati paljon työtä. Eri lukioilla oli erilaisia intressejä ja jouduttiin tekemään kompromisseja. Oppiaineiden ja opettajien välinen yhteistyö: opetussuunnitelman laajat sisällöt ja ylioppilastutkintoon tähtäävä opetus tekevät yhteistyöstä haastavaa, koska aikaa ei yksinkertaisesti ole. (Koulutuksen järjestäjä 62)

Haasteita kohdistui korkeakoulu- ja työelämäyhteistyön toteuttamiseen. Koulutuksen järjestäjät kokivat, että erilaiset yhteistyövaatimukset ovat haasteellisia lukioissa. Osa lukioista on jo aloittanut yhteistyötä jo ennen LOPS-uudistusta, osa voi olla ihan alkutekijöissä yhteistyökuvioiden luomisessa ja rakentamisessa. Lukion sijainnilla voi olla suuri merkitys yhteistyön tekemiseen korkeakoulujen ja työelämän kanssa. Pulmana voi olla myös se, että yhteistyösopimuksia on olemassa, mutta konkreettinen toiminta on jäänyt vielä toteutumatta. Myös koronapandemia on vaikeuttanut yhteistyön tekemistä.

Yhteistyö työelämän kanssa: aikuislukion ”kompakti” rakenne ei anna niin laajaa mahdollisuutta erilaisiin verkostoyhteistyömahdollisuuksiin, kuin mitä päivälukioissa on mahdollista. (Koulutuksen järjestäjä 5)

Yhteistyö työelämän kanssa: ei ole aiemmin ollut toimivaa yhteistyöryhmää tai nimettyjä yhteyshenkilöitä. Yhteistyö on ollut hajanaista, koordinoimatonta ja henkilösidonnaista. Jatkossa tarkoitetaan koordinoita seudullisesti. Yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa: ei ole aiemmin ollut toimivaa yhteistyöryhmää tai nimettyjä yhteyshenkilöitä. Yhteistyö on ollut hajanaista, koordinoimatonta ja henkilösidonnaista. (Koulutuksen järjestäjä 62)

Yhteistyö työelämän ja korkeakoulujen kautta ei ole mielestäni toimivaa. Pienessä kunnassa yrityksiä on todella vähän ja korkeakoulut ovat yli 100 km päässä. Korkeakoulut kyllä tarjoavat avoimen väylän kurseja lukiolaisille, mutta niitä meidän lukiolaisemme eivät ainakaan vielä ole ottaneet. (Koulutuksen järjestäjä 48)

Yhteistyö korkeakoulujen kanssa. Sopimuksia yhteistyöstä on tehty, mutta konkretia edellyttäisi myös korkeakouluilta aktiivisempaa otetta. Kun etäisyyttä korkeakouluihin on melko paljon, ei yhteistoiminta ole luontevaa. Lisäksi lukion opetussuunnitelma ja tutkinnon suorittamiseen edellytetyt opinnot vievät niin paljon aikaa, että opiskelijoille ei jää tosiasiallista mahdollisuutta ”ylimääräisten” opintojen suorittamiseen. (Koulutuksen järjestäjä 54)

Yhteistyö ammatillisten oppilaitosten kanssa. Lukio ja ammatillinen koulutus ovat niin eriytyneitä, että toimintakulttuurien yhteen saattaminen ei oikein tunnu onnistuvan. Jos tätä yhteyttä haluttaisiin todellisuudessa kehittää, pitäisi lukion opetussuunnitelmien perusteita ja käytänteitä muokata siten, että lukion pakollisten (sellaisten oppiaineiden, joita opiskellaan molemmissa LOPSeissa) opintojaksojen alkupään opintojen sisällöt olisivat yhteneviä ammatillisen vastaavien kanssa. Tällä tavalla voitaisiin myös tukea opintojen saavutettavuutta. (Koulutuksen järjestäjä 54)

Yhteistyö työelämän kanssa: pieni paikkakunta, tarjonta ei niin laajaa, kuin toivoisi, pitkät välimatkat. [---]. (Koulutuksen järjestäjä 74)

På grund av corona-pandemin har många punkter varit svåra att genomföra i praktiken. Gällande yrkesutbildningen och det fria bildningsarbetet har haft svårigheter att hitta naturliga samarbetsformer. De flesta studerande i gymnasiet är akademiskt orienterade och inte intresserade av yrkesutbildningen. (Utbildningsanordnare 80)

Arvioinnin tulokset osoittavat, että opetussuunnitelmauudistuksen toteuttaminen etenee prosessinomaisesti ja vaatii aikaa. Niille lukioille ja koulutuksen järjestäjille, jotka ovat jo aikaisemmin kehittäneet joitakin uudistuksen tavoitteisiin liittyviä asioita, tavoitteiden toteuttaminen on ollut helpompaa. Esimerkiksi opiskelijahuolto, erityisopetus ja kansainvälinen tai lukioiden välinen yhteistyö ovat arkea osalla koulutuksen järjestäjistä ja lukioista jo ennen uudistusta. Näissä tilanteissa uudistus vahvistaa ja vakiinnuttaa olemassa olevaa toimintaa. Mikäli uudistuksen osat alueet tulevat täysin uutena asiana lukioille, niin ne ovat vaatineet muutoksia niiden toiminnassa ja niiden toteuttaminen on koettu haasteelliseksi.

6.3 Uudistuksen toteuttamista edistäviä ja vaikeuttavia tekijöitä lukioissa

Lukiot (n = 94/142) korostivat vastauksissaan uudistusta edistävinä tekijöinä oppilaitoksen sisäistä hyvää yhteistyötä, opetushenkilöstön osaamista ja motivoituneisuutta LOPS-työhön. Uudistusta oli edistänyt merkittävästi myös ulkopuolinen tuki ja työkalut, saadut lisäresurssit sekä yhteistyö muiden lukioiden kanssa.

Uudistusmyönteinen ja innovoiva henkilökunta. (Lukio 36)

Asiaan innokkaasti vihkiytyneet työntekijät, joilla oli langat käsissä ja aikataulu hallussa. (Lukio 24)

Osallistuvat opettajat tiesivät, mitä tekevät ja keskeisille tekijöille oli resursoitu toimintaan aikaa. (Lukio 60)

Ett intresse för och en vilja att förnya och göra bättre. (Gymnasium 139)

Uudet oppimateriaalit ovat monin osin laadukkaita (Lukio 10)

Hyvät koulutukset joissakin aineissa. (Lukio 19)

Opetushallituksen tukimateriaalit olivat erinomaisia. (Lukio 87)

E-grunder fungerade som en stor hjälp i läroplansarbetet. (Gymnasium 135)

Riittävä paikallinen henkilöstöresurssi opetushallituksen hankerahoituksella. (Lukio 80)

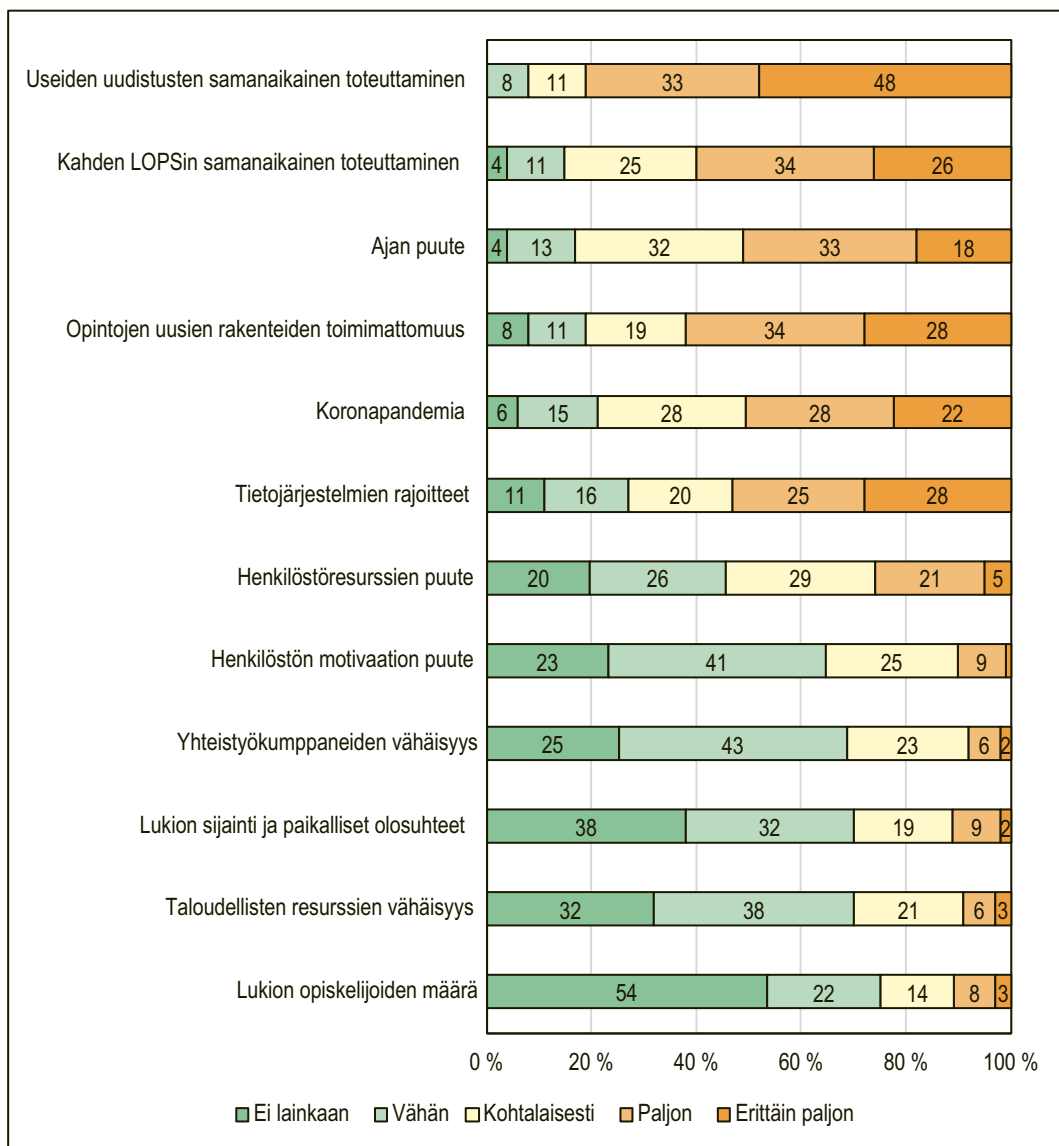
Valtion erityisavustus. Sen avulla palkattiin neljä osa-aikaista hanketyöntekijää, jotka toimivat koulumme lops-koordinaattoreina. Hyvä resurssi mahdollisti laadukkaan ops-prosessin, (Lukio 65)

Opettajakunta oli yhteistyössä naapurilukioiden aineenopettajien kanssa ja saivat suunnitella oman aineen opintoja yhdessä. Osalla opettajista oli kokemusta yhteisesti toteutetuista opinnoista. (Lukio 98)

Yhteistyö alueellisesti --- Eleven+-yhteistyö oli erittäin tärkeä osa lops-työtä, ja arvokas tietojen ja ajatusten vaihdon kannalta pienelle lukiolle. Yksin on paha tehdä isoja uudistuksia. (Lukio 110)

Koronapandemia yhtäältä vaikeutti uudistusten toteuttamista, mutta toisaalta myös edesauttoi yhteistyön kehittämistä sekä muiden lukioiden kanssa että korkeakoulujen kanssa siltä osin, että etäyhteyksin järjestettiin oppiaine-/aineryhmäkohtaisia kollegojen tapaamisia LOPSin laatimisvaiheessa useammin kuin olisi järjestetty kasvatusten ja opettajat ovat suunnittelu- ja toteutusvaiheessa tutustuneet oppiaineensa korkea-asteen opintotarjontaan etäyhteyksin enemmän kuin aiemmin. (Lukio 64)

Lukiota (n = 142) pyydettiin myös arvioimaan monivalintakysymyksellä, kuinka paljon eri tekijät vaikeuttivat uudistuksen toteuttamista (kuvio 9). Tulosten mukaan LOPS-uudistuksen toteuttamista vaikeuttivat lukioissa eniten useiden uudistusten toteuttaminen samanaikaisesti (81 % paljon tai erittäin paljon) sekä kahden opetussuunnitelman toteuttaminen samanaikaisesti (erittäin paljon 34 % tai paljon 28 %).

KUVIO 9. Lukioden arviot sitä, kuinka paljon eri tekijät vaikeuttivat LOPS-uudistuksen toteuttamista. (n = 141)

Puolet lukioden vastaajista (51 % paljon tai erittäin paljon) koki ajan puutteen vaikeuttaneen huomattavasti uudistuksen toteuttamista. Myös opintojen rakenteiden toimimattomuus (paljon 34 % ja erittäin paljon 28 %) sekä tietojärjestelmien puutteet (paljon 25 % ja erittäin paljon 28 %) koettiin varsin yleisesti uudistamista vaikeuttaviksi tekijöiksi. Suuret lukiot raportoivat pieniä lukioita enemmän opintojen uusien rakenteiden vaikeuttaneen uudistusten toteuttamista¹³. Osittain opintojen rakenteiden, moduulien ja opintojaksojen vaikeudet liittyivät tietojärjestel-

¹³ Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

mien puutteisiin. Lukioiden käytössä olevat tietojärjestelmät on suunniteltu lukion aikaisemman periodijärjestelmään tarpeisiin, jolloin kaikki opinnot toteutettiin samankokoisina kursseina. Uusien yhden ja kolmen opintopisteen moduulien sijoittaminen järjestelmään oli vaikeaa ja tuotti päänvaivaa.

Koronapandemia toi omat haasteensa lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmisteluun. Keväällä 2020 valmisteltiin lukioiden paikallisia opetussuunnitelmia, ja samaan aikaan kaikissa oppilaitoksissa siirryttiin etäopetukseen. Tämä etäopetukseen siirtyminen vaati lukioiden henkilöstöltä erittäin paljon ylimääräistä työtä. Myös opetussuunnitelmien valmistelussa siirryttiin etätyöskentelyyn. Koronapandemian rajoitteet jatkuivat paikallisten opetussuunnitelmien valmistuessa ja niiden käyttöönoton aikana syksyllä 2021. Puolet lukiosta arvioi, että koronapandemia vaikeutti LOPS-uudistuksen toteuttamista. Suuret lukiot kokivat pandemian vaikeuttaneen uudistusten toteuttamista enemmän kuin pienet lukiot¹⁴. Pandemia kohteli kuitenkin lukioita eri tavoin, sillä viidesosa vastaajista koki, ettei se haitannut kovinkaan paljon uudistuksen toteuttamista. Tämä voi johtua osittain siitä, että osassa lukioissa oltiin kokonaan etäopetuksessa vain keväällä 2020, ja sen jälkeen pääosin lähiopetuksessa.

Taloudellisten resurssien tai yhteistyökumppaneiden vähäisyys tai henkilöstön motivaation puute eivät erityisesti vaikeuttaneet uudistuksen toteuttamista lukioissa. Yhteistyökumppaneiden vähäisyys oli vaikeuttanut uudistuksen toteuttamista enemmän pienten lukioiden kuin keskikokoisten tai suurten lukioiden kohdalla¹⁵. Tarkasteltaessa lukioiden kuntatyyppiä havaitaan, että maaseutumaisissa lukioissa yhteistyökumppaneiden vähäisyys oli haitannut toteuttamista enemmän kuin kaupunkimaisissa lukioissa¹⁶. Koska lukion koko ja kuntatyyppi kulkevat jokseenkin käsi kädessä (ks. taulukko 3, s.18), on vaikea sanoa, missä määrin koko tai kuntatyyppi vaikuttavat asiaan, ja todennäköisesti ne kietoutuvat yhteen.

Kaikkein vähiten uudistuksen toteuttamista vaikeuttivat opiskelijoiden määrä, lukioiden sijainti ja paikalliset olosuhteet. Näiden tekijöiden kohdalla on todettava, että vastaajien joukossa oli myös lukioita, jotka kokivat näiden asioiden vaikeuttaneen uudistuksen toteuttamista. Järjestäjien ja lukioiden paikalliset olosuhteet ovat hyvin erilaisia ja vaikka uudistukseen on liittynyt yleisempiä haasteita, paikallisen tason haasteet vaatisivat tarkempaa kartoitusta.

Pienissä lukioissa lukion sijainti ja paikalliset olosuhteet vaikeuttivat uudistusten toteuttamista enemmän kuin keskikokoisissa ja suurissa lukioissa¹⁷. Myös keskikokoisten ja suurten lukioiden välillä oli tilastollisesti merkitsevä ero¹⁸. Tämän kanssa linjassa on havainto, että kaupungissa lukion sijainti ja paikalliset olosuhteet vaikeuttivat uudistusten toteuttamista vähemmän kuin maaseudulla ja taajamassa¹⁹.

14 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

15 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

16 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

17 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

18 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

19 Tilastollisesti merkitsevät yhteydet esitetään tunnuslukuineen liitteessä 1.

6.4 Opintojen uudet rakenteet eri oppiaineissa

LOPS-uudistuksessa tehtiin kaikkiin oppiaineisiin sisällöllisiä ja rakenteellisia muutoksia. Uudessa lukiolaissa ja asetuksessa säädettiin oppiaineille ja oppimäärille uudentyypiset rakenteet, mutta oppiaineiden tuntijakoon ei tullut muutoksia. Asetuksessa säädetään lukiokoulutuksen yleiset tavoitteet, jotka on otettava huomioon myös yksittäisten oppiaineiden opetuksessa. Yhdeksi lukiokoulutuksen tavoitteeksi asetuksessa on määritelty laaja-alaisen osaamisen kehittäminen oppiaineiden opetuksessa.

Lukiot (n = 141) arvioivat, miten eri oppiaineiden LOPS-uudistukset olivat toteutuneet heidän lukioissaan ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi asteikolla 1= erittäin heikosti – 5= erittäin hyvin. Yli puolet vastaajista (62 %) arvioi, että uudistukset olivat toteutuneet eri oppiaineissa hyvin ja kolmannes (31 %) kohtalaisesti. Vastaajista yksikään ei arvioinut toteutumista erittäin heikoksi. Yleisellä tasolla voidaan todeta, että oppiaineiden uudistukset ovat toteutuneet hyvin.

Lukioita pyydettiin avovastauksissa nimeämään oppiaineita, joissa uudistuksen toteuttaminen on vaikeaa (n = 118/142) ja joissa helppoa (n = 112/142). Vaikeinta uudistuksen toteuttaminen oli vastaajien mielestä matematiikan opetuksessa. Matematiikka mainittiin sekä yleisesti että pitkän oppimäärän osalta. Myös äidinkieli mainittiin vaikeasti uudistettavien aineiden joukossa varsin usein. Vastauksissa ei ilmennyt selkeitä perusteluja juuri näiden oppiaineiden haasteille, mutta ainakin osittain vaikeudet liittyivät oppimäärien laajuuteen suhteessa muihin oppiaineisiin.

LOPS-perusteisiin sisältyvien moduulien opintopisterakenne aiheutti haasteita opintojen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kahden opintopisteen moduuleja oli vastaajien mukaan helpompi toteuttaa kuin yhden tai kolmen pisteen moduuleja sillä ne noudattivat aikaisempaa kurssimitoitusta ja olivat helposti sijoitettavissa käytössä oleviin jakso- ja tietojärjestelmiin. Näkemykset oppiaineiden toteutuksen ”vaikeudesta” tai ”helppoudesta” liittyivät useimmiten opintopisterakenteeseen. Oppiaineiden sisällölliset tavoitteet vaikuttivat myös toteutukseen. Pienemmät muutokset suhteessa aikaisempaan ovat helpottaneet toteutusta, kun taas suuremmat sisällölliset muutokset aikaisempaan ovat vaikeuttaneet toteutusta. Vastaajat mainitsivat muun muassa seuraavia asioita vaikeasti toteutettavien oppiaineiden yhteydessä:

Kurssien muuttaminen moduuleiksi ja opintojaksoiksi on tehnyt järjestelmän sekavaksi ja hankaloittanut opetuksen järjestämisestä. Yhden ja kolmen opintopisteen moduulit on erittäin hankalia sijoittaa lukujärjestykseen. Moduulit pitäisi olla vain joko yhden tai kahden opintopisteen kokonaisuuksia. (Lukio 122)

Kolmen ja yhden opintopisteen opinnot aiheuttavat sekavuutta opiskelijoille, opettajille ja hallinnolle. (Lukio 16)

Opintopiste ja moduulijärjestelmä on epäonnistunut ja turha. Kolmen opintopisteen moduulit vaikeuttava opetuksen järjestelytyötä kohtuuttomasti. Aivan turha tämä moduulijärjestelmä. Se on ollut sekava ja sotkenut lukujärjestyksen tekemistä ja koulutuksen järjestämistä. Tämä opintojakso-moduuli-kikkailu ei ole varmasti yhtä selvä opiskelijoille kuin vanhan malliset kurssit. (Lukio 32)

Svårt att komma igång med de nya studieavsnitten när det inte fanns läromedel färdiga från början av läsåret. Svårt att få ihop studieavsnitten och schemat på ett nytt sätt när 1 sp och 3 sp fanns om vartannat med 2 sp-avsnitt. (Gymnasium 141)

Vieraat kielet esiintyivät sekä vaikeasti että helposti toteutettavien oppiaineiden joukoissa. Haasteiden syyt olivat erilaisia suhteessa matematiikkaan ja äidinkieleen, esimerkiksi äidinkielessä on runsaasti yhden opintopisteen moduuleita. Vieraiden kielten kohdalla haasteet voivat liittyä eripituisten moduulien lisäksi myös kielten opiskelun yleiseen laskusuhdanteeseen sekä niiden pistemääräisesti heikkoon asemaan korkeakoulujen valintamenettelyssä.

Lukioiden mukaan reaaliaineet ovat LOPS-uudistuksessa olleet helpommin toteutettavia. Kärkeen nousee erityisesti historia ja yhteiskuntaoppi. Reaaliaineiden ”vaivattomuus” uudistuksessa johtunee avovastauksista päätellen osittain niiden kahden opintopisteen moduulirakenteesta sekä suhteellisen pienistä sisällöllistä muutoksista LOPS:ssa. Johtopäätöksenä helpommin ja vaikeammin toteutettavista oppiaineista voidaan hieman yleistäen todeta, että mitä pienempi muutos aikaisempaan, sitä helpommin oppiaineen opetus on ollut järjestää. Ja päinvastoin: mitä suurempi muutos aikaisempaan, sitä haasteellisempi uudistus on ollut toteuttaa. Tämä vastaa täysin uudistuksen yleistä tilannekuvaa lukuvuoden 2021–2022 lopussa.

Vastauksissa mainitaan myös muun muassa yksittäisiä paikallisia opintoja, joita on ollut helpompi toteuttaa, sekä esimerkkejä eri oppiaineiden ja laaja-alaisen osaamisen yhteensovittamisesta:

Koulukohtaiset opinnot (mm. musiikkiteatteri) (Lukio 42)

Laaja-alainen osaaminen on helppo sisällyttää esimerkiksi kieliin. Äidinkielen vuorovaikutusmoduulien yhdistäminen esimerkiksi reaaliaineisiin on ollut mielekästä ja luontevaa. H11-moduulin sisällöt sopivat hyvin yhteen laaja-alaisen tavoitteiden kanssa. (Lukio 85)

Onnistumisen
nelikenttä –
valmistelun ja
toteuttamisen
yhteys

Yhteyksiä tarkasteltiin muodostamalla paikallisen opetussuunnitelman valmistelun ja toteuttamisen välinen onnistumisen nelikenttä. Nelikentässä kuvataan, missä määrin lukiot ovat huomioineet LOPS-uudistuksen eri osa-alueita opetussuunnitelman valmistelussa sekä missä määrin lukiot arvioivat onnistuneensa näiden osa-alueiden toteuttamisessa lukuvuoden 2021–2022 päätteeksi.

Valtaosassa lukioista opiskelijoiden hyvinvointi, erityisopetus ja muu oppimisen tuki oli otettu huomioon valmistelussa ja näiden osa-alueiden toteuttamisessa oli myös koettu onnistumista.

Sen sijaan yhteistyötä vapaan sivistystyön ja ammatillisen koulutuksen kanssa ei suuressa osassa lukioita ollut otettu huomioon valmistelussa. Näillä osa-alueilla ei koettu myöskään onnistumista. Yhteistyötä ei ole ehkä pidetty tarpeellisena tai tärkeänä, eikä sen eteen ole siksi nähty valtavasti vaivaa. Yhteistyön järjestäminen voi myös paikallisista olosuhteista johtuen olla niin haastavaa, ettei sen toteuttamiseen uudistuksen tässä vaiheessa ole ollut vielä mahdollisuuksia.

Laaja-alaisen osaamisen, opintojen uusien rakenteiden, opettajien ja oppiaineiden välisen yhteistyön ja toimintakulttuurin kehittämisen osa-alueilla on suhteellisesti enemmän niitä lukioita, jotka olivat ottaneet huomioon osa-alueet opetussuunnitelman valmistelussa, mutta jotka eivät siitä huolimatta kokeneet onnistuneensa kyseisten osa-alueiden toteuttamisessa. Esimerkiksi opintojen uusien rakenteiden toteuttamisessa ja niiden vaatimassa yhteistyössä on voinut käytännössä esiintyä vaikeuksia ja työtä on vielä tehtävänä.

Toisaalta osassa lukioista opettajien ja oppiaineiden välistä yhteistyötä ei oltu juurikaan otettu huomioon valmistelussa, mutta näillä osa-alueilla koettiin onnistumista. Tämä voi kertoa siitä, että osassa lukioissa yhteistyön tekeminen on varsin sujuvaa. Vastaavasti toimintakulttuurin uudistamista tai yhteistyötä muiden lukioiden kanssa ei oltu otettu huomioon osassa lukioista valmisteluvaiheessa, mutta näillä osa-alueilla koettiin kuitenkin onnistumista. Näillä osa-alueilla onnistuminen voi perustua lukion hyvään toimintakulttuuriin ja jo olemassa oleviin yhteistyökuvioihin.

Uudistuksen kokonaisarvion kannalta mielenkiintoinen analyysi syntyy, kun tarkastellaan paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun (luku 4) ja toteuttamisen (luku 6) yhteyttä eri osa-alueittain. Se, missä määrin uudistuksen valmistelussa on pystytty ottamaan huomioon uudistuksen eri osa-alueita, on yhteydessä siihen, miten samoilla osa-alueilla koetaan, että on onnistuttu ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi. Yhteydet valmistelun ja toteuttamisen välillä olivat lähes kaikilla osa-alueilla vähintään kohtalaisia (Spearmanin rho r 0.26–0.72; liite 2).

Valmistelua arvioitiin viisiportaisella asteikolla (1= ei lainkaan – 5 = erittäin paljon) ja uudistuksen toteuttamista kouluarvosanoin (4–10). Kuviossa 10 on esitetty *onnistumisen nelikenttä*, jossa edellä mainitut muuttujat luokiteltu ja ristiintaulukoitu.

Minkä arvosanan (4-10) antaisitte lukiolenne seuraavien asioiden* toteutumisesta tällä hetkellä.			
Arvioikaa, missä määrin olette onnistuneet ottamaan huomioon seuraavat asiat* lukionne opetussuunnitelman valmistelussa.		4–7	8–10
	Emme lainkaan – Jonkin verran	Ei kovin hyvin huomioitu, eikä onnistuttu.	Ei kovin hyvin huomioitu, mutta onnistuttu.
	Paljon – Erittäin paljon	Hyvin huomioitu, mutta ei onnistuttu.	Hyvin huomioitu ja onnistuttu.

KUVIO 10. Onnistumisen nelikenttä: kuviossa erottuu neljä lukioryhmää ryhmiteltyinä sen mukaan, miten lukiot ovat omasta mielestään onnistuneet uudistuksen osa-alueiden valmistelussa ja toteuttamisessa. (n = 141). *Lopsin eri osa-alueet, ks. kuvio 11.

Lukiot jakautuvat arvioidensa perusteella neljään erilaiseen ryhmään. Lukiot voivat sijoittua eri osa-alueiden osalta nelikentän eri luokkiin.

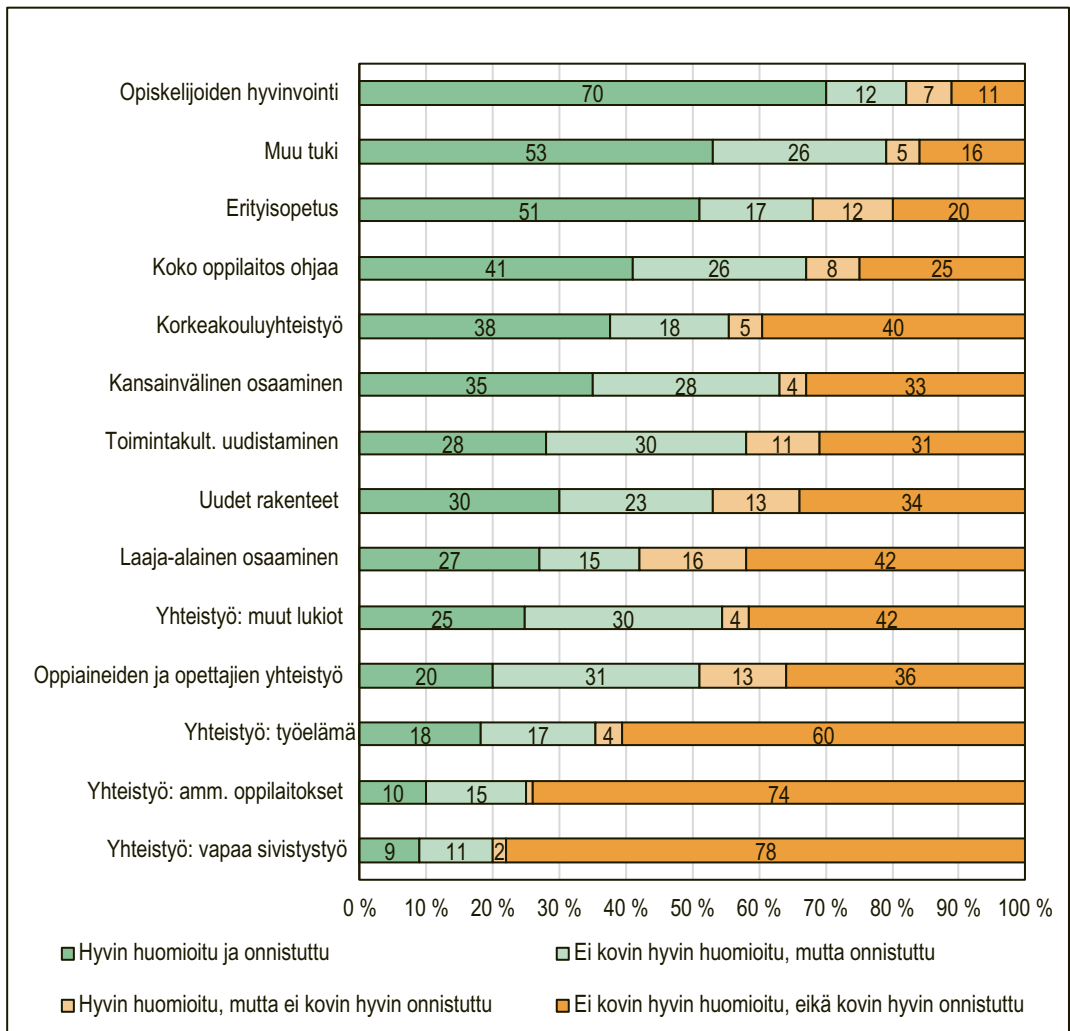
1. Lukioihin, joissa ei kovin hyvin onnistuttu eri osa-alueiden huomioon ottamisessa valmistelun aikana, eikä koettu myöskään onnistumista eri osa-alueiden toteuttamisessa.

2. Lukioihin, joissa eri osa-alueita ei kovin hyvin onnistuttu ottamaan huomioon opetussuunnitelman valmistelussa, mutta toteuttamisessa koettiin onnistumista siitä huolimatta.

3. Lukioihin, joissa oli onnistuttu ottamaan huomioon uudistuksen eri tavoitteet opetussuunnitelman valmistelussa, mutta niitä ei kovin hyvin onnistuttu toteuttamaan

4. Lukioihin, jotka olivat arvionsa mukaan onnistuneet ottamaan huomioon uudistuksen eri osa-alueet opetussuunnitelman valmistelussa sekä myöhemmin onnistuneet uudistuksen eri osa-alueiden toteuttamisessa.

Seuraavassa kuviossa esitetään, miten lukiot sijoittuivat nelikentän luokkiin uudistuksen eri osa-alueilla:

KUVIO 11. Onnistumisen nelikentän jakaumat ryhmiteltyinä lukiouudistuksen osa-alueittain. (n = 141)

Opiskelijoiden hyvinvoinnin sekä erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen suhteen valtaosa lukioista sijoittuu luokkaan ”hyvin huomioitu ja onnistuttu”. Suurin osa lukioista oli onnistunut ottamaan nämä teemat huomioon opetussuunnitelman valmistelussa ja koki myös samojen osa-alueiden saralla onnistumista varsinaisessa toteuttamisessa. Esimerkiksi hyviksi koetut taloudelliset resurssit näyttäisivät olevan yhteydessä siihen, miten on onnistuttu opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämässä.

Yli puolet lukioista ilmoitti, että oli huomionnut hyvin erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen sekä onnistunut niiden toteuttamisessa. Mielenkiintoista on kuitenkin se, että noin viidesosa lukioista ei ollut huomionnut erityisopetusta kovin hyvin, mutta arvioi kuitenkin onnistuneensa siinä. Taustalla lienee se, että kyseiset lukiot olivat jo pidempään toteuttaneet erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea. Huomiota herättää myös se, että noin 20 prosenttia lukioista ei huomionnut eikä onnistunut erityisopetuksen toteuttamisessa. Ovatko tähän luokkaan kuuluvat lukiot sellaisia, joissa ei ole tarvetta erityisopetukselle? Tai kuuluuko siihen myös sellaisia, joilla ei ole resursseja erityisopetukseen?

Heikoiten lukiot kokivat onnistuneensa yhteistyössä ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön kanssa. Vain noin 10 prosenttia lukioista arvioi ottaneensa huomion hyvin ja onnistuneensa ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön kanssa. Suurin osa lukioista kuuluu nelikentän luokkaan *ei kovin hyvin huomioitu eikä onnistuttu*: yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa (78 %), yhteistyö ammatillisen koulutuksen kanssa (74 %) ja työelämäyhteistyö (60 %). Onko niin, että kaikilla lukioilla ei ole välttämättä tarvetta tehdä yhteistyötä ammatillisen koulutuksen tai vapaan sivistystyön kanssa.

On syytä pohtia miksi näin suuressa joukossa lukioita ei ole huomioitu työelämäyhteistyötä paikallisen opetussuunnitelman valmistelussa, jos toisaalta vajaa viidesosa lukioista kuuluu nelikentän luokkaan *huomioitu ja onnistuttu*. Koska tähän luokkaan kuului eri kokoisia lukioita, on selityksiä yhteistyön toimivuudelle ehkä etsittävä muualta kuin lukion opiskelijamäärästä. Taustalla voi olla esimerkiksi se, että yhteistyötä on lukioissa tehty esimerkiksi kunnan tai alueen teollisuuden kanssa.

Sen sijaan korkeakoulu yhteistyön huomioon ottamisessa ja siinä onnistumisessa lukiot jakaantuvat: 40 prosenttia ei ole ottanut huomioon eikä onnistunut ja vajaa 40 prosenttia on ottanut huomioon ja onnistunut. Noin 17 prosenttia ei ole ottanut huomioon, mutta onnistunut. Osalla lukioista on jo pitkät perinteet korkeakoulu yhteistyön kanssa. Lukiot kertoivat avovastauksissaan tekijöistä, jotka edistivät uudistuksen toteuttamista, näissä mainittiin usein monenlaiset pitkäaikaiset yhteistyökuviot, muun muassa yhteistyö korkeakoulujen kanssa:

vahvat perinteet korkeakoulu-, kansainvälisyys- ja työelämänäkökulmiin liittyen (Lukio 52)

Olemme tehneet oppiaineiden välistä yhteistyötä jo tiimiopeettamisen ja tiimijakson kautta. Monipuolista arviointia on tehty jo pitkään. Verkostoituminen korkeakoulujen kanssa on jatkunut jo pitkään. (Lukio 122)

Uudistusten toteuttamista edesauttoi oman LOPS-prosessimme aloittaminen varhaisessa vaiheessa ja kehityskohtiin perehtyminen kiireettä sekä osittain hyvin hedelmällinen alueellinen yhteistyö. Koronapandemia yhtäältä vaikeutti uudistusten toteuttamista, mutta toisaalta myös edesauttoi yhteistyön kehittämistä sekä muiden lukiodien kanssa että korkeakoulujen kanssa siltä osin, että etäyhteyksin järjestettiin oppiaine-/aineryhmäkohtaisia kollegojen tapaamisia LOPSin laatimisvaiheessa useammin kuin olisi järjestetty kasvotusten ja opettajat ovat suunnittelu- ja toteutusvaiheessa tutustuneet oppiaineensa korkea-asteen opintotarjontaan etäyhteyksin enemmän kuin aiemmin. (Lukio 64)

Sijainti ja paikalliset olosuhteet voivat vaikuttaa esimerkiksi korkeakouluyhteistyön toteuttamiseen. Kauempana korkeakouluista sijaitseville lukioille olisi syytä kehittää ratkaisuja, jotka mahdollistavat yhteistyön toteuttamisen. Yhdenvertaisuuden näkökulmasta lukiouudistus ei täysin toteudu alueellisesti, mikäli lukion sijainti vaikeuttaa korkeakouluyhteistyön toteutumiseen.

Laaja-alaisen osaamisen osalta osa lukioista kuului nelikentän luokkaan *hyvin huomioitu eikä onnistuttu*. Lukioista (16 %) arvioi, että he olivat huomioineet laaja-alaisen osaamisen valmistelussa, mutta eivät ole onnistuneet sen toteuttamisessa. Myös opintojen uusien rakenteiden kehittämisessä sekä opettajien ja oppiaineiden yhteistyössä oli muita osa-alueita enemmän niitä lukioita, joissa kyseiset osa-alueet oli pyritty huomioimaan valmistelussa, mutta toteuttamisessa ei ollut onnistuttu.

Nelikentän luokkaa *ei kovin hyvin huomioitu, mutta onnistuttu* kuuluvista lukioista (28–31 %), ei ollut ottanut valmistelussa huomioon toimintakulttuurin kehittämistä, opettajien välistä, lukiodien välistä tai kansainvälistä yhteistyötä, mutta he arvioivat onnistuneensa siinä.

LOPS-uudistuksen kokonaisvaltaisen toteutumisen kannalta voidaan tämän analyysin perusteella todeta, että lukiot ovat ensimmäisen lukuvuoden jälkeen olleet hyvin erilaisissa tilanteissa ja vaiheissa sen toteuttamisessa. Onnistumisten suhteen on havaittavissa uudistuksen osa-alueisiin liittyviä kehittämisen kohteita, mutta ne voivat vaihdella suurestikin eri lukiodien välillä. Lukiot ovat tarttuneet LOPS-uudistuksen vaatimiin toiminnanmuutoksiin eri lähtökohdista ja tavoitteiden toteuttamisprosessitkin ovat erinäisistä syistä johtuen noudattaneet hyvin erilaisia kehityskulkuja.

Näkemyksiä
opetus-
suunnitelma-
uudistuksesta ja
lukion tilasta

8

Sekä koulutuksen järjestäjät että lukiot suhtautuvat yleisesti ottaen myönteisesti LOPS-uudistukseen. Hieman yli puolet lukioista oli sitä mieltä, että lukion opetussuunnitelma vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan. Noin kymmenesosa koki, että lukion opetussuunnitelma ei vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan.

Samassakin vastauksessa saatettiin ilmentää kaksijakoista suhtautumista LOPS-uudistukseen ja lukiokoulutuksen uudistamiseen laajemmin. Vastaajat toteavat usein, että uudistuksessa on "jotain hyvää, mutta..." Vastaajat saattoivat nähdä LOPS-uudistuksen tavoitteet hyvinä, mutta ristiriitaisina esimerkiksi tuntijaon, ylioppilastutkinnon, korkeakouluvalintojen ja opettajien palkkausjärjestelmän kanssa.

Kritiikkiä kohdistui eniten aikatauluihin. Edellisestä LOPS-uudistuksesta (2015) oli ehtinyt kulua vain muutama vuosi eikä sen toimivuutta ehditty arvioida. Paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu keväällä 2020 osui pahimpaan koronapandemian aikaan. Samoihin aikoihin uudistettiin myös korkeakoulujen opiskelijavalintamenettelyä sekä toteutettiin oppivelvollisuuden laajentaminen.

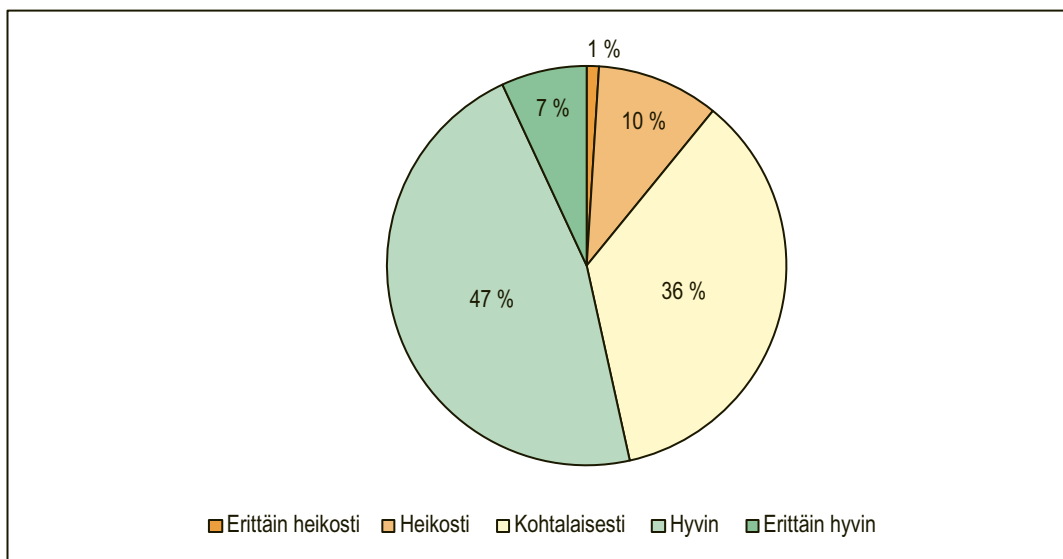
Lukiokoulutuksen rakenteellinen uudistus moduuleihin ja opintojaksoihin herätti runsaasti päänvaivaa vastaajissa. Opintojaksojen kehittäminen ja niiden sijoittaminen hallinnollisiin järjestelmiin oli koettu erityisen haasteellisina.

Lukiokoulutuksen suurimpina vahvuuksina nähtiin opetustarjonta, yhteistyö muiden koulutustoimijoiden kanssa, lukioiden ketteryys ja osaava henkilöstö. Lisäksi vahvuuksiksi nimettiin myös opiskelijalähtöisyys ja päättäjien tuki, myös taloudellinen tuki, koulutuksen järjestämisessä.

Eniten huolta koulutuksen järjestäjissä ja lukioissa aiheuttivat opiskelijamäärien väheneminen tai kasvaminen, taloudellisten resurssien pieneneminen, lukiokoulutuksen vetovoima sekä kelpoisen opetus- ja muun henkilöstön riittävyys. Suuri osa vastaajista oli huolestunut opiskelijamäärien vähenemisestä, koska se tulee vaikuttamaan merkittävästi lukiokoulutuksen järjestämisen mahdollisuuksiin tulevina vuosina tai vuosikymmeninä.

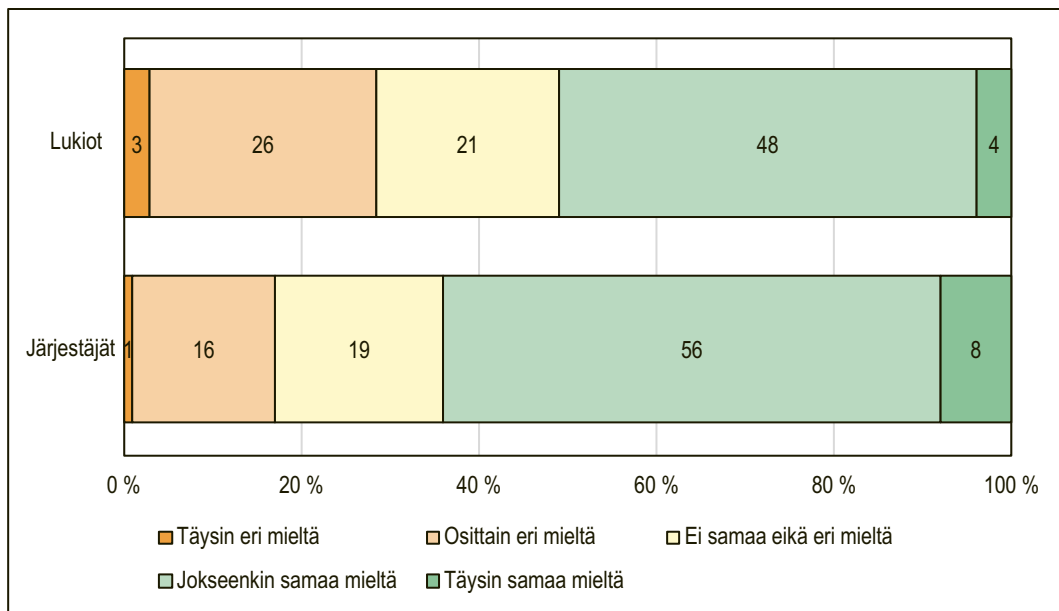
8.1 Lukioiden ja koulutuksen järjestäjien suhtautuminen LOPS-uudistukseen

Lukioita pyydettiin arvioimaan, miten paikallinen lukion *opetussuunnitelma vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan* asteikolla 1 = erittäin heikosti – 5 = erittäin hyvin. Kysymällä ”oikeasta suunnasta” kartoitettiin lukioiden näkemyksiä siitä, miten kansallisen uudistuksen tavoitteet ja suuntaviivat vastaavat niiden näkemyksiä kehittämisen tarpeellisista suunnista. Hieman yli puolet (54 %) vastaajista arvioi, että opetussuunnitelma vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan hyvin tai erittäin hyvin (kuvio 12). Kymmenesosa (11 %) koki, että lukion opetussuunnitelma vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan erittäin heikosti tai heikosti.

KUVIO 12. Miten hyvin lukionne opetussuunnitelma vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan? (n= 141)

Lukioille ja lukiokoulutuksen järjestäjille esitettiin myös väittämä *Vuoden 2019 lukion opetussuunnitelman perusteet vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan*, johon heitä pyydettiin ottamaan kantaa 5-portaisella asteikolla 1 = Täysin eri mieltä – 5 = Täysin samaa mieltä (kuvio 13). Lukioista reilu puolet (52 %) olivat väittämän kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Täysin tai osittain eri mieltä oli huomattava osuus, lähes kolmannes (29 %). Koulutuksen järjestäjät selvä enemmistö (64 %) oli väittämän kanssa jokseenkin tai täysin samaa mieltä. Täysin tai osittain eri mieltä väittämästä oli 17 % koulutuksen järjestäjistä.

KUVIO 13. Lukioiden ja järjestäjien näkemykset väittämään "Vuoden 2019 opetussuunnitelman perusteet vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan" Lukiot, n = 141, Koulutuksen järjestäjät, n = 80

Lukioilla ja koulutuksen järjestäjillä oli mahdollisuus perustella näkemyksiään lukiokoulutuksen kehittämisen suunnasta avovastauksessa. Tähän mahdollisuuteen tarttui puolet (n = 71/141) lukio-kyselyyn vastanneista. Yhteensä 31 vastauksessa esitettiin kritiikkiä LOPS-uudistusta tai jotain sen osaa kohtaan, 22 vastauksessa todettiin, että uudistus (tai ainakin osa siitä) vie uudistusta oikeaan suuntaan. Vastauksista 20:ssä oli hyvin kaksijakoinen näkemys: toisaalta uudistuksessa nähtiin jotain hyvää, ja toisaalta samalla esitettiin kritiikkiä jotain siihen liittyvää kohtaan. Kaikkien avovastausten joukossa oli 9 vastausta, joissa todettiin, että muut asiat (erityisesti yo-tutkinto, korkeakoulujen valintamenettely) ohjaavat liikaa lukiokoulutusta. Muutamissa vastauksissa todettiin, että uudistus ei tuo suurta muutosta entiseen tai että asiaa on liian aikaista arvioida.

Koulutuksen järjestäjistä lähes puolet (n = 36/80) kommentoi avovastauksissa samaa kysymystä, eli viekö uudet opetussuunnitelman perusteet lukiokoulutusta oikeaan suuntaan. Järjestäjien vastaukset noudattivat samaa kaavaa kuin lukioiden vastaukset: 8 vastauksessa todettiin, että uudistus (tai ainakin osa siitä) vie oikeaan suuntaan, 12 vastauksessa todettiin, että se (tai ainakin osa siitä) on ongelmallinen ja 13 vastauksessa oli hyvin kaksijakoinen suhtautuminen uudistukseen. Muutamassa vastauksessa mainittiin rajoittavina tekijöinä tuntijako tai ylioppilastutkinto, ja muutamassa vastauksessa todettiin, että uudistusta on liian aikaista arvioida ensimmäisen lukuvuoden kokemusten perusteella.

Myönteinen suhtautuminen uudistuksen johonkin osaan:

Koulukohtaiset opintojaksot hyödyttävät opiskelijoita. Vankka pohjatyö LOPS:ia kirjoittaessa on luonut hyvän pohjan. (Lukio 13)

Otettu hyvin huomioon tulevaisuudessa tarvittavat taidot. (Lukio 14)

GLP2021 var en förbättring av GLP2016 som kändes halvfärdig och som pressades igenom på en mycket kort tid. (Gymnasium 140)

Meillä on hyvä yhteinen suunta ja näkemys siitä, mitä tehdään lähimmän 5 vuoden aikana. Opettajat oppineet tekemään enemmän yhteistyötä ja näkevät sen tulokset. (Lukio 63)

Ohjauksen kasvanut merkitys vie lukiokoulutusta oikeaan suuntaan. Oppiaineiden välinen lisääntynyt yhteistyö opettaa tulevaisuustaitoja lukiolaiselle, samoin laaja-alaiset osaamiskokonaisuudet. Korkeakoulu- ja työelämäyhteistyön velvoittavuus ja kasvanut painoarvo luovat yhdenvertaisuutta. (Koulutuksen järjestäjä 62)

Kriittinen suhtautuminen uudistuksen johonkin osaan:

Nopeasti uusi opetussuunnitelma, jossa luovutaan kehnosti suunnitelluista moduuleista, kiitos. (Lukio 3)

LOPS-uudistus ei ole ollut sitä, mitä odotettiin. Moduulit ja ylijaksollisuus eivät ole osoittautuneet realistisiksi. LOPS-uudistuksen pitäisi olla yhteensopiva myös ylioppilaskirjoitusten tavoitteiden kanssa (nyt ylioppilaskirjoitukset muuttumaton konservatiivinen järjestelmä). (Lukio 9)

Liikaa sälää. Liikaa yo-tutkinto-keskeisyyttä. Lisää tarvitaan elämäntaitoja. Haluttaisiin opettaa elämäntaitoja, mutta sitten tulee paine, että ei ole keskittynyt yo-kokeisiin. (Lukio 31)

Emme ole sisäistäneet perimmäistä tarkoitusta opintoviikkojen muuttamisesta opintopisteiksi. Tämä muutos tuntuu teennäiseltä lukion näkökulmasta ja hankaloittaa opiskelijoiden kykyä hahmottaa heidän opintojen edistymistä. Uuden opetussuunnitelman tuoma muutos opetusjärjestelyiden mukauttamisesta ja tukitoimista tuntuu olevan osalle opiskelijoista syy pyytää sellaisia tukitoimia, jotka eivät lukion ole mahdollista toteuttaa ja toisaalta sellaisia, jotka eivät enää mene kohtuullisista mukauttamisista. Opintojaksojen sisällöt ovat entisistä kurseista kasvaneet eli uudistus tuonut taas lisää kiirettä opetukseen, mikä ei ole opettajien kuormituksen ja opiskelijoiden jaksamisen kannalta positiivinen asia. Pitäisi miettiä ehkä tarkemmin, mitkä sisällöt opintojaksoissa todella oleellisia eikä tehdä niin, että aina vaan lisätään sisältöjä eikä poisteta mitään. (Lukio 72)

Jossain välissä olisi syytä pysähtyä miettimään lukiolaisen kokonaiskuormitusta. Jatkuvasti uusien vaateiden lisääminen ei ole nuoren opiskelijan etu. (Lukio 90)

Lukiouudistus tuntui tulevan enemmän poliittisista kuin työelämän tai kuntien tarpeista. (Koulutuksen järjestäjä 51)

Kaksijakoinen suhtautuminen uudistukseen:

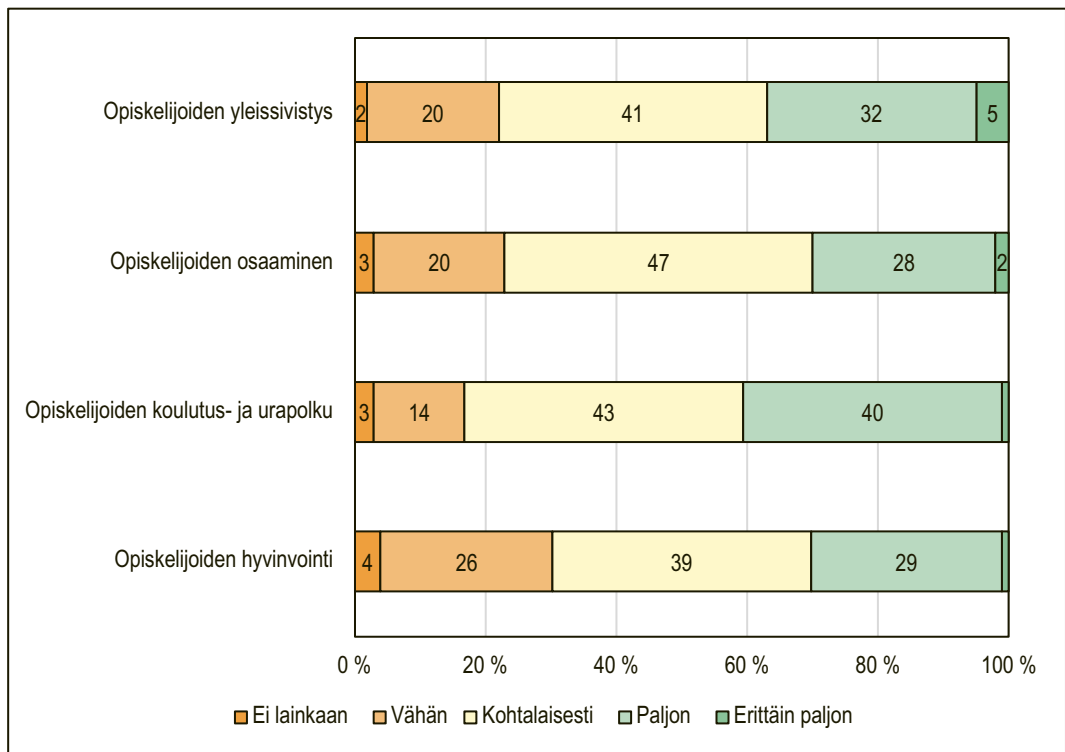
Opetussuunnitelma on hyvä, mutta sen täydet toteuttamismahdollisuudet ovat rajalliset. (Lukio 36)

Tulevaisuuteen orientoiva lukio-opetus ja laaja-alaisen osaamisen osa-alueet vievät lukiokoulutusta oikeaan suuntaan. Harmillisesti näiden hienojen tavoitteiden toteutumista hankaloittaa jatko-opintoihin hakeutumisen myötä lukio-opiskelijan arjessa keskiöön noussut yo-tulosten tavoittelu – Hyvinvointi heikentyy, ahnehditaan kirjoittavien aineiden opintoja ja jätetään esim. kiinnostavia yhdistelmäopintoja valitsematta, myös vieraiden kielten valitseminen on vähentynyt. (Lukio 52)

Lukiomme laatima ops tuo lukioon lisää työelämässä ja jatko-opinnoissa tarvittavia taitoja ja lisää oppiaineiden yhteistyötä. Yksi ongelmakohta liittyy kuitenkin siihen, että ops-uudistus ja ylioppilaskokeiden painoarvon kasvaminen korkeakoulujen oppilasvalinnoissa vievät hieman eri suuntiin. Toisaalta Lukion Ops korostaa koulun yhteisöllisyyttä, opiskelijoiden hyvinvointia ja sen edistämistä, jatkokoulutus- ja työelämätaitoja ja kansainvälisyyttä, jotka kaikki keskeisiä asioita nyky maailmassa. Toisaalta sitten opiskelupaikka määräytyy pitkälti yksittäisissä kokeissa menestymisen pohjalta. Tämä luo opiskelijoille paineita, eikä ehkä ole omiaan edistämään hyvinvointia. Eli olisi kiva, jos kaikki lukiolaisiin vaikuttavat uudistukset menisivät niin sanotusti kohti samaa tavoitetta, eivätkä olisi toisilleen ristiriitaisia. (Lukio 85)

Mielestäni suunta on oikea, mutta keinoista olen jonkin verran erimieltä. On vaikeaa lisätä mitään, kun kuitenkin aiempaan verrattuna mitään ei otettu pois. Edelleen näkisin, että ylioppilastutkintoa olisi kehitettävä takaisin kohti ainereaalia, joka tukisi laajaa yleissivistystä. (Koulutuksen järjestäjä 19)

Lukioita pyydettiin arvioimaan, miten LOPS-uudistuksen ratkaisut edistävät lukiokoulutuksen eri tavoitteita. (Kuvio 14).

KUVIO 14. Miten LOPS-uudistuksen ratkaisut edistävät seuraavia lukiokoulutuksen tavoitteita? (n = 141)

Uudistuksen jokaisen osa-alueen kohdalla kohtalaisesti vastanneiden osuus on suurin (39–47 %). Kaksi viidesosaa vastaajista (40 %) arvioi, että uudistuksen ratkaisut edistävät hyvin opiskelijoiden koulutus- ja urapolkuja. Opiskelijoiden hyvinvoinnin osalta tulokset vaihtelevat: vajaan kolmanneksen (30 %) mielestä, uudistus ei juurikaan edistä opiskelijoiden hyvinvointia ja samansuuruisen joukon mielestä (30 %) asia on toisin. Lukiot tuntuvat välittävän opiskelijoiden hyvinvoinnista, mutta siitä huolimatta opiskelijoiden hyvinvointi on heikentynyt ja lukioilla on rajalliset mahdollisuudet tukea opiskelijoiden hyvinvointia. Onko niin, että lukioissa tunnistetaan opiskelijoiden hyvinvointiin liittyvä tuen tarve, mutta siihen ei ole riittävästi resursseja käytettävissä. Lukiot näkevät ja kokevat LOPS-uudistuksen ratkaisut eri tavoin.

Lukiokyselyn vastaajilla oli mahdollisuus täydentää arvioitaan avovastauksella. Esimerkiksi tavoitetta vahvistaa opiskelijoiden hyvinvointia lukioissa pidettiin hyvänä, mutta ristiriitaisena. Lukiot ovat kiinnittäneet huomiota opiskelijoiden hyvinvointiin, mutta monenlaiset lukiokoulutuksen vaatimukset ja rakenteet haastavat opiskelijoiden hyvinvointia. Eri oppiaineiden sisällöt lukio-opinnoissa ovat vaativia ja niiden tavoitteiden saavuttaminen hyvin arvosanoihin opintoista kuormittavat opiskelijoita.

Opiskelijoiden hyvinvointi on nostettu keskiöön, mutta opetussuunnitelman perusteet ja tuntijako eivät tue sitä. Esim. pakollisten opintojen laajuus on ennallaan, kun valinnaisuuden lisääminen toisi motivaatiota enemmän. Korkeakouluysteistyö: monelle opiskelijalle jo lukion oppimäärän suorittaminen on haastavaa ja raskasta. Silloin ei enää jaksa suorittaa ohessa korkeakoulujen kursseja. (Lukio 105)

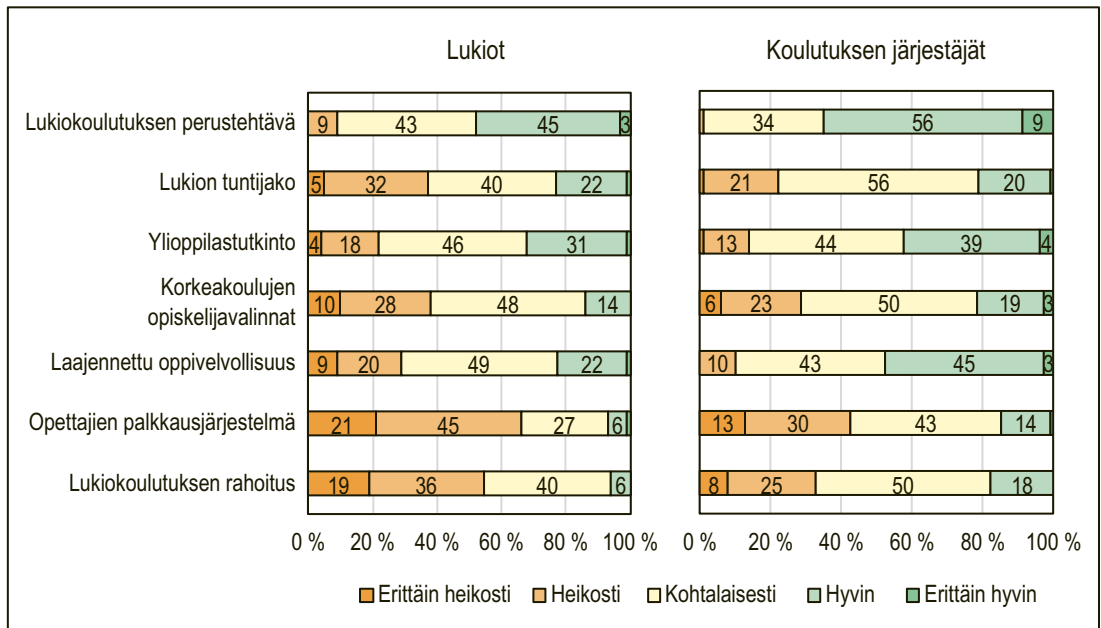
Näemme ristiriidan opiskelija hyvinvoinnin korostamisen ja opiskelutavoitteiden saavuttamisen välillä. (Lukio 107)

Opiskelijat ovat kuormittuneita oppiaineiden vaativista sisällöistä. Vaikka uusi opetussuunnitelma tarjoaa enemmän tukitoimia, entistä vaativammat sisällöt uuvuttavat. Lukio-opiskeluun vaikuttaa opetussuunnitelman lisäksi myös ympäröivät rakenteet, kuten ylioppilastutkinnon suoritusvaatimukset sekä korkeakoulujen valintatavat. (Lukio 104)

Pahoinvointi on lisääntynyt huomattavasti jokaisessa [L]ops-uudistuksessa viimeisen 30 vuoden aikana. On lisätty jatkuvasti lisää tavoitteita ja sisältöjä ja jopa oppiaineita, vaikka oppimiseen ja opettamiseen käytettävä aika on pysynyt samana. Mahdoton yhtälö. (Lukio 56)

Opintojen rakenteissa ja opetussuunnitelman sisällöissä on paljon uudistuksia ja hyviä tavoitteita. Aika näyttää vähitellen, miten tavoitteet toteutuvat käytännön tasolla. Ensimmäiset 2–3 vuotta arjessa menee pääosin uusien opintojaksojen käynnistelyyn ja oppimateriaalien käyttöönottoon, kun samalla vielä opiskellaan rinnakkain vanhassa opetussuunnitelmassa. Samalla vähitellen kehitetään/kehittyy toimintakulttuuri ja kehitetään yhteisiä toimintamalleja. (Lukio 46)

Lukioita ja lukiokoulutuksen järjestäjiä pyydettiin arvioimaan, miten LOPS-uudistuksen ratkaisut toimivat suhteessa esimerkiksi lukion tuntijakoon, ylioppilastutkintoon ja korkeakoulujen opiskelijavalintoihin (kuvio 15). Vastaajilla oli mahdollisuus täydentää monivalintakysymyksen arvioitaan avovastauksella. Kuviossa 15 esitellään vastaajien arvioiden jakaantumien muutamien keskeisten tekijöiden toimivuudesta suhteessa LOPS-uudistukseen.

KUVIO 15. Lukioiden ja koulutuksen järjestäjien arvioita LOPS-uudistuksen toimivuudesta suhteessa eri asioihin. (Lukioiden n = 141, Koulutuksen järjestäjät, n = 80)

Kaikissa kohdissa ”kohtalaisesti” arvioivien osuus on huomattavan suuri: 40–50 % vastaajista arvioi uudistuksen toimivuuden suhteessa eri asioihin *kohtalaisesti*.

Lähes puolet (48 %) lukioista ja kaksi kolmasosaa (65 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi, että LOPS-uudistus toimii hyvin tai erittäin hyvin suhteessa lukiokoulutuksen perustehtävään. Tämä suhteellisen myönteinen näkemys voidaan tulkita niin, että LOPS-uudistus koetaan olevan linjassa lukion perustehtävän kanssa. Lukioista lähes kolmasosa (32 %) arvioi uudistuksen toimivan hyvin tai erittäin hyvin suhteessa ylioppilastutkintoon. Koulutuksen järjestäjistä näin arvioi 43 %. Lähes puolet (48 %) koulutuksen järjestäjistä arvioi uudistuksen palvelevan laajennettua oppivelvollisuutta hyvin tai erittäin hyvin. Lukioista vastaavasti arvioi alle neljäsosa (23 %).

Arviot uudistuksen toimivuudesta suhteessa lukion tuntijakoon jakaantuivat. Lukioista yli kolmasosa (37 %) arvioi, että uudistus toimii heikosti tai erittäin heikosti suhteessa tuntijakoon, kun taas reilu viidesosa (23 %) näki uudistuksen toimivan hyvin tai erittäin hyvin suhteessa tuntijakoon. Koulutuksen järjestäjienkin kohdalla kumpaakin ääripäätä näkemyksistä edusti noin viidesosa.

Tuntijakoa olisi pitänyt uudistaa samalla enemmän valinnaisuutta sisältäväksi. Ilman sitä on turha haaveilla todellisten ”korkeakoulujen kurkistuskurssien” ja työelämäopintojen yleistymisestä. (Koulutuksen järjestäjä 15)

Lukion vahvasti pakollinen tuntijako vaikeuttaa opiskelijoita hyvin palvelevan opintotarjonnan toteuttamista. Lukion tuntijakoon voisi jo lisätä valinnanvapautta, esimerkiksi 1990-luvun nuorisokoulukokeilujen malliin. (Koulutuksen järjestäjä 32)

Lukion tuntijako ei edistä laaja-alaisuutta. [---]. (Koulutuksen järjestäjä 53)

Lukion tuntijako on edelleen erittäin raskas, oppiaineita ja opintojaksoja on valtavasti. Lukio-koulutuksen rahoitus ei ennen uudistusta riittänyt kattamaan syntyviä kuluja, eikä uudistuksen jälkeen tilanne ole yhtään helpompi, päin vastoin. Rahoitus ei riitä kattamaan laajennetun oppivelvollisuuden kustannuksia, laajennetun ohjausvelvoitteen kustannuksia, erityisopetuksen kustannuksia, ei digitalisoituneen oppimisympäristön ja yo-kokeen kustannuksia, eikä esim. kutoiminnan kustannuksia (aina haettava hankerahaa). (Koulutuksen järjestäjä 74)

Kaksi viidesosaa lukioista (38 %) arvioi, että uudistus toimii erittäin heikosti tai heikosti suhteessa korkeakoulujen opiskelijavalintoihin. Koulutuksen järjestäjien kohdalla hieman alle kolmannes (29 %) näki uudistuksen toimivan hyvin heikosti tai heikosti suhteessa korkeakouluvalintoihin.

Heikoiten uudistuksen nähtiin toimivan suhteessa opettajien palkkausjärjestelmään sekä lukio-koulutuksen rahoitukseen. Lukioista peräti 66 prosenttia koki uudistuksen palvelevan opettajien palkkausjärjestelmää erittäin heikosti tai heikosti. Järjestäjistäkin näin koki 43 prosenttia Lukio-koulutuksen rahoitus palveli 55 prosenttia lukiovastaaajan mielestä erittäin heikosti tai heikosti uudistusta. Koulutuksen järjestäjistä näin koki huomattavasti pienempi joukko, kolmannes. Vaikka koulutuksen järjestäjien näkemykset ovat lukioita kaiken kaikkiaan positiivisempia, näkemykset ovat lukioiden kanssa samansuuntaisia ja asettuvat myös samaan järjestykseen. Opettajien palkkausjärjestelmä ja lukiokoulutuksen rahoitus puhuttivat myös monivalintakysymyksen jälkeen tarjotussa kommenttikentässä:

Lukiokoulutuksen rahoitukseen olisi kaivattu myös lisäystä, kun uudistusta tehtiin. (Lukio 21)

Palkkaus ei kohtaa huomattavasti lisääntynyttä työn vaativuutta ja määrää. Lukioiden resursointi ei ole lisääntynyt ops:n uudistusten myötä, vaikka syytä olisi. (Lukio 11)

Aikuislukioiden rahoitus on ongelmallinen: aikuislukiossamme opiskelee satoja opiskelijoita aineopiskelijoina, joista emme saa rahaa. Meillä on eri päivälukioista opintojaksojen suorittajia ja emme saa näistä aineopiskelijoiden suorituksista rahoitusta. (Koulutuksen järjestäjä 5)

Uudistukset ovat hyvin tai erittäin hyvin yhteislinjassa lukiokoulutuksen perustehtävän sekä ylioppilastutkinnon kehityksen kanssa. Mitä enemmän luodaan laajoja, useita oppiaineita yhdistäviä opintojaksoja erilaisin yhteisopettajuusvariantein, sitä heikommin ratkaisut toimivat suhteessa opettajien palkkausjärjestelmään: Opettajien työmäärä yhdistetyssä opintojaksossa ei ole sama kuin moduulikohtaisten työmäärien summa, ys-ajan ei ole tarkoitus kattaa jatkuvaa opetuksen yhteistyötä eikä yhteisopettajuudessa työmäärän jyvittäminen ole yksinkertaista. Myös toimivuus suhteessa lukion tuntijakoon on heikompa, jos luodaan laajoja, useita oppiaineita yhdistäviä opintojaksoja. (Lukio 64)

Lärarnas lönesystem lika dåligt som förr, grundar sig på undervisning. Svårt att planera gemensamma kurser mellan olika ämnen när usken är olika. Vem får betalt för vad och vilken arbetsinsats gör man när betalningen är olika. (Gymnasium 141)

Opettajien palkkausjärjestelmä, jossa eri aineenopettajilla on erilainen opetusvelvollisuus, ei tue yhteistyön tekemistä. Esim. eri oppiaineista koostuvilla yhteisopintojaksoilla yhteistyön tekeminen vie aikaa ja eri aineiden opettajat saavat siitä eri suuruisen palkan. (Koulutuksen järjestäjä 10)

Kaikkien yllä mainittujen tekijöiden kohdalla hyvin harvat ovat kokeneet, että uudistus toimisi niihin nähden *erittäin hyvin*. Yleisesti ottaen eri tekijöiden osalta toimivuus näyttää olevan kohdallaista, samaan aikaan kun joukossa on sekä kriittisiä että myönteisiä vastaajia.

8.2 Lukiokoulutuksen järjestämisen mahdollisuudet ja rajoitukset tulevaisuudessa

Koulutuksen järjestäjistä 81 prosenttia (n = 65/80) ja lukioista 75 prosenttia (n = 107/142) kuvasi erilaisia lähitulevaisuuden huolenaiheita. Eniten huolta aiheuttavat opiskelijamäärien muutokset, taloudelliset resurssit, lukiokoulutuksen vetovoima sekä opetus- ja muun henkilöstön riittävyys ja kelpoisuus sekä muut koulutuksen järjestämisen haasteet.

Lähitulevaisuudessa lukiokoulutuksen järjestämiseen lukiot ja järjestäjät arvioivat eniten vaikuttavan opiskelijamäärien väheneminen tai kasvaminen. Suurin osa vastaajista oli huolestunut opiskelijamäärien vähenemisestä, koska se tulee vaikuttamaan merkittävästi lukiokoulutuksen järjestämisen mahdollisuuksiin tulevina vuosina tai vuosikymmeninä. Oppivelvollisuuden laajentaminen houkuttelee pienten paikkakuntien nuorten hakeutumaan kaupunkien suurempiin lukioihin, joka osaltaan on vähentänyt lähilukioon hakeutumista. Muutamat vastaajat totesivat oppivelvollisuuden laajentamisen tuoneen lukioihin myös sellaisia opiskelijoita, jotka eivät ole kiinnostuneita jatko-opinnoista. Vastauksissa pohdittiin lukiokoulutuksen järjestämisen reuna-ehdoja ja sen elintärkeää merkitystä pienten paikkakuntien perusopetuksen järjestämiseen. Ikäluokkien pieneminen tuo haasteita sekä perus- että lukiokoulutuksen järjestämiseen useilla paikkakunnilla. Vastaajat pohtivat esimerkiksi naapurikuntien lukioiden tai toisen asteen koulutuksen kanssa tehtävän yhteistyön merkitystä lukiokoulutuksen säilymisessä paikkakunnalla. Lukiokoulutuksen säilymistä paikkakunnalla voi turvata erityinen koulutustehtävä, painotuslinjat tai lukio-opintojen avaaminen ulkomaisille opiskelijoille.

Väestönkehitys suuri uhka nuorten ikäluokkien pienentyessä sekä omassa että naapurikunnissa. Erityisen koulutustehtävän järjestämislupa tuo lisää opiskelijoita meille ja tämä on meille erittäin tärkeä lisä. Oppivelvollisuus uudistus tuo muutoksia opiskelijamääriin ja toisaalta tuo lukiolle myös lisäkuormitusta, koska lukioon on hakeutunut opiskelijoita, joilla ei ole motivaatiota käydä koulua, mutta ovat hakeneet meille, koska ei ammattikoulukaan kiinnosta. Oppivelvollisuuden

muutos hankaloittaa myös opiskelijamäärien ennustamista, koska liikettä suuntaan ja toiseen jatkuvasti. Lähialueiden toisen asteen koulutuksen muutokset sekä joukkoliikenteen saatavuus ja käytettävyys vaikuttavat myös. (Lukio 72)

Toisen asteen maksuttomuus lisää hakeutumista suurempien kaupunkien lukioihin, myös yleislukioihin, vähän tästä jo on viitteitä. Aiemmin omaa lukiota kauemmaksi ovat lähteneet lähinnä erikoislukioihin suunnanneet. Jos ensisijaisia hakijoita ja opiskelut aloittavia on vähenevissä määrin, voi olla, että meille kesken opintojensa tulevien paluumuuttajien määrä lisääntyy, eli tulevien opiskelijamäärien ennustettavuus hieman heikkenee. Ikäluokat joka tapauksessa pienenevät selvästi, ja alueen lukioista yhä useampi saattaa kutistua yksisarjaiseksi. Alueellinen yhteistyö tulee entistä tärkeämmäksi. Suunnitteilla on jo yhteisten etäopintojen järjestäminen aiemman etälukiojärjestelmän muututtua. (Lukio 64)

Syntyvyys, ikärakenne ja henkilöstön saatavuuden heikkeneminen. Näiden lisäksi talouden resurssit ohjaavat toimintaa enemmän kuin olisi ehkä tarkoituksenmukaista. (Koulutuksen järjestäjä 68)

Väestömäärän muutoksilla on lukioiden ja järjestäjien mukaan myös toisen suuntaisia vaikutuksia suuremmissa kaupungeissa. Niissä lukioiden opiskelijamäärien kasvu ja aloituspaikkojen lisääminen voi aiheuttaa useita pulmia. Esimerkiksi nykyisten lukioiden tilat eivät riitä ja pulaa voi tulla myös kelpoisista aineenopettajista. Oppivelvollisuuden laajentamisen maksuton koulukuljetus voi houkutella lähikuntien opiskelijoita hakeutumaan esimerkiksi niiden lukioihin, joissa on laajempi opintotarjotin. Hakijamäärien kasvaminen voi johtaa lukioon pääsyn keskiarvojen nousuun eivätkä kaikki hakijat saa opiskelupaikkaa oman kotikaupunkinsa lukioista.

Opiskelijamäärä [kaupungissa X] kasvaa ja toisen asteen opiskelijapaikkamääriä lisätään pormestariohjelman päätöksellä. Väestökehitys takaa sen, että toisen asteen koulutus pysyy paikkakunnalla. Korkeakoulut ovat lähellä ja pysyvät varmasti. (Lukio 105)

Vi har ett ökande antal elever inom den grundläggande utbildningen på svenska, vilket automatiskt ställer högre krav på flera studieplatser inom gymnasieutbildningen. Vi utökar antalet nybörjarplatser fr.o.m. hösten 2022, vilket i sin tur betyder att vi så småningom kommer att behöva flera lärare. Utrymmesbrist kan också uppstå i något skede om vi inte går in för t.ex. distansstudier som ett alternativ till närundervisningen. Vi har redan infört möjligheten att avlägga en kurs i modersmål och litteratur på distans, och själv är jag övertygad om att det är den här vägen vi behöver gå. Alla studerande passar inte in i närundervisningen pga av bl.a. hälsoskäl och borde då ha möjlighet att fortsätta sina studier under andra former. Ett flexibelt individanpassat system är vad vi behöver. Alternativet får inte vara att den studerande avbryter studierna för att man inom skolvärlden lever kvar i gamla föreställningar om hur skolan ser ut och fungerar. (Gymnasium 122)

[X] kaupungissa ja muissa kasvukeskuksissa lukiolaisten määrä kasvaa tällä hetkellä, joten aloituspaikkoja tarvitaan lisää, etteivät keskiarvorajat nouse liian korkeiksi. (Koulutuksen järjestäjä 62)

Opiskelijamäärien muutosten lisäksi huolta aiheuttivat myös taloudelliset resurssit. Sillä kunnilta hyvinvointialueille siirtyvät sosiaali- ja terveystalouden tehtävät tuovat muutoksia talouteen. Sen lisäksi epätietoisuutta aiheuttaa opiskelijahuollon kuraattori- ja psykologipalveluiden siirtymisen mahdolliset seuraukset opiskelijoiden tukitoimiin.

Opiskelijamäärän väheneminen on suuri haaste tulevaisuudessa. Kaksikielinen kunta luo omat haasteensa. Oppivelvollisuusiän nostaminen tuo kuntiin kustannuksia, joiden pelätään jatkossa vaikuttavan heikentävästi konkreettiseen opetuksen järjestämiseen. (Lukio 22)

Kilpailu lukiokoulutuksen järjestäjien kesken kiristyy tulevaisuudessa. Kilpailulla vaikutusta opiskelijamääriin sekä opiskelija-ainekseen. Vaikuttaa merkittävästi tukitoimien tarpeeseen. Taloudellinen tilanne kiristyy tulevaisuudessa entisestään, jolloin niukkenevia resursseja joudutaan kohdentamaan entistä tarkemmin. (Koulutuksen järjestäjä 23)

Yhtenä lähitulevaisuuden haasteena nähtiin myös kelpoisen opetushenkilöstön saaminen lukioon. Tilanne lukioissa on tällä hetkellä hyvä, mutta pienillä paikkakunnilla aineenopettajien vakituisiin tehtäviin tai sijaisuuksiin voi olla todella vähän hakijoita. Pulaa on erityisesti erityisopettajista ja opiskelijahuollon psykologeista.

Tällä hetkellä meillä on vakituiset, pätevät opettajat, mutta sivistysjohtajan näkökulmasta näen, että avoimiin virkoihin hakijoiden määrät ovat romahtaneet ns. maaseutukunnissa. Tällä hetkellä on lähes mahdotonta saada psykologeja ja erityisopettajia, pelkään, että jatkossa on vaikea saada päteviä opettajia hakeutumaan maalaiskuntiin. (Koulutuksen järjestäjä 7)

Alueellinen haaste: Pienenevät ikäryhmät. Mikäli lukio-opetus loppuu, vaikeuttaa se myös perusopetuksen toteuttamista kelpoisten aineenopettajien puuttuessa. (Koulutuksen järjestäjä 1)

Väestönkehitys on suurin haaste. Peruskoulusta tulevien opiskelijoiden osaamistason lasku, oppimistaidot ja lukutaito ovat heikentyneet huomattavasti viime vuosina. Perusopetuksen resurssit kuntoon, esimerkiksi erityisopettajaresurssin kautta. Nyt lahjakkaat opiskelijatkin ovat kärsineet perusopetuksessa opetusryhmien levottomuudesta ja siitä, että asioissa ei ole voitu syventyä riittävästi. Kolmiportaisen tuen mallista kärsivät paljon myös ne, jotka osaisivat enemmän ja oppisivat nopeammin. He eivät opi esimerkiksi tekemään tehtäviä kotona, mikä on haaste lukion alkaessa. (Lukio 80)

Hyvinvointialuemuutos kiristää kuntien taloutta, ja lukiokoulutus on kunnalle vapaaehtoisesti järjestettävä tehtävä. Jos säästökohteita ei ole paljoa, säättöjä on otettava sieltä mistä ne saa. (Lukio 26)

Lukiot ovat erilaisten haasteiden edessä riippuen siitä millaisessa ympäristössä ne toimivat. Pienten kuntien lukioiden haasteena voi olla ylipäänsä koulutuksen järjestäminen tulevaisuudessa, kun taas suurten kaupunkien lukiot joutuvat kamppailemaan muun muassa kasvavien hakija- ja opiskelijamäärien kanssa.

8.3 Uudistuksen haasteet lukiokoulutuksen arjessa

Lukiot ja koulutuksen järjestäjät saivat kertoa avokysymyksessä näkemyksiään lukiouudistuksesta ja siihen liittyvistä tavoitteista ja keinoista, *sana on vapaa* -osiossa. Lukioista 61 % (n = 86/142) ja järjestäjistä 55 % (n = 44/80) vastasi tähän kysymykseen. Vastaukset luokiteltiin viiteen eri teemaan, jotka koskivat rakenteellisia ratkaisuja, aikatauluja, useiden uudistusten samanaikaisuutta ja uusia tavoitteita sekä tuntijakoa. Eniten mielipiteitä tuli aikatauluun ja toiseksi eniten uusiin tavoitteisiin, rakenteellisiin ratkaisuihin, useisiin samanaikaisiin uudistuksiin ja tuntijakoon.

Kritiikki kohdistui eniten aikatauluihin, sillä edellisestä LOPS-uudistuksesta (OPH 2015a; OPH 2015b) oli ehtinyt kuluu vain muutama vuosi eikä sen toimivuutta ehditty arvioida. Myös uudistuksen ajankohta osoittautui huonoksi, koska paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu keväällä 2020 osui pahimpaan koronapandemian aikaan. Tuolloin Suomessa siirryttiin etäopetukseen ja se vaati lukioilta paljon työtä opetuksen järjestämiseen. Jo pelkästään etäopetus oli suurimmalle osalle opettajista ja opiskelijoista täysin uutta ja vaatii uudenlaisten toimintatapojen oppimista. Nopea siirtyminen etäopetukseen vaati lukioiden opetushenkilöstöltä erittäin suurta joustavuutta ja nopeasti uuden oppimista toteuttaa opetusta uudella tavalla. Samaan aikaan siirryttiin myös valmistelemaan lukioiden paikallisia opetussuunnitelmia etänä.

Reformen kom för hastigt. För många stora förändringar på kort tid. Detta har stressat lärarkåren och personalen. Två läroplaner samtidigt redan en längre tid och nu igen nya förändringar. Samtidigt kom hela reformen med avgiftsfriheten och utvidgade läroplanen vilket även gav nya uppgifter. Läroplanen kan inte förändras så ofta. Gymnasierna behöver arbetsro nu en längre tid. (Gymnasium 132)

Lukiot pitävät uudistuksen tavoitteita hyvinä, kannatettavina ja oikeansuuntaisina. Kysymys on myös siitä, miten lukiot ottavat uudistukset vastaan ja tavoitteita toteutetaan käytännössä eri oppiaineiden opetuksessa ja oppimistilanteissa. Kaiken kaikkiaan lukiokoulutukseen kohdistuneita uudistuksia pidetään kohtuullisen onnistuneina, sillä ne tarjoavat mahdollisuuksia opetuksen kehittämiseen ja opiskelijoiden yksilöllisiin valintoihin sekä tukeen.

Uudistuksen sisäistäminen vie aikansa. Toivottavasti nyt on aikaa kehittää tätä uudistusta kouluun sopivaksi eikä tarvitsisi taas muutaman vuoden päästä lähteä OPS-työhön. Opintokokonaisuudet varmasti kehittyvät ajan mittaan toimivimmiksi ja laaja-alainen osaaminen jalkautuu perusteellisesti lukioihin. (Lukio 88)

Lukiolakiin ja ylioppilastutkintoon liittyvät uudistukset ovat olleet varsin onnistuneita. Oppivelvollisuuden laajentaminen ja maksuton toinen aste eivät niinkään. Koko ikäluokan sijasta erityistukea olisi pitänyt kohdistaa niille opiskelijoille, jotka ovat vaarassa syrjäytyä ja jäädä jatko-opintojen ulkopuolelle. Tämä satsaus olisi ollut järkevintä kohdistaa varhaiskasvatukseen ja peruskouluun. (Lukio 87)

Uudistuksessa on paljon kannatettavaa ja hyvää. Yksilöllisiin mahdollisuuksiin ja valintoihin sekä tuen saamiseen pitää olla mahdollisuus. Opiskelijoiden hyvinvointia tulee tukea ja tuen konkretisoiduttava palveluina, hyvä esimerkki on erityisopetus. Samalla on kuitenkin syytä pohtia, kuinka paljon samaan aikaan asetetaan paineita nuorten jaksamiselle. Kirjoitettavien aineiden määrä on lisääntynyt ja omista valinnoista pitäisi olla tietoinen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, vrt. korkeakoulujen valintakoeuudistus. (Lukio 89)

LOPS:n hienot tavoitteet jäivät korkeakoulujen opiskelijavalintauudistuksen jalkoihin. Lukioissa on ollut hieman liikaa uudistuksia yhtä aikaa, jolloin niiden valmiiksi saattaminen on jäänyt vaillinaiseksi. (Lukio 128)

Jag anser att den senaste gymnasireformen behövs och att de nya läroplansgrunderna är ett steg i rätt riktning. Om målsättningarna uppfylls eller inte beror mycket på hur gymnasierna tar sig an reformen. Sker några förändringar eller faller man så småningom tillbaka i de gamla banorna? För att inte göra det krävs det en grundlig diskussion om vad som eftersträvas, vilka värderingar man har och sedan att var och en verkligen förbinder sig till att följa andan i den nya läroplanen. Det handlar om att förändra själva verksamhetskulturen och att sedan efterleva den. (Gymnasium 131)

Rakenteiden muuttaminen kurseista moduuleiksi ja opintojaksoiksi ei itsessään lukiodien mukaan tuo muutoksia lukiokoulutukseen. Osa piti niitä vain kosmeettisina uudistuksina, joissa muutettiin rakenteita nimeämällä moduulit ja opintopisteet kurssien tilalle. Eripituisten opintojaksojen koettiin vaikeuttavan opetuksen suunnittelua ja järjestämistä. Olennaisempaa vastaajien mukaan on se, miten uudistukset toteutuvat käytännössä. Muutamat vastaajat pohtivat myös sitä, että lukion tuntijakoon ei tehty muutoksia.

Lukiokoulutuksen rakenteellinen uudistus moduuleihin ja opintojaksoihin herättää runsaasti närää vastaajissa. Erityisen haasteellisina koetaan se, että uudet eri pituiset opintojaksot eivät sovi nykyisiin hallinnollisiin järjestelmiin. Osa vastaajista kokee, että tämä uudistus jää helposti kosmeettiseksi.

Uuden opetussuunnitelman tavoitteet ovat erittäin hyviä. LOPS-uudistustyön aikana uuden moduuleista muodostuvien opintojaksorakenteen luominen sekä itse paikallisen opetussuunnitelman laatiminen oli iso työ ja vei paljon aikaa. Opintojen rakennemuutos itsessään ei tuo muutosta. Olennaista on, miten tavoitteet toteutuvat käytännössä osana koulun toimintakulttuuria ja oppiaineiden opetusta. Tämä kehitys tapahtuu vähitellen. (Lukio 46)

Käsitteiden muuttaminen oli aivan turha kosmeettinen uudistus (kurssit vs. opintopisteet/moduulit/opintojaksot, jaksot --> periodit) ja käsitteiden päällekkäisyys aiheuttaa lähinnä sekaannuksia ja väärinymmärryksiä. Tämä lisäsi myös valtavasti opintojen rakenteisiin liittyvää teknistä työtä. Pelkkä käsitteiden muuttaminen ei edistä oppiaineiden välistä integrointia tai opiskelijan hyvinvointia. (Lukio 102)

Tuntijakoa ei ole uudistettu, joten opintojen rakenteeseen ei ole koskettu. Opiskelijan jaksamien on nostettu tärkeäksi teemaksi, mutta OPS-uudistus ei tue sitä. Opintojaksojen ja moduulien käyttö on haasteellista nykyisissä opiskelijarekisteriohjelmissa. (Lukio 105)

Uudistuksen toteuttamista haastavat myös muut samaan aikaan koulutukseen kohdistuvat paineet. Esimerkiksi korkeakouluvalintajärjestelmän uudistaminen, jossa korostui ylioppilastutkinnon arvosanojen merkitys.

Korkeakoulujen valintauudistus (todistusvalinnan painottaminen) vaikuttaa opiskelijoiden valintoihin ja lukion yleissivistävyyden toteutumiseen. Opiskelijat eivät välttämättä motivoidu opiskelemaan aineita, joista ei ole konkreettista hyötyä jatko-opintoissa tai joista saa todistusvalinnassa vähän hakupisteitä. (Lukio 104)

Erittäin tarpeellista, että lukiokoulutusta kehitetään sen omista tavoitteista ja ydintehtävistä käsin. Uudessa LOPSissa on paljon tämän suuntaista, kun taas korkeakoulujen valintauudistus ja osittain myös oppivelvollisuuden laajennus kumpuavat ensisijaisesti yhteiskuntapoliittisista tavoitteista, jotka eivät ole välittömästi yhteydessä lukiokoulutuksen sisältöjen kehittämiseen. Korkeakoulu yhteistyöhön liittyy lukion kannalta myös pakonomaisuutta, kun rakenteet eivät varsinaisesti sitä tue. (Koulutuksen järjestäjä 25)

Uudistuksia liian nopeaan tahtiin. Tuntijako uudistettava ennen muita muutoksia. Varsinaista ongelmaa ei ratkaista ennen tuntijaon muutosta. Valinnaisuutta lisättävä. Nyt lukiokoulutuksessa korostuu luonnontieteet ja sama painotus jatkuu yliopistopisteytyksissä. Viimeisimmät muutokset ovat heikentäneet opiskelijoiden hyvinvointia. Käytännössä lukiosta on rakennettu suoritustehdas. Opetussuunnitelman laadinnassa ei ole huomioitu riittävästi, mitä toteutus edellyttää. Esimerkiksi hallinto-ohjelmat ovat vanhanaikaiset eivätkä taivu uuden opetussuunnitelman tarpeisiin. (Lukio 18)

8.4 Lukiokoulutuksen vahvuuksia järjestäjien näkökulmasta

Koulutuksen järjestäjiltä tiedusteltiin avokysymyksellä paikallisen lukiokoulutuksen vahvuuksia. Tähän kysymykseen vastasi 84 prosenttia (n = 67/80) koulutuksen järjestäjistä. Avovastausten analyysin perusteella lukiokoulutuksen suurimpia vahvuuksia ovat opetustarjonta, yhteistyö muiden koulutustoimijoiden kanssa, lukioiden ketteryys ja osaava henkilöstö. Lisäksi vahvuuksiksi nimettiin myös opiskelijalähtöisyys ja päättäjien tuki koulutuksen järjestämiseen, esimerkiksi oman rahoitusosuuden lisäämisellä.

Opetustarjonnan vahvuuksia ovat laaja opintojaksotarjonta, monimuoto- ja etäopetus, erikoistuminen sekä erityisopetus ja opinto-ohjaus. Lisäksi järjestäjät pitivät vahvuutena erilaisia yhteistyötapoja muiden koulutustoimijoiden kanssa. Lukioilla oli esimerkiksi yhteisiä opintojaksotarjottimia, jotka mahdollistavat opiskelijoille eri oppiaineiden opintojen valitsemisen toisista lukioista. Muutamat järjestäjät toivat esille yhteistyön korkeakoulujen kanssa. Lukion opiskelijoilla oli mahdollisuus valita opintojaksoja yliopistosta ja sisällyttää ne lukion tutkintoon. Vastausten mukaan maantieteellinen läheisyys tukee yhteistyön tekemistä eri toimijoiden kanssa.

Monipuoliset oppimisympäristöt (etäopetus, etämonimuoto-opetus), yhteinen kurssitarjotin osittain. Laaja opintotarjonta. Toimiva ja kattava yhteistyö sekä toisen asteen että korkeakoulujen kanssa. Monipuolinen yhteistyö korkeakoulujen kanssa (avoin yliopisto, kohdistetut opinnot, väyläopinnot) --- Säännöllinen yhteistyö isojen kaupunkien kesken. Hyvät verkostot kuntaliiton kontekstissa. (Koulutuksen järjestäjä 42)

Toimiva seudullinen yhteistyö, valinnan mahdollisuudet [kaupungin] seudulla, laajat ja monipuoliset erityistehtävät, verkkotarjottimen kattavat opintomahdollisuudet, osaava henkilöstö ja hyvä saatavuus. (Koulutuksen järjestäjä 62)

Lukioiden välinen yhteistyö. Lukiot ovat riittävän suuria yksiköitä, joten valinnaisuus ja tarjonta voidaan pitää monipuolisena. Monipuolinen kielitarjonta. Kullakin lukiolla on omat vahvuudet. (Koulutuksen järjestäjä 71)

Kaupungin tiivis infra – suurin osa lukioista on lähellä toisiaan ja korkeakoulut ovat lähellä lukioita, se antaa yhteistyölle hyvät mahdollisuudet. Myös liikuntapaikat ovat lähellä lukioita. (Koulutuksen järjestäjä 15)

Osa järjestäjistä nimesi lukioidensa vahvuudeksi ketteryyden ja opiskelijälähtöisyyden. Nämä korostuivat erityisesti pienissä lukioissa, joissa on mahdollista huomioida hyvin opiskelijoiden yksilöllisyys ja henkilökohtaiset tarpeet sekä huolehtia opiskelijoiden hyvinvoinnista. Esimerkiksi pienessä lukiossa yksi ja sama aineenopettaja vastaa oppiaineensa opetuksessa läpi koko lukion ja joissain tapauksissa opettaja on voinut opettaa opiskelijoita jo yläkoulun puolella. Näissä tilanteissa opettajat tuntevat opiskelijat hyvin ja osaavat tukea heitä opiskelussaan. Myös opiskelijoiden yksilölliset tarpeet voidaan huomioida hyvin pienissä opiskelijaryhmissä.

Pienet opiskelijaryhmät ja opiskelijoiden tuntemus, pystytään puuttumaan pian ongelmiin, mikä ehkäisee syrjäytymistä. Yhteistyö paikallisten työelämätoimijoiden kanssa. Paikallishistorian ja luonnon merkitys tukemassa lukio-opintoja. Pystytään tarjoamaan laadukasta opetusta, vaikka välimatkat kunnan sisällä ovat pitkiä, puhumattakaan matkoista lähikaupunkeihin. (Koulutuksen järjestäjä 59)

Kodinomainen, pieni lukio saavuttaa myös ne opiskelijat, jotka isoissa lukioissa todennäköisesti keskeyttäisivät opinnot. Pystymme yksilöllisempään ohjaukseen ja tukeen oikeassa kohdassa. Kaikki eivät ole henkisesti vielä valmiit isoihin lukioyksiköihin siirtymiseen. Monet 9. luokkalaiset, jotka hakeutuvat meiltä [kaupunkiin X] yli tuhannen opiskelijan lukioon, ovat sanoneet, että heitä pelottaa. (Koulutuksen järjestäjä 8)

Vår litenhet, små klasser/grupper gynnar studerandena. (Utbildningsanordnare 76)

Yhteisöllisyys, opiskelijoiden sitoutuminen omaan pieneen paikalliseen lukioon, vahva tekemisen meininki. (Koulutuksen järjestäjä 68)

Pienen seutukaupungin etuja ovat toimivat ja ketterät verkostot ja hallinnon rakenne, joka mahdollistaa joustavan toiminnan. Pidän myös opiskelijan näkökulmasta erittäin tärkeänä pienen koulutuksen järjestäjän vahvuutena tiivistä yhteyttä opiskelijoiden ja opettajien välillä sekä pitkäjänteistä oppimisyhteistyötä. Samalla maltillinen koko tiivistää myös opiskelijoiden keskinäisiä yhteyksiä ja hyvä ryhmäytyminen tukee oppimiseen sitoutumista ja lukio-opintojen suorittamista. (Koulutuksen järjestäjä 19)

Osaava henkilöstö on järjestäjien mukaan yksi lukiokoulutuksen avaintekijä. Avovastauksissa korostetaan lukioiden opetushenkilöstön hyvää yhteistyötä ja kunnianhimoa sekä opettajien sitoutuneisuutta. Koulutuksen järjestämisen vahvuutena on paikallisen lukiokoulutuksen merkitystä ja päättäjien osoittama arvostusta sitä kohtaan esimerkiksi lisärahoituksella.

Lukion ja perusopetuksen opettajayhteistyö on paikallista vahvuutta ja mahdollistaa kelpoisen opetushenkilöstön pienellä paikkakunnalla, joka on opiskelijoiden etu. Julkinen liikenne on olematonta, joten opiskelijoiden kulkeminen kotoa lukioon toisille paikkakunnille ei onnistu. Opiskelijan asuminen toisella paikkakunnalla vuokra-asunnossa voi olla monelle perheelle mahdoton järjestää taloudellisesti. (Koulutuksen järjestäjä 63)

Vahva tahto lukiokoulutuksen ylläpitämiseen yhteistyöorganisaationa peruskoulun kanssa. (Koulutuksen järjestäjä 59)

[---] Kaupungin päättäjät arvostavat lukiokoulutusta ja haluavat säilyttää sen. (Koulutuksen järjestäjä 69)

Koulutuksen järjestäjien mukaan lukiokoulutuksen vahvuuksia ovat laaja opintojaksotarjonta, monimuoto- ja etäopetus, erikoistuminen sekä erityisopetus ja opinto-ohjaus. Osa järjestäjistä nimesi vahvuuksiksi myös opiskelijälähtöisyyden ja ketteryyden. Vahvuutena pidettiin yhteystyötä eri toimijoiden kanssa, esimerkiksi oman lukion opettajien kesken tai korkeakoulujen kanssa.

Läroplans- reformen i de svenskspråkiga gymnasierna

9

De svenskspråkiga utbildningsanordnarnas och gymnasierespondenternas uppfattningar om GLP 2019-reformen motsvarar huvudsakligen hela samplet, men de svenskspråkiga gymnasiernas enkätsvar vittnar också om vissa mer specifika finlandssvenska utmaningar.

GLP 2019-reformen inträffade i en utmanande tid med flera samtidiga reformer och en pandemi som ställde om de normala rutinerna. Tiden för beredningen av de lokala läroplanerna var begränsad, och även om en läroplan träder i kraft ett visst datum, visar utvärderingen att en fullskalig implementering kräver en längre utvecklingsprocess.

I GLP-reformen har särskilt de nya strukturerna på studierna vållat en hel del huvudbry. En del öppna svar vittnar om brister i tillgången på ändamålsenliga svenskspråkiga läromedel med tanke på GLP 2019. Fördröjningar i studieadministrationssystemen har också försvårat hanteringen av de nya studiehelheterna. Också behovet av information, stöd och utbildningar i rätt ögonblick och på svenska aktualiseras i en del svar.

På nationellt plan är gymnasiernas samarbete med arbetslivet, yrkesutbildningen och den fria bildningen rätt svagt, och det är ännu svagare för de svenskspråkiga gymnasiernas del. Det finns säkert olika orsaker bakom detta. Beträffande resurserna uppger de svenskspråkiga respondenterna aningen svagare värden beträffande ordnandet av arbetslivs- och företagssamarbete, främjandet av de studerandes internationella kompetens, ordnandet av både individuell och generell inriktad studerandevård och samarbetet med högskolorna än de finskspråkiga gymnasierna.

För övrigt visar resultaten att det svenskspråkiga gymnasiefältet trots småskaligheten är mycket heterogent. Utvärderingen visar att olika former av samarbete och målmedvetet arbete både inom och mellan olika sorters gymnasier varit mycket viktiga under GLP-processen. De existerande gymnasienätverken verkar vara mycket viktiga för de svenskspråkiga gymnasierna.

Allmänt taget visar utvärderingen att det är de enskilda gymnasiernas specifika omständigheter och förutsättningar som rätt långt avgör hur väl reformarbetet framskridit: Varje gymnasium bildar på sätt och vis en egen värld med sina egna möjligheter och begränsningar.

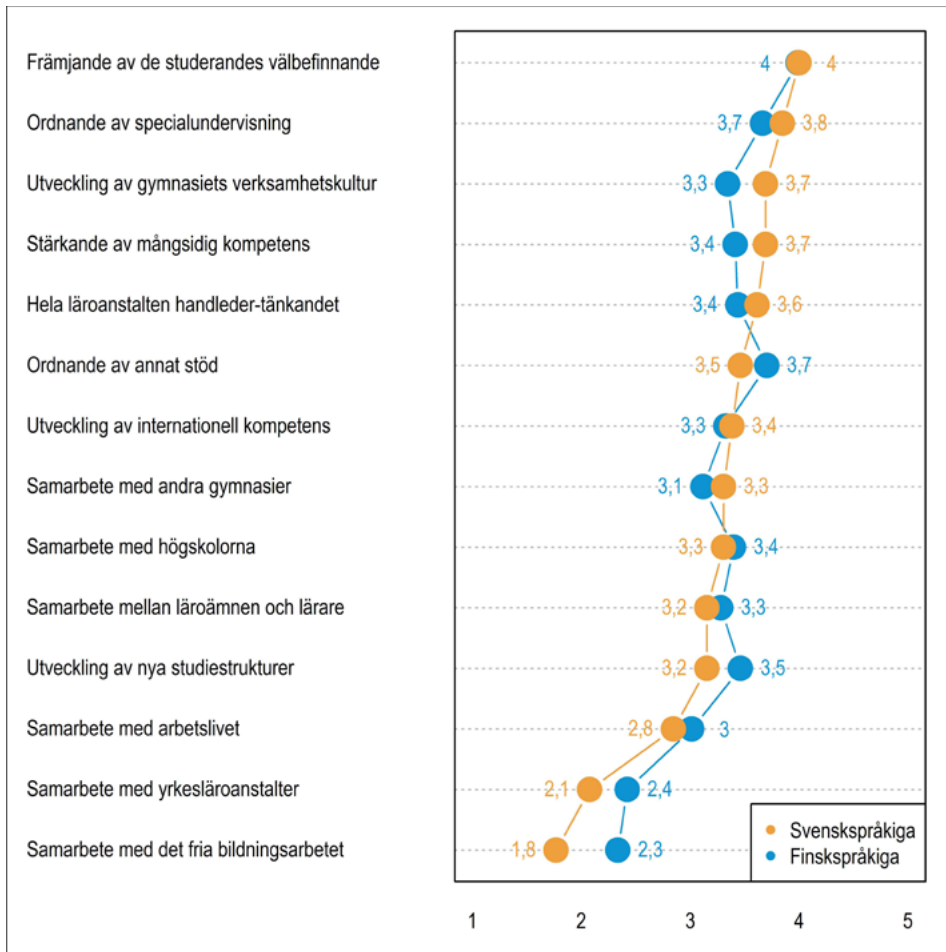
Ungefär hälften av de svenskspråkiga gymnasier i Finland valdes ut till samplet för utvärderingen. Det är sammanlagt 18 av 34 gymnasier. De 18 gymnasier representerar olika regioner, kommuntyper, olika storlekar och olika typer av gymnasier. Information om gymnasier reformen insamlades av finsk- och svenskspråkiga gymnasier och utbildningsanordnare i slutet av läsåret 2021–2022. I hörandena inför utvärderingen deltog också svenskspråkiga gymnasierrepresentanter.

Gymnasieenkäten besvarades av 14 gymnasier. Svarsprocenten i gymnasieenkäten var 78. I figurerna som presenteras i detta kapitel ingår 13 gymnasier eftersom det fanns brister i ett av gymnasiernas enkätsvar. Utbildningsanordnarnas enkät besvarades av färre respondenter (6 st.), svarsprocenten stannade på 33. Beträffande det finskspråkiga materialet var svarsprocenten för gymnasieenkäten 76 och svarsprocenten för anordnarenkäten 53.

I detta kapitel finns ett urval figurer och kommentarer som illustrerar de finsk- och svenskspråkiga gymnasiernas uppfattningar om implementeringen av gymnasier reformen. Kort sagt kan man säga att de svenskspråkiga gymnasiernas enkätsvar visar på liknande mönster och tendenser som de finskspråkiga gymnasiernas svar, men de antyder också om vissa särdrag.

9.1 Beredningen av den lokala läroplanen

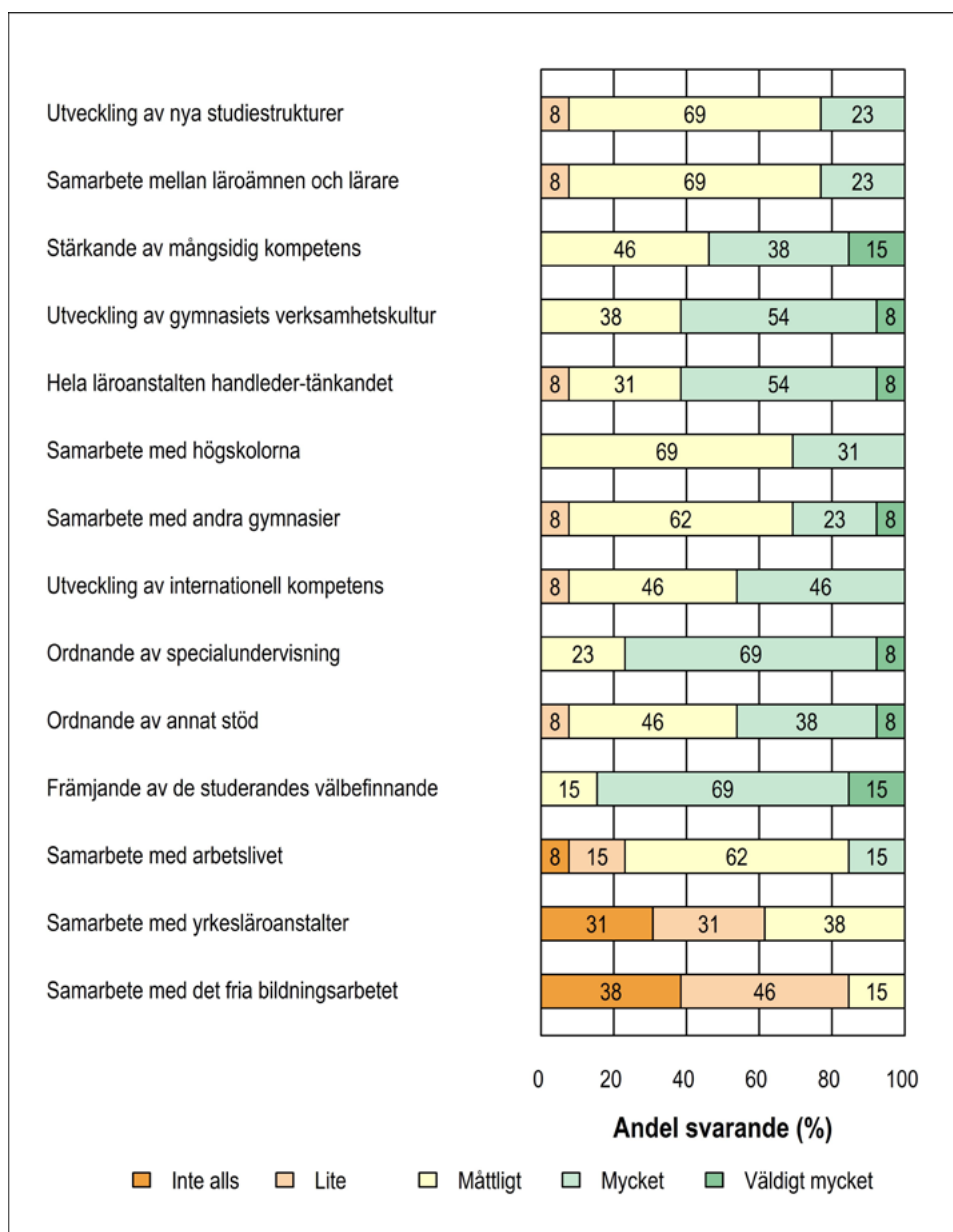
Följande figur åskådliggör i vilken mån de svensk- och finskspråkiga gymnasier lyckats ta hänsyn till gymnasier reformens olika delområden i beredningen av den lokala läroplanen. Skalan 1–5 anger: 1 = *Inte alls*, 2 = *Mycket lite*, 3 = *Något*, 4 = *Mycket*, 5 = *Väldigt mycket*. Värdena i figuren landar mellan 1,8 och 4,0:

FIGUR 16. De genomsnittliga uppfattningarna om hur väl gymnasierna tagit hänsyn till delområdena i beredningen av gymnasiets läroplan. (sv n = 13, fi n = 128)

Figuren visar att likheterna är större än skillnaderna mellan de finsk- och svenskspråkiga gymnasierna: De enskilda värdena och de två kurvorna följer i stora drag samma mönster. Det högsta och det lägsta värdet är detsamma för språkgrupperna: främjandet av de studerandes välbefinnande 4,0 och samarbete med det fria bildningsarbetet 1,8/2,3. De flesta skillnaderna på några decimaler är så obefintliga att de inte bör ges någon större betydelse. I en grupp på 13 gymnasier höjer och sänker några enskilda respondenter på värdena. Tre delområden sticker ut på den svagare sidan, och dessa är svagare på den svenska sidan än på den finska: Samarbetet med det fria bildningsarbetet, samarbetet med yrkesläroanstalterna och samarbete med arbetslivet. Intressanta är också de aningen starkare värden för till exempel verksamhetskulturen och de mångsidiga kompetenserna för de svenskspråkiga gymnasiernas del. Det är möjligt att det bakom små skillnader som dessa också finns kulturella orsaker.

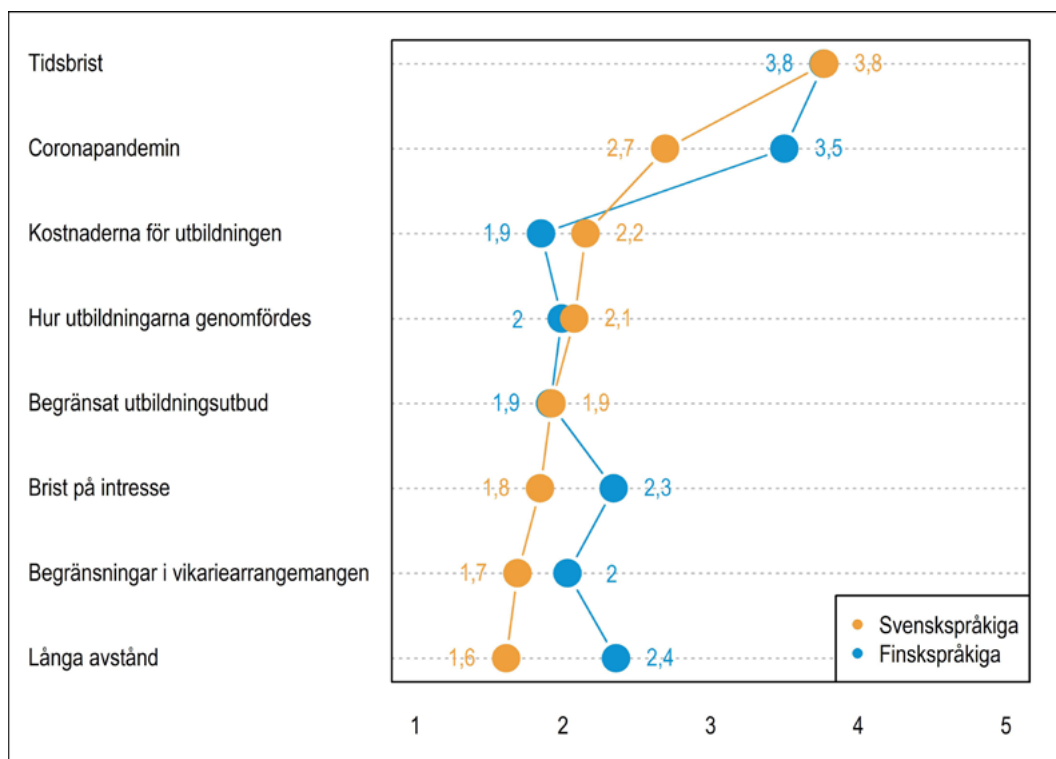
Följande diagram visar mer exakt vad som döljer sig bakom genomsnittet. Den visar hur de 13 gymnasierna besvarat frågan:

FIGUR 17. Fördelningen av uppfattningarna om hur väl gymnasierna tagit hänsyn till delområdena i beredningen av gymnasietts läroplan (n = 13)

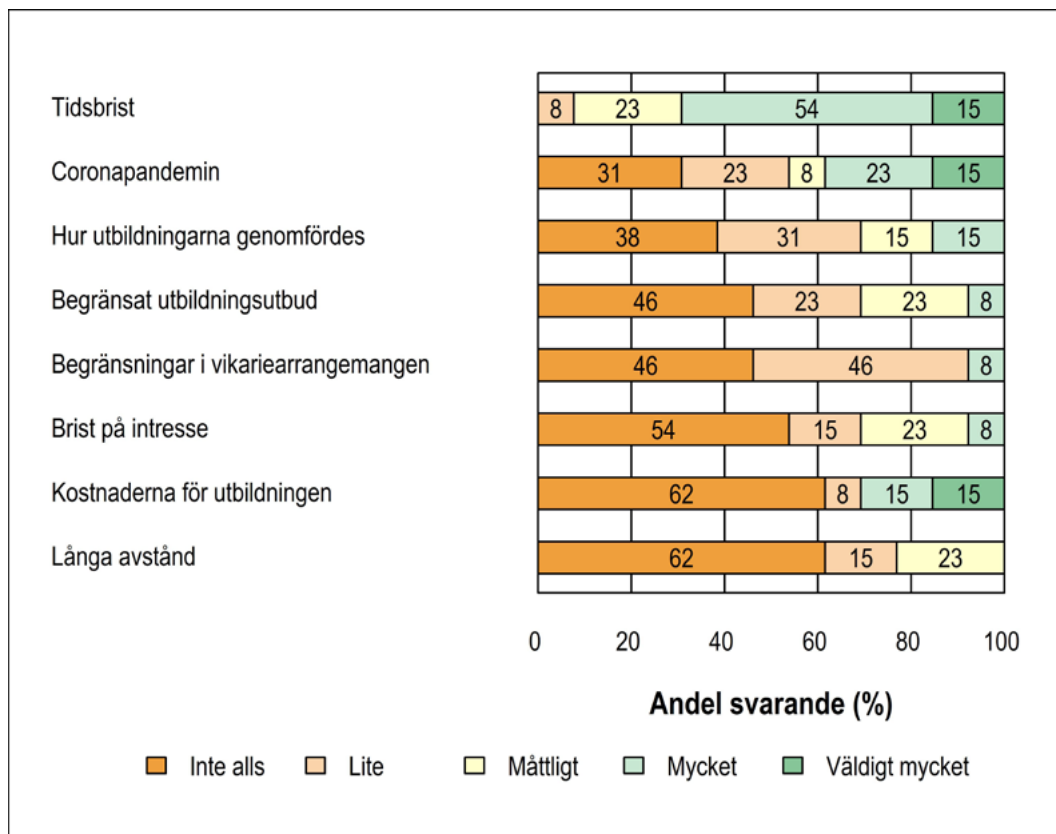
Delområdena är rangordnade enligt genomsnittet, från det starkaste värdet (4,0) högst upp till det svagaste längst nere (1,8). För de flesta delområdena visar figuren att de flesta gymnasier svarat *något* eller *mycket*, men figuren visar också på tydliga skillnader inom det svenskspråkiga gymnasiefältet. Vid en del delområden har enskilda gymnasier svarat *lite*, medan andra svarat *väldigt mycket*. De tre svagaste delområdena längst nere som alla handlar om samarbete sticker ut genom anmärkningsvärt stora andelar av *inte alls* och *mycket lite*. Resultatet väcker den aningen provokativa frågan om gymnasierna upplevt dessa former av samarbete som mindre viktiga?

Under en läroplansreform är informationsgången från det nationella planet till alla de lokala aktörerna ytterst viktig. Informationen sprids till exempel genom olika sorters utbildningar, seminarier och webinarier. Utbildningsstyrelsen är central eftersom läroplansgrunderna utfärdas av dem. I gymnasieenkäten fanns en fråga om vilka faktorer som möjligtvis begränsat undervisnings- och handledningspersonalens deltagande i GLP-utbildningarna. Skalan 1–5 anger: 1 = *Inte alls*, 2 = *Mycket lite*, 3 = *Måttligt*, 4 = *Mycket*, 5 = *Väldigt mycket*. Värdena i figuren landar mellan 1,6 och 3,8. Svaren fördelar sig enligt följande för de två språkgruppernas del:

FIGUR 18. Faktorer som begränsade undervisnings- och handledningspersonalens deltagande i GLP-utbildningar (sv n = 13, fi n = 128)

På det stora hela kan man i ljuset av figuren säga att två faktorer alldeles tydligt försvårat deltagandet i GLP-utbildningar: tidsbrist och coronapandemin. Av dessa är värdet för tidsbristen rentav så högt att det kan tolkas som allvarligt. Pandemin har möjligtvis utgjort en aning mindre begränsande faktor på svenska sidan än på den finska. Beträffande alla de övriga faktorerna i figuren har den begränsande inverkan på deltagandet varit rätt liten, om inte t.o.m. obefintlig. Det att värdet för punkten brist på intresse är så lågt, kan tolkas som en positiv signal beträffande reformen: Undervisnings- och handledningspersonalen har varit intresserade av GLP-utbildningar. Den noggrannare figuren nedan visar på variation inom det svenskspråkiga gymnasienätet:

FIGUR 19. Faktorer som begränsade undervisnings- och handledningspersonalens deltagande i GLP-utbildningar (n = 13)

De ljus- och mörkgröna fälten visar att det finns enskilda gymnasier bland de 13 gymnasierna som upplevt att vissa av faktorerna ovan haft en stor begränsande inverkan på deltagandet i GLP-utbildningarna. Gymnasierespondenterna hade också möjlighet att kommentera om de behövt mer stöd och handledning av Utbildningsstyrelsen.

Handledningen var luddig. En Powerpoint kan läsas på egen hand. (Gymnasium 138)

*I god tid fortbildning i tvärvetenskapligt tänkande och studieavsnittänket
I god tid fortbildning gällande bedömningen i den nya LP:n (Gymnasium 139)*

Bedömning, bedömning av mångsidiga kompetenser (Gymnasium 140)

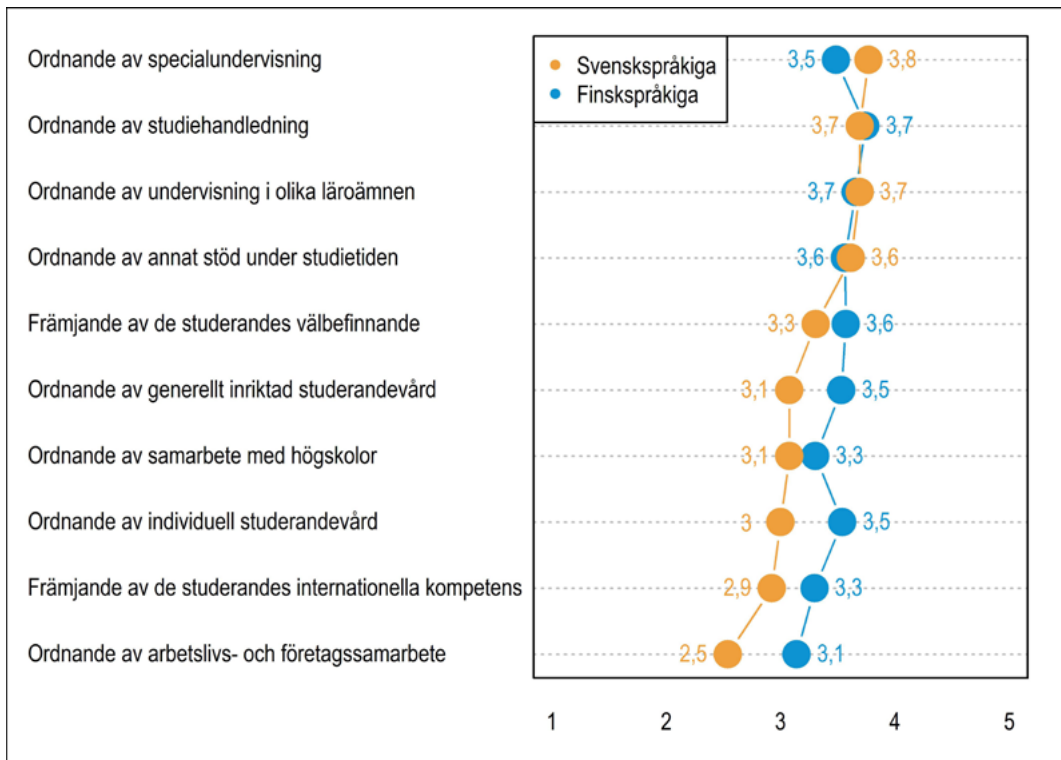
Webbinarierna kom på tok för sent! Våren 2021 erbjöds plötsligt väldigt många webinarier i olika ämnen, men då var vi redan klara med det mesta av skolans läroplan, som skulle godkännas av bildningsdirektören i mars för att gå till nämnden i april och ev komma tillbaka till skolan för rättelser och tillägg i maj. Webbinarierna borde ha kommit ett år tidigare men då var allt ännu väldigt oklart från UBS sida upplevde vi. (Gymnasium 141)

*Ja, klarare och tydligare information i ett tidigare skede.
I synnerhet utformandet av bedömningen har under processens gång väckt många frågor -speciellt bland lärarna. Där hade tydligare riktlinjer/konkreta idéer varit önskvärt.
I slutet av processen bra handledning (Gymnasium 142)*

Några av svaren tyder på att utbildningarna inte inföll vid rätt tidpunkter under implementeringsprocessen, utan i senaste laget. Också bland de finskspråkiga gymnasierna fanns det i synnerhet ett behov av mer konkreta mallar kring utformandet av de nya studieavsnitten i god tid.

9.2 Resurser för implementeringen av läroplanen

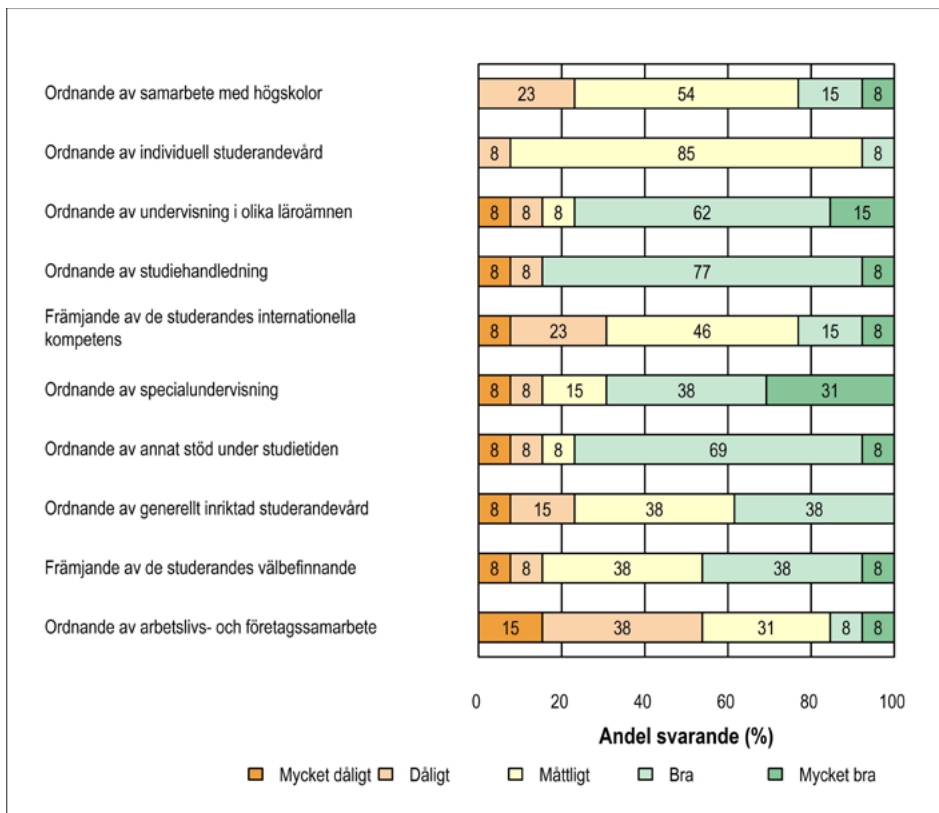
Det är svårt att få tillförlitlig och jämförbar information om de faktiska resurserna för olika ändamål inom utbildningssektorn. Beträffande gymnasiereformen rapporteras uppgifterna i denna rapport enligt respondenternas uppskattningar av resursbehoven och -bristerna. Följande figur åskådliggör hur respondenterna på de svensk- och finskspråkiga gymnasierna uppskattat resurserna för att genomföra GLP-reformens delområden. Skalan 1–5 anger: 1 = *Mycket dåligt*, 2 = *Dåligt*, 3 = *Måttligt*, 4 = *Bra*, 5 = *Mycket bra*.

FIGUR 20. Gymnasiernas uppfattning om de fått tillräckliga resurser för att genomföra GLP-reformens delområden. (sv n = 13, fi n = 128)

De svenskspråkiga gymnasiernas enskilda genomsnitt ligger mellan 2,5 och 3,8 till skillnad från de finskspråkigas 3,1 och 3,7. Skillnaderna mellan språkgrupperna är inte stora, och det gäller att vara försiktig med slutsatser, men uppenbart är i varje fall att två värden ligger aningen mer på den negativa sidan (under 3) för de svenskspråkiga gymnasiernas del: Ordnande av arbetslivs- och företagssamarbete (2,5) och främjande av de studerandes internationella kompetens (2,9). Också ordnandet av både individuell och generellt inriktad studerandevård ser ut att ha svagare resurser i de svenskspråkiga gymnasierna än i de finskspråkiga. Samarbetet med högskolorna visar också på en liten svacka i figuren. Med tanke på gymnasiernas tillgång till studerandevård finns här möjligtvis något som borde undersökas noggrannare. Några utbildningsanordnare lyfte fram följande behov: resurser för studiehandledning och specialundervisning samt skolkurator, skolpsykolog och resurslärare.

Följande figur visar mer exakt vilka fördelningar som döljer sig bakom genomsnittet för de svenskspråkiga gymnasiernas del:

FIGUR 21. Gymnasiernas uppfattning om de fått tillräckliga resurser för att genomföra GLP-reformens delområden. (sv n = 13)

Även om endast 13 gymnasier besvarat frågan, visar fördelningen av svaren tydligt att det inom denna grupp finns stor variation beträffande resurserna. Nästan för varje enskilt delområde finns det tydliga ytterligheter: enskilda gymnasier som angett att de har mycket dåligt eller dåligt med resurser, och enskilda gymnasier som angett att de har mycket bra eller bra med resurser. De delområden där det finns flest gymnasier (över 20 %) som angett att de har mycket dåligt eller dåligt med resurser är följande:

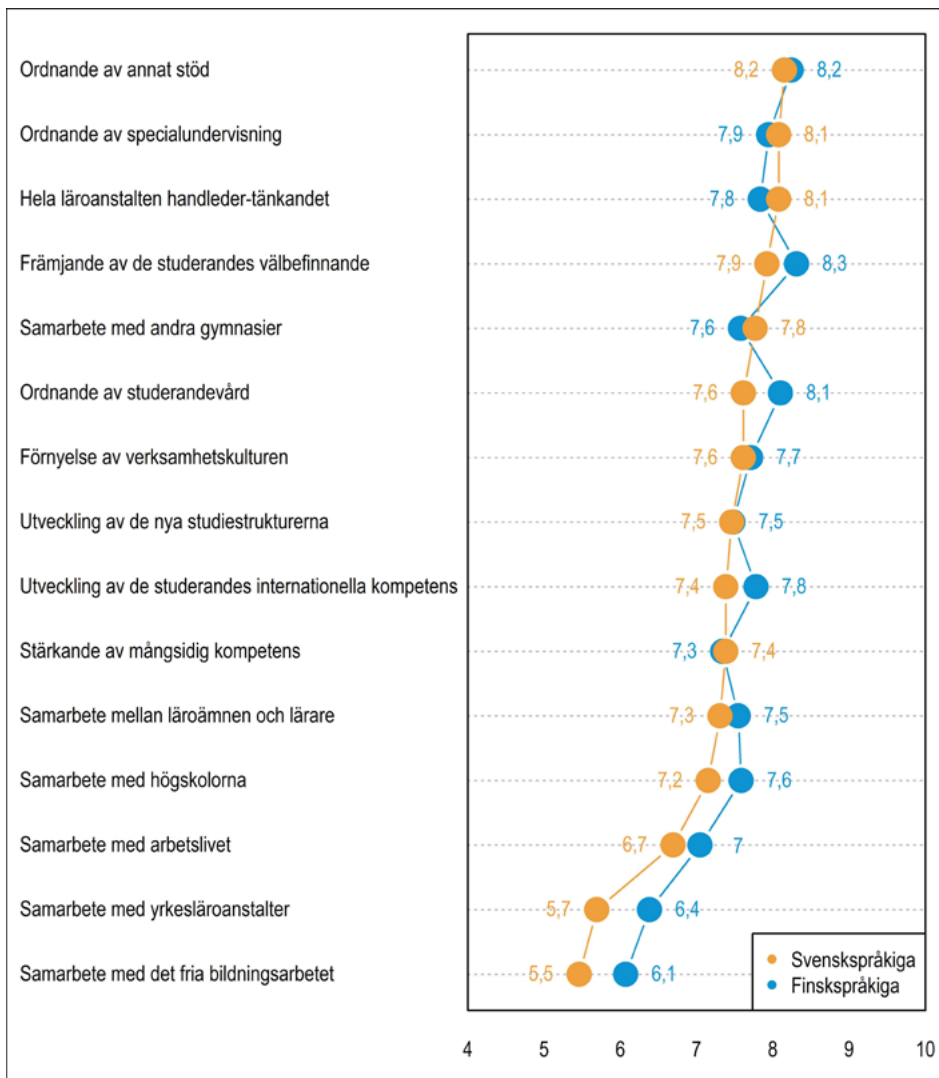
- Ordnande av arbetslivs- och företagssamarbete (53 %)
- Främjande av de studerandes internationella kompetens (31 %)
- Ordnande av samarbete med högskolor (23 %)
- Ordnande av generellt inriktad studerandevård (23 %)

Figuren tyder på rätt stora resursskillnader mellan enskilda svenskspråkiga gymnasier. Medan en del gymnasier har väl med resurser, finns det enskilda gymnasier som mot bakgrund av figuren ser ut att leva mer eller mindre i ett bristtillstånd beträffande vissa av gymnasierreformens delområden.

I Svenskfinland påverkar gymnasiernas läge och avstånden till svenskspråkiga arbetsplatser och högskolor alltid i viss mån dessa möjligheter.

9.3 Läroplansreformen i slutet av läsåret 2021–2022

Gymnasierespondenterna ombads i enkäten uppskatta hur väl GLP-reformens delområden hade förverkligats i slutet av läsåret 2021–2022. Som skala användes skolvitsordsskalan 4–10 som resulterade i följande ”betyg” för reformen:

FIGUR 22. Skolvitsord (4–10) som anger gymnasierna uppfattning om hur väl GLP-reformens delområden förverkligats. (sv n = 13, fi n = 128)

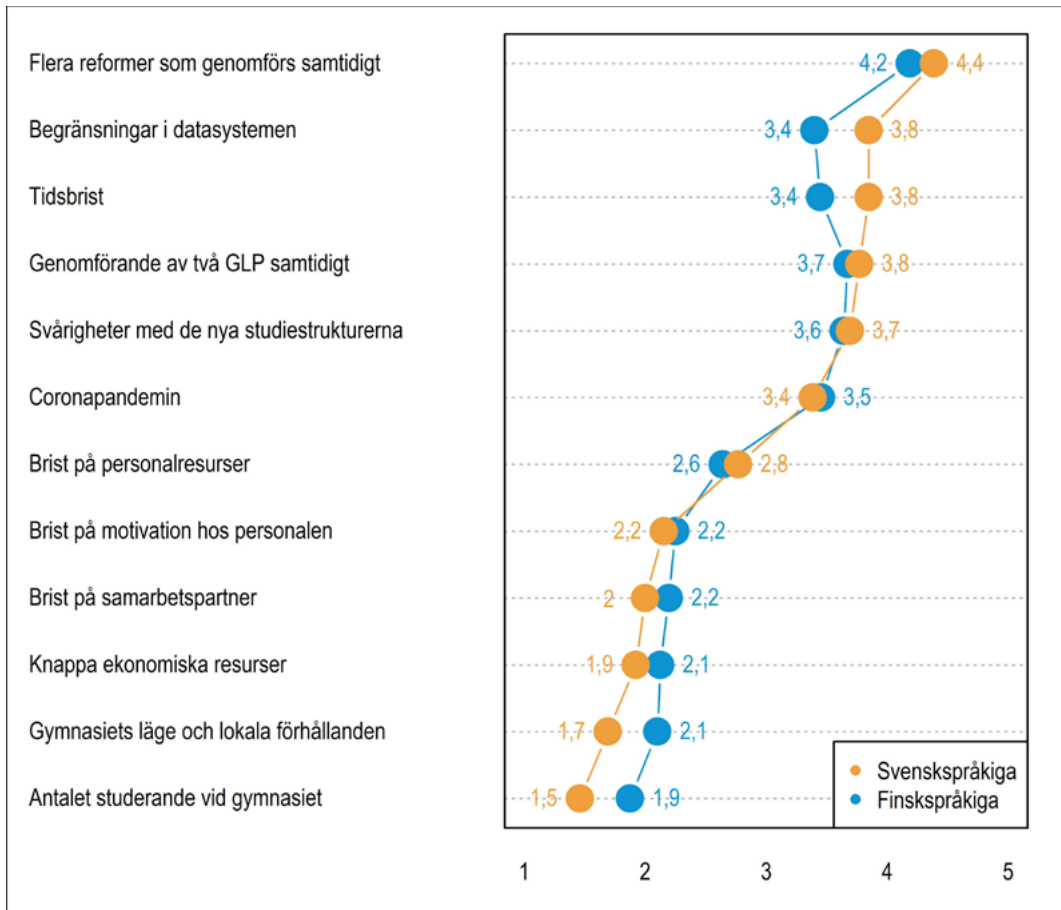
Genomsnittet för alla delområden är 7,5 för de finskspråkiga gymnasierna och 7,3 för de svenskspråkiga gymnasierna. Det nationella genomsnittet som ligger relativt nära vitsordet 8, d.v.s. god nivå, kan ses som ett slags mellanbetyg för gymnasiereformen i slutet av det första läsåret 2021–2022. De finskspråkiga utbildningsanordnarnas genomsnitt för motsvarande uppfattningar var 7,8, medan de svenskspråkiga utbildningsanordnarnas genomsnitt var 8,5. Utbildningsanordnarna har i regel en mer positiv uppfattning om saker än personalen vid läroanstalterna.

Genomsnitten för de olika delområdena landar mellan 6,1–8,2 för de finskspråkiga gymnasiernas del, och mellan 5,5–8,2 för de svenskspråkiga gymnasiernas del. Genomsnitten för de flesta delområdena ligger mellan 7,0 och 8,0 för båda språkgrupperna. Några delområden sticker ut i den svagare ändan, och de gäller alla olika sorters samarbete. Endast samarbetet med övriga gymnasier avviker en aning positivt jämfört med de andra samarbetsformerna. Det vittnar möjligtvis om de aktiva gymnasienätverken som en stark resurs för de svenskspråkiga gymnasierna.

Genomsnitten för de olika delområdena visar framför allt att GLP-reformen långt ifrån förverkligats i sin helhet i slutet av läsåret 2021–2022. En del delområden har utvecklats längre, medan andra delområden på grund av olika orsaker och omständigheter kräver uppmärksamhet och vidareutveckling. De svagaste delområdena för både de finsk- och svenskspråkiga gymnasierna gäller framför allt olika typer av samarbete.

9.4 Faktorer som försvårat eller underlättat implementeringen

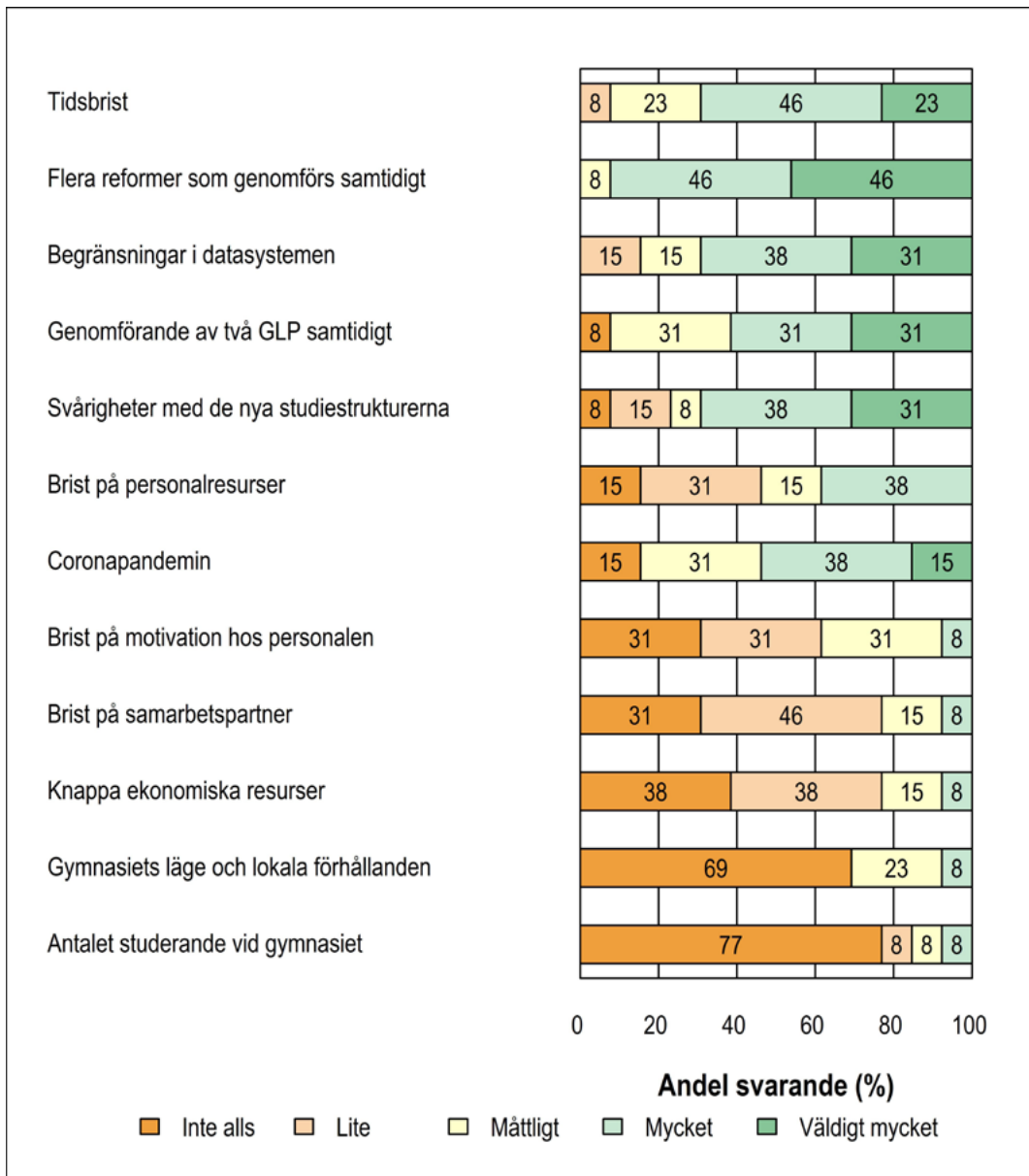
Följande figur åskådliggör hur respondenterna i de svensk- och finskspråkiga gymnasierna uppskattat hur olika faktorer försvårat genomförandet av GLP-reformens delområden. Skalan 1–5 anger: 1 = *Inte alls*, 2 = *Lite*, 3 = *Måttligt*, 4 = *Mycket*, 5 = *Väldigt mycket*.

FIGUR 23. Gymnasiernas uppfattning om hur olika faktorer försvårat implementeringen av GLP-reformen i gymnasiet (sv n = 13, fi n = 128)

De två kurvorna i figuren följer mer eller mindre samma mönster. De sex faktorer högst uppe i figuren som haft den största försvårande effekten på implementeringen, är alla anknutna till något i tidsskedet (t.ex. pandemin, flera samtidiga reformer), de nya läroplansgrunderna (t.ex. strukturer, datasystem) eller den allmänna tidsbristen. Dessa har enligt respondenterna haft en klart större negativ inverkan än mer bestående och gymnasiespecifika faktorer som personalresurser, gymnasiets läge eller storlek. Men genomsnittet döljer variationen som finns mellan gymnasierna; bland gymnasierna verkar det alltid finnas sådana som avviker från de allmänna mönstren, eller representerar helt annorlunda omständigheter.

I följande tabell framgår den mer exakta fördelningen av de svenskspråkiga gymnasierespondenternas uppfattningar av de försvårande faktorerna. Figuren visar att det finns tydliga ytteligheter inom den lilla gruppen på 13 gymnasier:

FIGUR 24. Gymnasiernas uppfattning om hur olika faktorer försvårat implementeringen av GLP-reformen i gymnasiet (sv n = 13)

Figuren visar att gymnasiernas svar anhopat sig enligt vissa mönster, och att det framför allt är de gröna fälten (mycket/väldigt mycket) och det orangea fältet (inte alls) som bygger upp de allmänna tendenserna beträffande delområdena. Anmärkningsvärt är att det vid varje delområde finns gymnasier som upplevt effekten av faktorerna på mycket olika sätt; de svenskspråkiga gymnasierna i Finland utgör ingen homogen grupp. Avvikelserna från de allmänna mönstren gäller

dock enbart enskilda gymnasier. Utöver faktorerna som nämns i figuren, hade respondenterna också möjlighet att nämna övriga faktorer som försvårat implementeringen av läroplanen. Följande faktorer nämndes:

Brist på svenskspråkiga samarbetspartner (Gymnasium 130)

Att informationen kom så sent (Gymnasium 142)

Utöver försvårande faktorer ombads respondenterna också nämna underlättande faktorer. Följande faktorer som underlättat implementeringen av läroplanen nämndes av de svenskspråkiga respondenterna:

Rektors och en lärars deltagande i UBS:s arbetsgrupper: det gav mervärde och en djupare förståelse för hur reformen kunde förverkligas på kommunal och lokal nivå. (Gymnasium 131)

Våra tidigare satsningar på skolutveckling var i linje med den nya läroplanen, så det mesta som följde med den hade vi redan bekantat oss med och börjat implementera i verksamheten. (Gymnasium 132)

Engagerad arbetsgrupp som tagit ansvar. (Gymnasium 135)

Tillräckligt med ekonomiska resurser (beviljat bidrag från undervisningsministeriet). E- grunder fungerade som en stor hjälp i läroplansarbetet. (Gymnasium 137)

Vissa utbildningar har ordnats på distans. De är lättare att delta i. (Gymnasium 139)

Litet kollegium där alla är tvungna att delta leder till engagemang och insyn i helheten. Lyckade samarbeten. Kunnig sekreterare. Positiv inställning hos utbildningsanordnaren (frihet under ansvar, förtroende och stöd). (Gymnasium 140)

OBS! Denna fråga kan förstås på två sätt

Faktorer som har underlättat gymnasiereformen

- att innehållet i modulerna till stora delar överensstämde med tidigare kursinnehåll*
- att det ordnades många skolningstillfällen över nätet i de olika ämnena*
- att svenskspråkig information har funnits tillgänglig*

Faktorer som skulle ha underlättat gymnasiereformen

- Information tidigare med klara strukturer*
- Längre framförhållning*
- Att reformen skulle ha skjutits upp ett år då coronapandemin kom. Nu alltför belastande för personalen*
- Tillgång till läromedel, och framför allt svenska läromedel*
- Utveckling av Wilma anpassat till nya läroplan (Gymnasium 142)*

Implementeringen av GLP 2019 hade underlättats framför allt genom olika sorters samarbete (både inom och mellan gymnasierna) och engagemang, en konstruktiv atmosfär och verksamhetskultur. Utöver detta nämns också externt stöd (utbildningar, stödmaterial, läromedel och UBS stöd). Tilläggsresurser, samarbete med övriga gymnasier, ämneslärnarnas nätverk, distansutbildningar och tidigare utvecklade strukturer och verksamhetssätt nämndes också som positiva, underlättande faktorer.

Det är dock skäl att poängtera att alla försvårande och förenklande faktorer är mycket kontextbundna. Samma faktor, till exempel litet gymnasium kan i ett sammanhang vara en underlättande faktor och i ett annat sammanhang en försvårande faktor. En central slutsats av resultaten i denna utvärdering är att varje enskilt gymnasium utgör ett slags egen liten värld med sina egna omständigheter och förutsättningar. I utvärderingen framgår dock också allmänna faktorer som spelat en roll i implementeringsprocessen.

Arvioinnin keskeiset tulokset

10

Lukiokoulutukseen on viime vuosina kohdistunut erilaisia uudistustarpeita ja toiveita. Lukiolain ja lukion opetussuunnitelmien perusteiden uudistuksilla on pyritty vastaamaan lukiokoulutuksessa havaittuihin kehittämistarpeisiin. Lisäksi kulloistenkin hallitusten koulutuspoliittiset näkemykset ovat vaikuttaneet lukiokoulutuksen uudistamiseen.

Nyt arvioitava LOPS-uudistus käynnistettiin lokakuussa 2018 ja lukion opetussuunnitelman perusteet hyväksyttiin marraskuussa 2019. Ne tulivat voimaan 1.8.2021. LOPS-uudistuksen toteuttaminen ajoittui hyvin erikoiseen tilanteeseen, jossa samaan aikaan tehtiin uudistuksia muun muassa ylioppilastutkintoon ja korkeakouluvalintoihin sekä valmisteltiin oppivelvollisuuden laajentamista. Lukioiden opetussuunnitelmien valmistelu osui kaiken lisäksi pahimpaan koronapandemian aikaan.

Lukion opetussuunnitelmien perusteet on uudistettu lyhyessä ajassa kahteen kertaan. Vuoden 2015 perusteet otettiin lukioissa käyttöön syksyllä 2016 ja niitä ehdittiin toteuttaa vain yhden ikäluokan osalta, kun jo aloitettiin paikallisten opetussuunnitelmien valmistelu vuoden 2019 perusteiden pohjalta. Lukiokoulutuksen peräkkäiset LOPS-uudistukset muutaman vuoden välein eivät tue parhaalla mahdollisella tavalla lukikokoulutuksen pitkäjänteistä kehittämistä. Pikaisen uudistuksen sisäänajo ja omaksuminen jää vaiheeseen, jolloin ei ehditä arvioida, saati kehittää toimintaa. Aikaisemmassa vuoden 2015 LOPS-uudistuksessa oli vielä vähemmän aikaa kuin vuoden 2019 LOPS-uudistuksessa.

LOPS-uudistuksen arvioinnin ensimmäisessä vaiheessa on tarkasteltu lukioiden paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun ja käyttöönoton laajoja ja monivaiheisia prosesseja sekä koulutuksen järjestäjien että lukioiden näkökulmista. Opetussuunnitelmien valmistelun lisäksi arviointi on tuottanut tietoa LOPS-uudistuksen tavoitteiden toteutumisen onnistumisesta sekä onnistumista estävistä ja edistävistä tekijöistä. Arvioinnin seuraavissa vaiheissa vuosina 2023–2024 tullaan selvittämään lukiouudistuksen eri osa-alueita tarkemmin ja julkaisemaan enemmän tietoa lukiokoulutuksen kehittämisen tueksi.

Haastavasta tilanteesta huolimatta lukiot ovat onnistuneet LOPS-uudistuksessa monilta osin

Lukiouudistuksen eri osa-alueiden toteuttamisessa koettiin onnistutun keskimäärin hyvin ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi. Koulutuksen järjestäjät ja lukiot ovat tarttuneet LOPS:n vaatimiin uudistuksiin ja lähteneet uudistamaan lukiokoulutusta LOPS:n mukaisesti. Lukioiden välillä on kuitenkin suuriakin eroja LOPS:n eri osa-alueiden toteuttamisessa.

Paikallisten opetussuunnitelmien valmistelussa lukiot arvioivat onnistuneensa ottamaan huomioon erityisesti opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämisen sekä erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen järjestämisen. Samojen osa-alueiden toteuttamisessa koettiin myös onnistumisia. Opiskelijoiden hyvinvointi vaikuttaa olevan lukioille ja koulutuksen järjestäjille tärkeä asia ja sen edistämiseksi on nähty vaivaa. Lukioilla ja koulutuksen järjestäjillä on myös selkeästi ollut huoli opiskelijoiden hyvinvoinnista. Opiskelijoiden hyvinvoinnin suhteen voidaan myös kokea jonkinlaista riittämättömyyttä. Lukiokoulutuksen oppimäärän laajuus, ylioppilastutkinto ja korkeakoulujen valintamenettelyt aiheuttavat paineita, joita lukiot ja koulutuksen järjestäjät eivät yksinään pysty torjumaan.

Lukioiden lähtökohdat uudistusten tekemiseen ovat erilaiset

Lukiot ovat lähteneet LOPS-uudistuksen toteuttamiseen erilaisista tilanteista. Joissain lukioissa esimerkiksi erityisopetusta tai korkeakouluyhteistyötä on toteutettu jo pitkään ennen varsinaista uudistusta ja niihin liittyvien tavoitteiden toteuttamisessa ollaan jo pitkällä. Toisaalla esimerkiksi korkeakouluyhteistyötä saatetaan vasta aloitella. Osalle lukioista uudistus toi siis enemmän uutta työtä, toisille vähemmän.

Lukiot ovat työstäneet uudistuksen eri osa-alueita myös paikallisista syistä johtuen eri painotuksin. Lukiot ovat ottaneet huomioon paikallisesti esimerkiksi opetuksen kehittämisen tai yhteistyön muiden lukioiden kanssa, ja vähemmälle on jäänyt esimerkiksi yhteistyö ammatillisen koulutuksen kanssa. Jokainen lukio on oma maailmansa, jossa uudistuksen toteuttamisen olosuhteet ovat erilaisia ja niiden toteuttaminen etenee prosessinomaisesti. Lukiokoulutuksen kehittämisen kannalta on tärkeää tunnistaa lukioiden erilaiset tilanteet, tarpeet ja kontekstit.

Opintojen uudet rakenteet aiheuttivat päänvaivaa

LOPS-uudistuksessa luovuttiin kurssirakenteesta ja siirryttiin uudenlaisen järjestelmään, jossa opintojaksot muodostetaan paikallisesti LOPS:ssa määritellyistä moduuleista. Opintojen uusien rakenteiden luominen on työllistänyt lukioita, eikä työ ole aina sujunut ongelmitta. Uusiin rakenteisiin siirtymiseen on liittynyt epävarmuutta, varovaisuutta, epätietoisuutta ja jopa turhautumista. Työhön olisi tarvittu enemmän tukea LOPS-prosessin alkuvaiheessa ja konkreettisia esimerkkejä. Myös tietojärjestelmien puutteet vaikeuttivat uusien opintokokonaisuuksien hallinnointia.

Rakenteellisten uudistusten toimivuutta ja hyödyllisyyttä on kyseenalaistettu ja kaivattu lisää perusteluja. Uudet rakenteet ovat tuoneet opettajille lisää töitä ja paikoin myös opetussisältöjen koettiin paisuneen. Lukiot ovat edenneet rakenteiden uudistamisessa eri tahtisesti. Osa lukioista on jäänyt vanhaan ja osa rohkeasti uudistanut onnistuneesti opintoja. Valtaisan rakenteellisen uudistuksen toteuttaminen olisi ehkä vaatinut pilotointia tai kokeilua, ennen sen valtakunnallista toteuttamista. Kehittämisen ei tarvitse kulkea kantapään kautta.

Ohjausta ja tukea olisi kaivattu lisää

Opetussuunnitelmien valmistelussa saatiin sekä Opetushallitukselta että koulutuksen järjestäjiltä ohjausta ja tukea. Ohjauksen ja tuen ajoittamisessa ei onnistuttu parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi Opetushallituksen ohjeet valmistuivat prosessin vaiheissa, jolloin osa oli jo aloittanut opetussuunnitelmien valmistelun ja olisi kaivannut enemmän konkretiaa etenkin opintojen uusien rakenteiden toteuttamiseen.

Yhteistyö koettiin hedelmälliseksi, mutta osa koki jääneensä uudistuksen kanssa yksin

Yhteistyö lukioissa, sekä lukioden että koulutuksen järjestäjien kanssa on yksi keskeinen uudistusta edistävä tekijä. Eräs vastaaja osuvasti kirjoittikin ”Isoa uudistusta on paha tehdä yksin.” Osa vastaajista oli kokenut myös yksinäisyyttä LOPS-työssä, sillä kaikilla lukioilla ei ole ollut sopivia verkostoja LOPS-työlle.

Lukioden sisäinen yhteistyö uuden opetussuunnitelman valmistelun ja toimeenpanon yhteydessä on koettu avartavaksi ja hedelmälliseksi, varsinkin jos lukiossa on rakentava toimintakulttuuri ja työilmapiiri sekä sitoutunut johto ja henkilöstö.

Lukioden ja muiden toimijoiden välinen yhteistyö arvioitiin keskimäärin heikoksi

Erilaiset yhteistyökuviot ovat useille lukioille luontainen tapa toteuttaa lukiokoulutusta. Lukioden välistä verkostomaista yhteistyötä on kehitetty jo useamman vuoden ajan. Arviointi osoittaa, että lukioden onnistumiset näissä yhteistyökuvioissa ovat keskimääräisesti suhteellisen hyvällä tasolla, mutta lukioden välillä on suurtakin vaihtelua.

Yhteistyön osalta havaittiin, että erityisesti lukioden yhteistyö vapaan sivistystyön, ammatillisen koulutuksen ja työelämän kanssa oli jäänyt jo valmisteluvaiheessa vähemmälle huomiolle ja myös sen toteuttamisessa onnistuminen arvioitiin ensimmäisen lukuvuoden päätteeksi melko heikoksi. Lukioden yhteistyö korkeakoulujen kanssa arvioitiin hieman onnistuneemmaksi, mutta myös siihen liittyi suurta lukioden välistä vaihtelua.

LOPS-uudistus toteutuu prosessinomaisesti

Opetussuunnitelmauudistus ei toteudu ”yhdessä yössä”, koska toimivien ratkaisujen kehittäminen vaatii aikaa, kokeilemista ja työstämistä. Prosessiin voi kuulua useampikin vuosi. Paikallisesti kehitetään esimerkiksi edelleen opintojen uusia rakenteita. Tämä on jossain määrin luonnollista ja tunnusomaista laajamittaisille uudistusprosesseille.

Prosessinomaisen etenemiseen voi liittyä myös ongelmia. Pitkittänyt prosessi voi kieliä muutoksen tekemisen vaikeudesta, joka voi johtua esimerkiksi epäselvistä tai tulkinnanvaraisista tavoitteista, resurssien puutteesta tai riittämättömästä ohjauksesta ja tuesta. Eritahteisesti eri lukioissa etenevät ja mahdollisesti pitkittyvät prosessit voivat olla ongelmallisia myös opiskelijoiden yhdenvertaisuuden näkökulmasta.

Opetussuunnitelmauudistukseen suhtaudutaan pääsääntöisesti myönteisesti, mutta lukiokoulutukseen liittyy myös ristiriitoja ja tulevaisuuden haasteita

Opetussuunnitelmauudistukseen suhtauduttiin pääsääntöisesti myönteisesti ja todettiin, että kehittämisen suunta on oikea. Mutta joukossa oli myös kriittisiä näkemyksiä. Lisäksi osa lukio-toimijoista suhtautui uudistukseen kaksijakoisesti toteamalla, että uudistuksessa oli jotain myönteistä, mutta myös pulmia. Pulmallisia tekijöitä ovat esimerkiksi opetussuunnitelman laajuus, opintojen uudet rakenteet, tuntijako, opettajien palkkausjärjestelmä, ylioppilastutkinto sekä korkeakoulujen valintamenettelyt.

Uusi opetussuunnitelma korostaa laaja-alaista osaamista ja sivistystä ja opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtimista. Tukevatko ylioppilastutkinnon vaatimukset ja korkeakoulujen opiskelija-valinnat näitä tavoitteita? (Lukio 46)

Lukiokoulutukseen kohdistuu erilaisia toiveita ja odotuksia, jotka voivat olla osittain ristiriidassa opetussuunnitelman tavoitteiden kanssa.

Lukiokoulutuksen järjestämisen resursseihin oltiin suhteellisen tyytyväisiä, vaikka rahoituksen taustalla on suurempia haasteita. Valtion rahoituksessa on puutteita, jonka takia lukiokoulutusta toteutetaan osittain esimerkiksi kuntien rahoituksella ja erilaisilla hankerahoituksilla.

Lukiokoulutuksen järjestämisen turvaaminen tulee olemaan tulevana vuosina suuri haaste. Osa lukioista pienillä paikkakunnilla kamppailee yhä pienevien ikäluokkien aiheuttamasta opiskelijamäärien vähenemisestä, millä on välittömiä seurauksia lukiokoulutuksen järjestämiseen. Myös maksuttoman toisen asteen koulutus uudistuksella on ollut vaikutuksia lukiokoulutukseen. Esimerkiksi pienemmiltä paikkakunnilta ja kehyskunnista hakeudutaan suurempien kaupunkien lukioihin.

Arvioinnin luotettavuus

Lukiokoulutukseen kohdistui opetussuunnitelmauudistuksen kanssa samanaikaisesti useita muitakin uudistuksia. Koska ne kaikki vaikuttavat lukiokoulutuksen toteuttamiseen, on mahdollista tietää, millaisia lukioiden ja järjestäjien vastaukset arviointikyselyihin olisivat olleet, jos opetussuunnitelmauudistus olisi tehty erillisenä. Arvioinnin ajankohta ei muutenkaan ollut täysin ihanteellinen, sillä paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun kannalta kyselyt toteutettiin ehkä hieman myöhässä, ja toisaalta opetussuunnitelmien toteuttamisen suhteen oltiin vasta alkuvaiheessa. Osa vastaajista kokikin, että osaan kyselyjen väittämistä oli vaikea vastata uudistuksen tässä vaiheessa.

Kyselyjen osuvuus jakoi vastaajien mielipiteitä. Lukioista noin 40 prosenttia (täysin tai jokseenkin samaa mieltä) vastaajista piti väittämiä osuvina. Toisaalta noin kolmannes (31 % täysin tai jokseenkin eri mieltä) koki, etteivät kyselyn väittämät olleet osuvia. Järjestäjistä kyselyn osuvuutta piti hyvänä 56 prosenttia vastaajista ja heikkona noin 10 prosenttia.

Arvioinnin otos kattoi noin puolet maamme lukioista ja koulutuksen järjestäjistä. Lukio-otos oli alueellisesti edustava ja mukana oli tasaisesti eri kokoisia lukioita. Otos tehtiin ositettuna, jotta mukaan saatiin kattavasti kunnallisten ja muiden järjestäjien lukioita sekä suomen- ja ruotsinkielisiä lukioita. Vaikka mukana oli myös aikuislukioita, niiden osuus aineistosta oli hyvin pieni, eikä arviointituloksia ole eritelty heidän näkökulmastaan. Lukiokyselyn vastausprosentti oli koko aineiston tasolla 76 prosenttia mitä voidaan pitää vähintäänkin kohtuullisena. Etelä-Suomen vastausprosentti oli hieman muita AVI-alueita heikompi, mikä ei todennäköisesti vääristä arvioinnin tuloksia merkittävästi, sillä AVI-alueiden väliset erot vastauksissa olivat suurimmillaankin pieniä.

Järjestäjäkyselyn otos oli alueellisesti edustava, mutta useamman kuin yhden lukion järjestäjät olivat yliedustettuina otoksessa ja siten myös aineistossa. Järjestäjäkyselyn vastausprosentti oli 53, eli selvästi heikompi kuin lukiokyselyssä. Tämä luo enemmän tilaa vastaajajoukon valikointumisen vaikutuksille arviointituloksiin. Järjestäjien arviot olivat monilla arvioinnin osa-alueilla myönteisempiä kuin lukioiden. Vaikka tämä ilmiö on tuttu useista Karvin ja muiden toimijoiden arvioinneista, on syytä pohtia, onko järjestäjäkyselyyn saattanut vastata myönteisemmin uudistukseen suhtautuva osuus otosjoukosta kuin lukiokyselyyn.

Oman haasteensa lukio- ja järjestäjäkyselyjen vertaamiseen tuottaa se, että esimerkiksi pienissä kunnissa ja yksityisillä koulutuksen järjestäjillä lukion rehtori saattaa hoitaa myös koulutuksen järjestäjän tehtäviä. Tällöin sama henkilö on järjestäjäkyselyyn vastaamisen lisäksi ollut mukana myös lukiokyselyn ryhmävastauksessa. Arviointiaineistossa on yhteensä 40 rehtoria, jotka ovat vastanneet molempiin kyselyihin. Kun vastaamiseen osallistuu sama henkilö, vastauksissa on vähemmän vaihtelua kuin silloin, jos vastaajat olisivat toisistaan erillisiä. Jos järjestäjät suhtautuvat uudistuksiin yleensä myönteisemmin kuin oppilastason henkilöstö, järjestäjien osallistuminen lukiokyselyyn saattaa muuttaa lukioiden vastauksia hieman myönteisemmiksi kuin ne muuten olisivat olleet.

Arviointiaineisto on koottu itsearviointikyselyllä. Tulokset siis perustuvat vastaajien tai vastaajaryhmien subjektiivisiin kokemuksiin ja arvioihin siitä, kuinka hyvin opetussuunnitelmauudistuksen valmistelussa ja toteuttamisessa on onnistuttu. Etenkin avovastauksiin ovat voineet vastata keskimääräistä kriittisemmin uudistukseen suhtautuneet henkilöt, mikä yhtäältä tuo hyvin esiin uudistuksessa koettuja ongelmakohtia, mutta saattaa toisaalta vääristää käsitystä haasteiden yleisyydestä.

Koska itsearviointien vastauksissa välittyi aina jossain määrin vastaajan näkökulma ja intressit, arvioinnin tulokset olisivat todennäköisesti olleet ainakin jossain määrin erilaiset, jos kyselyn vastaajajoukko olisi ollut toinen. Esimerkiksi opiskelijoiden näkökulma hyvinvointia, tukea ja ohjausta koskeviin uudistuksiin jää tässä arvioinnissa kuulematta. Tämä raportti on kuitenkin osa laajempaa hanketta, jonka tulevissa vaiheissa pureudutaan tarkemmin uudistuksen eri osaluaisiin myös opiskelijoiden ja esimerkiksi erityisopettajien näkökulmasta.

Kehittämis- suositukset

Arviointiryhmä on laatinut arvioinnin tulosten pohjalta seuraavat kehittämissuosituksen:

1. Lukiokoulutusta tulee kehittää nykyistä pitkäjänteisemmin ja suunnitelmallisemmin.

Arvioinnin tulokset osoittavat, että opetussuunnitelmauudistuksen kaltainen laaja kokonaisuudistus edellyttää valtakunnan tasolla nykyistä parempaa suunnittelua ja valmistelua sekä huolellisempaa eri uudistusten ajoitusta. Lukiokoulutusta on syytä suunnitella yli hallituskausien, niin etteivät esimerkiksi peräkkäiset laajamittaiset uudistukset työllistä lukiokoulutuksen toimijoita liikaa ja johda uudistusten vaillinaiseen toteutumiseen.

LOPS 2019 -uudistus ajoittui tilanteeseen, jossa käynnissä oli useita laajoja lukiokoulutukseen kohdistuvia uudistuksia samanaikaisesti. Edellinen LOPS vuodelta 2015 oli juuri ehditty ottaa käyttöön, kun lukiokentän piti tarttua uuden LOPS:n vaatimiin muutoksiin. Samaan aikaan uudistettiin korkeakoulujen valintamenettelyjä ja toteutettiin oppivelvollisuuden laajentaminen. Useiden laajamittaisten uudistusten yhtäaikainen toteuttaminen laadukkaasti on käytännössä mahdotonta. Myös opetussuunnitelman perusteiden laajuutta on voitava tarkastella kriittisesti.

Opetussuunnitelmauudistus on jo itsessään laaja kokonaisuudistus, jonka laadukas toteuttaminen edellyttää, että uudistusta lukioissa toteuttavilla henkilöillä on riittävästi aikaa yhdessä ajatella, suunnitella, kehittää ja kokeilla sekä ottaa käyttöön uusia toimintoja ja toimintatapoja.

2. Lukiot tarvitsevat edelleen tukea opetussuunnitelmien toteuttamisessa.

Lukiot ovat keskenään erilaisissa tilanteissa uuden opetussuunnitelman toteuttamisessa. Monin paikoin kaivataan vielä tukea muun muassa opintojen rakenteelliseen uudistukseen sekä yhteistyön toteuttamisessa lukion ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Opintojen rakenteellinen uudistaminen on ollut vaativa työ eivätkä sitä ole helpottaneet yhteensopimattomat tietojärjestelmät.

Opetushallituksen tulee edelleen tukea lukioita ja lukiokoulutuksen järjestäjiä opetussuunnitelmien tavoitteiden toteuttamisessa. Lukiot kaipaavat selkeyttä ja konkretiaa, vinkkejä ja esimerkkejä sekä verkostoitumista muiden lukioiden kanssa. Hyvien käytäntöjen kartoittaminen ja jakaminen palvelisi koko lukiokoulutuksen kenttää. Tietojärjestelmien yhteentoimivuuden varmistaminen on keskeistä opintojen rakenteellisen uudistuksen toteutumiselle. Ohjauksen ja tuen kohdentamisessa on syytä ottaa huomioon lukioiden erilaiset toimintaympäristöt ja tarpeet.

3. Lukion opetussuunnitelman toteuttaminen vaatii yhteistyön kehittämistä.

Väestömuutosten vuoksi tulevina vuosikymmeninä kansallisten, alueellisten ja paikallisten toimijatahojen merkitys tulee korostumaan. LOPS:n toteuttamista edesauttaa koulutuksen ja opetuksen suunnittelu ja toteuttaminen yhdessä, yli oppilaitos- ja järjestäjärajoiden. Yhteistyötä tarvitaan sen sijaan, että jokainen lukio toteuttaa lukiokoulutusta yksin yhä ahtaammissa olosuhteissa.

Nykyisiä lukioverkostoja tulee vahvistaa ja tukea. Lisäksi tarvitaan enemmän lukioiden hyödynnettävissä olevia yhteisiä rakenteita, esimerkiksi yhteistyöverkostoja ja opintojaksoja, joita ei ole järkevää kaikkien kehittää yksin. Yhteistyötä korkeakoulujen, ammatillisen koulutuksen, työelämän ja vapaan sivistystyön kanssa kannattaa suunnitella ja toteuttaa yhdessä.

Kehittämismyönteinen ja yhteisöllinen toimintakulttuuri edistää uudistuksen tavoitteiden toteuttamista. Pedagoginen johtaminen on avainasemassa opetussuunnitelman toteuttamisessa ja koulutuksen kehittämisessä lukiossa. Lukion koko henkilöstön välistä yhteistyötä, kokemusta työn mielekkyydestä ja kiinnostusta opetuksen kehittämiseen tulee vaalia ja vahvistaa.

4. Valtion tulee turvata lukiokoulutuksen riittävä perusrahoitus.

Lukiokoulutuksen rahoituksen varmistaminen on avainasemassa lukion opetussuunnitelman tavoitteiden toteutumisen kannalta. Esimerkiksi kunnat rahoittavat tällä hetkellä lukiokoulutustaan lakisäateisen asukasperusteisen rahoitusosuuden lisäksi merkittävästi myös itse. Olosuhteet kuitenkin muuttuvat, sillä sekä kuntien menot että tulot ovat vuodesta 2023 lähtien huomattavasti aiempaa pienempiä. Jatkossa ei ole mahdollista luottaa siihen, että kunnat pystyvät kompensoimaan valtion rahoitusleikkauksia. Valtion tulee kantaa vastuunsa lukiokoulutuksen rahoituksesta poistamalla rahoituslain 23b § rahoitusleikkaus (Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta 2009/1705).

Lukiokoulutusta kehitetään ja toteutetaan myös erillisillä valtionavustuksilla ja muilla hankerahoituksilla. Jatkuva hankerahoituksen hakeminen ja hankkeiden toteuttaminen työllistävät lukioita ja vievät opettajien ja rehtoreiden työaika ja energiaa. Arvioinnissa

havaittiin, että monet lukiot olivat huolissaan, miten pärjäävät, kun hankerahoitus päättyy. Koulutuksen järjestäjillä ei ole yhtäläisiä mahdollisuuksia paikata rahoitusta, mikäli koulutuksen perusrahoitus on puutteellista.

5. Kaikessa kehittämisessä on huomioitava, etteivät lukiokoulutusta ohjaavat rakenteet ole ristiriidassa opetussuunnitelman tavoitteiden kanssa.

Arvioinnissa ilmeni, että lukiokoulutusta ohjaavat LOPS:n lisäksi myös muut tekijät, jotka voivat olla ristiriidassa toistensa kanssa. Jos korkeakouluvalinnat ja sen myötä ylioppilastutkinto ylikorostuvat lukioden toiminnassa, ne voivat vaikuttaa epäsuorasti LOPS:n kokonaisvaltaiseen toteuttamiseen. LOPS:n tavoitteista esimerkiksi yhteistyö ammatillisen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja työelämän kanssa voivat jäädä vähemmälle huomiolle, kuten arviointitulosten perusteella näyttää käyneen.

LOPS-uudistuksen yhtenä tavoitteena on ollut opetuksen uudistamien ja eri aineenopettajien välisten yhteistyön vahvistaminen. Tämän tavoitteen toteuttamista vaikeuttaa muun muassa opettajien palkkausjärjestelmä. Myös lukion tuntijako mainittiin arvioinnissa tekijänä, joka rajoittaa lukiokoulutuksen perusteellisempaa uudistamista.

LOPS-uudistuksen tavoitteiden toteutuminen riippuu osittain siitä, kuinka hyvin lukio-koulutuksen vaikuttavat tekijät toimivat yhdessä. Lukiokoulusta ohjaajien eri tekijöiden suhteista, toimivuudesta ja keskeisistä ongelmakohtista tarvitaan lisää tutkimustietoa.

Lähteet

- Atjonen, P. (2014). Kehittävän arvioinnin periaatteiden ilmeneminen opetus- ja kasvatustieteen arviointiraportissa vuosina 2005–2012. *Kasvatus* 45(3), 212–227.
- Blom, H. & Tornberg, A. (2019). Lukion tuntijakokeilu. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2019:22. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-648-5>
- Bondfolk, A. (2017). Lukion opetussuunnitelman perusteiden uudistus musiikinopetuksessa. Kandidaatin tutkielma. Musiikkikasvatus. Jyväskylän yliopisto.
- Borodavkin, M., Härkönen, R. & Tikka, K. (2020). Lukiodiplomiselvitys 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2020:34. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-852-6>
- Hautamäki J., Säkkinen T., Tenhunen M-L., Ursin J., Vuorinen J., Kamppi P. & Knubb-Manninen G. (2012). Lukion tuottamat jatkokoulutusvalmiudet korkeakoulutuksen näkökulmasta. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisu 59.
- HE 235/2018. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ylioppilastutkinnosta ja lukiolain 1 ja 6 §:n muuttamisesta.
- IBM Corp. (2021). IBM SPSS Statistics for Windows. Versio 28.0. [Tilasto-ohjelma] Armonk, NY: IBM Corp.
- Kamppi, P. Lepola, L. Marjanen, J. Filpus, N-S., Välijärvi, J., Ahva, T., Kasurinen, H., Koski, K., Salminen, J. & Värrä, K. (2021). Lukion tuntijakokeilun arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 25:2021.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). (2020). Kehittävä arviointi kansallisessa koulutuksen arviointikeskuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Tiivistelmät 8:2020.
- Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi). (2022). Koulutuksen arviointisuunnitelma 2020–2023. Haettu 16.2.2023 osoitteesta https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/03/KARVI_arviointisuunnitelma_paivitety_2022_web.pdf
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 532/2017.
- Laki opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta 716/2018.
- Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä 672/2005.
- Laki ylioppilastutkinnon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta 715/2018.
- Laki ylioppilastutkinnosta 502/2019.
- Lukioasetus 810/1998.
- Lukiolaki 629/1998.
- Lukiolaki 714/2018.

- Niemi, H. (2013). Kehittävä arviointi – tulevaisuuden ennakointia ja pyrkimystä yhteistyöhön. Teoksessa G. Knubb-Manninen, H. Niemi & V. Pietiläinen (toim.), Kansallinen arviointi kohti tulevaisuutta. Koulutuksen arviointineuvoston 10-vuotisjuhlajulkaisu. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 63, 105–116.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (20.4.2021). Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelma 2021–2022 – seurantaryhmän asettaminen. [Asettamispäätös]. Haettu 23.2.2023 osoitteesta https://api.hankeikkuna.fi/asiakirjat/eaec8c231-4840-4203-9cca-10db1c6ebacc/f2f1b6bf-3c47-4d79-a153a8b5c7cc4b48/ASETTAMISPAATOS_20210603102636.PDF
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2017a) Gaudeamus igitur – ylioppilastutkinnon kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:16. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-462-7>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2017b). Lukioselvitys: Kooste lukion nykytilaa ja kehittämistarpeita koskevista selvityksistä ja tutkimuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:49. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-531-0>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2019a). Katse korkealle: Näkökulmia lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyöhön. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:6. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-620-1>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2019b) Vaihtoehtoja lukiokoulutuksen rahoitukselle. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:33. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-661-4>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2022a). Laadukas toisen asteen koulutus kaikille: Toisen asteen koulutuksen yhteistyön ja järjestäjäjärakenteen kehittämishankkeen loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-796-3>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM). (2022b) Lukiokoulutuksen laatustrategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2022:43. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-809-0>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (19.5.2021). Lukion laatu- ja saavutettavuusohjelma parantamaan lukiokoulutuksen laatua ja edistämään lukiolaisten hyvinvointia. [Tiedote]. Haettu 23.2.2023 osoitteesta <https://minedu.fi/-/lukion-laatu-ja-saavutettavuusohjelma-parantamaan-lukiokoulutuksen-laatu-ja-edistamaan-lukiolaisten-hyvinvointia>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2013). Tulevaisuuden lukio. Valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2013:14. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-246-3>
- Opetushallitus (OPH). (2015a). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015. Määräykset ja ohjeet 2015:48. Helsinki: Next Print Oy.
- Opetushallitus (OPH). (2015b). Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2015. Määräykset ja ohjeet 2015:54. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Opetushallitus (OPH). (2019a). Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:2a. Helsinki: Punamusta Oy.
- Opetushallitus (OPH). (2019b). Aikuisten lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perusteet 2019. Määräykset ja ohjeet 2019:3a. Helsinki: Punamusta Oy.
- Opetusministeriö (OPM). (2006). Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle. Opetusministeriön julkaisuja 2006:24. Haettu 23.2.2023 osoitteesta: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79977/opm24.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013.
- Patton, M.Q. (2011). Developmental Evaluation. Applying Complexity Concepts to Enhance Innovation and Use. New York: The Guilford Press.
- R Core Team (2021). R: A Language and environment for statistical computing. Versio 4.1.1. [Tilasto-ohjelma]. <https://cran.r-project.org>
- Rinta-aho, H. & Mikkola, K. (2018). Selvitys suomalaisen ylioppilastutkinnon järjestämisestä englannin kielellä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 15/2018. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-561-7>

- Saarinen, J., Venäläinen, S., Johnson P., Cantell, H., Jakobsson, G., Koivisto P., Routti M., Väänänen J., Huhtanen M. & Viitala M. (2021a). OPS kehittämistyön kompassina. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 1:2021.
- Saarinen, J., Venäläinen, S., Viitala, M., Huhtanen, M., Jäntti A., Silverström C., Åkerlund, C. & Hellgren J. (2021b). Läroplansutvärderingen 2016–2020. En utvärdering av implementering av läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Sammanfattningar 1:2021
- Sivistysvaliokunnan mietintö (SiVM) 15/2018. Haettu 21.2.2023 osoitteesta: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Sivut/SiVM_15+2018.aspx
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). (2023). Kouluterveyskysely 2017–2021. Haettu 23.2.2023 osoitteesta: https://sampon.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk4/summary_trendi2?alue1_0=600836&mittarit_0=200537&mittarit_1=200386&mittarit_2=199810#
- The jamovi project (2022). jamovi. Versio 2.3.21. [Tilasto-ohjelma]. <https://www.jamovi.org>.
- Valtioneuvoston asetus lukiokoulutuksesta 810/2018.
- Valtioneuvoston asetus lukiolaissa tarkoitetun koulutuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta 924/2014.
- Valtioneuvoston asetus ylioppilastutkinnosta 915/2005.
- Valtioneuvoston kanslia. (22.6.2011). Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma. Haettu 23.2.2023 osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/documents/10184/147449/Kataisen+hallituksen+ohjelma/81f1c20f-e353-47a8-8b8f-52ead83e5f1a>
- Venäläinen, S. & Saarinen, J. (2018). OPS-arvioijat kylässä – kehittävä arviointia käytännössä. Teoksessa T. Pirinen (toim.). Riippumaton arvioija. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Artikkelikokoelma 1:2018, 27–31.
- Venäläinen, S., Saarinen, J., Johnson, P., Cantell, H., Jakobsson, G., Koivisto, P., Routti, M., Väänänen, J., Huhtanen, M., Kauppinen, L. & Viitala, M. (2020). Näkymiä OPS-matkan varrelta. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 5:2020.
- Yliopistolaki 558/2009.

Liitteet

Liite 1. Raportissa esitetyt tilastollisesti merkitsevät yhteydet tunnuslukuineen

Muuttuja	Lukioryhmä	n	ka	kh	p-arvo	Cohenin d
Arvioikaa, miten paljon olette lukiossanne keskustelleet seuraavista asioista opetussuunnitelman valmistelun aikana: Miten paikallinen toimintaympäristö otetaan huomioon. Asteikko 1–5: Emme lainkaan – Erittäin paljon.	Maaseutu	46	3,93	0,71	p < 0,001	-0,77
	Kaupunki	65	3,37	0,74		
Arvioikaa, missä määrin olette onnistuneet ottamaan huomioon seuraavat asiat lukionne opetussuunnitelman valmistelussa: Yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa. Asteikko 1–5: Emme lainkaan – Erittäin paljon.	Maaseutu	45	2,65	0,90	p < 0,001	0,90
	Taajama	31	2,48	1	p < 0,05	0,67
	Kaupunki	64	1,92	0,74	(vertailukohde)	(vertailukohde)
Arvioikaa, missä määrin olette onnistuneet ottamaan huomioon seuraavat asiat lukionne opetussuunnitelman valmistelussa: Yhteistyö muiden lukioiden kanssa. Asteikko 1–5: Emme lainkaan – Erittäin paljon.	Maaseutu	46	2,96	0,87	p < 0,05	0,54
	Taajama	31	2,87	0,89	p < 0,05	0,60
	Kaupunki	64	3,39	0,87	(vertailukohde)	(vertailukohde)
Rajoittavatko seuraavat tekijät opetus- ja ohjaushenkilöstön osallistumista opetussuunnitelmauudistukseen liittyviin koulutuksiin? Pitkät etäisyydet. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Maaseutu	46	2,78	1,38	p < 0,001	-0,74
	Taajama	31	2,45	1,26	p < 0,05	-0,50
	Kaupunki	64	1,86	1,13	(vertailukohde)	(vertailukohde)
Rajoittavatko seuraavat tekijät opetus- ja ohjaushenkilöstön osallistumista opetussuunnitelmauudistukseen liittyviin koulutuksiin? Pitkät etäisyydet. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Pienet lukiot	41	2,80	1,45	p < 0,01	0,79
	Suuret lukiot	47	1,81	1,04		
Minkä arvosanan (4–10) antaisitte lukiolenne seuraavien asioiden toteutumisesta tällä hetkellä: Yhteistyö vapaan sivistystyön kanssa. Asteikko 4–10.	Maaseutu	46	6,65	1,52	p < 0,001	0,82
	Taajama	31	6,26	1,50	p < 0,05	0,56
	Kaupunki	64	5,44	1,44	(vertailukohde)	(vertailukohde)
Minkä arvosanan (4–10) antaisitte lukiolenne seuraavien asioiden toteutumisesta tällä hetkellä: Erytisopetuksen järjestäminen	Pienet lukiot	41	7,68	1,01	p < 0,01	-0,56
	Suuret lukiot	47	8,30	1,18		
Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat tekijät vaikeuttivat ops-uudistusten toteuttamista lukiossanne: Koronapandemia. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Pienet lukiot	41	3	1,22	p < 0,5	-0,58
	Suuret lukiot	47	3,70	1,21		
Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat tekijät vaikeuttivat ops-uudistusten toteuttamista lukiossanne. Opintojen uudet rakenteiden (moduulit, opintojaksot) toimimattomuus. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Pienet lukiot	41	3,17	1,43	p < 0,05	-0,72
	Suuret lukiot	47	4,04	0,99		
Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat tekijät vaikeuttivat ops-uudistusten toteuttamista lukiossanne: Yhteistyökumppaneiden vähäisyys. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Maaseutu	46	2,50	0,86	p < 0,05	-0,61
	Kaupunki	64	1,94	0,96		

Muuttuja	Lukioryhmä	n	ka	kh	p-arvo	Cohenin d
Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat tekijät vaikeuttivat ops-uudistusten toteuttamista lukiossanne: Yhteistyökumppaneiden vähäisyys. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Pienet lukiot	41	2,61	0,89	pieni vs. keskikokoinen p < 0,05	0,53
	Keskikokoiset lukiot	53	2,13	0,92		
	Suuret lukiot	47	1,85	0,91	pieni vs. suuri p < 0,001	0,84
Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat tekijät vaikeuttivat ops-uudistusten toteuttamista lukiossanne: Lukion sijainti ja paikalliset olosuhteet. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Maaseutu	46	2,59	1,07	p < 0,001	-1,14
	Taajama	31	2,39	1,02		
	Kaupunki	64	1,53	0,82	(vertailukohde)	(vertailukohde)
Arvioikaa, kuinka paljon seuraavat tekijät vaikeuttivat ops-uudistusten toteuttamista lukiossanne: Lukion sijainti ja paikalliset olosuhteet. Asteikko 1–5: Ei lainkaan – Erittäin paljon.	Pienet lukiot	41	2,71	1,1	pienet vs. suuret p < 0,001	1,27
	Keskikokoiset lukiot	53	2,06	0,99	keskikokoinen vs. pieni p < 0,05	0,62
	Suuret lukiot	47	1,51	0,75	suuri vs. keskikokoinen p < 0,05	0,62

Liite 2. Korrelaatiotaulukko: valmistelu ja toteuttaminen

Asteikko LK9:ssa 1–5 Emme lainkaan – Erittäin paljon ja LK23:ssa 4–10. Taulukkoon on merkitty tilastollisesti merkitsevät yhteydet (* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$) ja yhteyden voimakkuus (Spearmanin korrelaatiokerroin). Korrelaatiota voidaan tulkita seuraavasti: $<0,4$ heikko, $0,4-0,6$ kohtalainen, $>0,6$ voimakas korrelaatio.

Minkä arvosanan (4-10) antaisitte lukiollemme seuraavien asioiden toteutumisesta tällä hetkellä													
Arvioikaa, missä määrin olette onnistuneet ottamaan huomioon seuraavat asiat lukionne opetus suunnitelman valmistelussa	Uudet rakenteet (opintojaksot, moduulit)	Oppiaineiden ja opettajien välinen yhteistyö	Laaja-alainen osaaminen	Toimintakult. uudistaminen	Koko oppilaitos ohjaa	Yhteistyö: työelämä	Yhteistyö: korkeakoulu/ muut lukiot	Yhteistyö: amm. oppilaitokset	Yhteistyö: vapaa sivistisyö	KV-osaaminen	Erytisopetus	Muu tuki	Opiskelijoiden hyvinvointi
Uudet rakenteet rakenteiden (opintojaksot, moduulit)	0.465***	0.195*	0.167*										
Oppiaineiden ja opettajien välinen yhteistyö	0.265**	0.261**											
Laaja-alaisen osaaminen		0.173*	0.472***										
Toimintakult. uudistaminen	0.197*			0.329***									
Koko oppilaitos ohjaa					0.419***								
Yhteistyö: työelämä		0.356***	0.286***			0.556***	0.192*	0.239***	0.212*				
Yhteistyö: korkeakoulu						0.240**	0.616***	0.206*	0.186*	0.186*		0.176*	
Yhteistyö: muut lukiot						0.206*	0.171*	0.536***		0.231**			
Yhteistyö: amm. oppilaitokset								0.722***	0.320***		0.230**		
Yhteistyö: vapaa sivistisyö								0.241**	0.713***				
KV-osaaminen							0.229**			0.629***			
Erytisopetus								0.302***			0.475***	0.237**	0.259**
Muu tuki								0.186*			0.239**	0.334***	0.299***
Opiskelijoiden hyvinvointi			0.166*								0.167*	0.299***	0.462***

Lukiouudistuksen arvioinnin ensimmäisessä raportissa tarkastellaan paikallisten opetussuunnitelmien valmistelun ja toimeenpanon toimivuutta sekä opetussuunnitelmien sisällöllisten tavoitteiden saavuttamista lukioissa eri puolilla Suomea.

Arviointitulokset osoittavat, että laajamittaisissa uudistusprosesseissa toimivien ratkaisujen kehittäminen vaatii aikaa kokeilemiseen ja työstämiseen. Uudistuksen toteuttamista lukioissa edesauttaa kehittämismyönteinen ilmapiiri ja yhteistyön tekeminen eri toimijatahojen kanssa. Opetussuunnitelmien käyttöönotto on prosessinomaista ja ensimmäisen lukuvuoden aikana lukiot ovat onnistuneet uudistuksen eri osa-alueiden toteuttamisessa suhteellisen hyvin, mutta lukioiden välillä on vaihtelua. Lukiot ovat keskenään erilaisissa tilanteissa uuden opetussuunnitelman toteuttamisessa.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointiviranomainen. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.